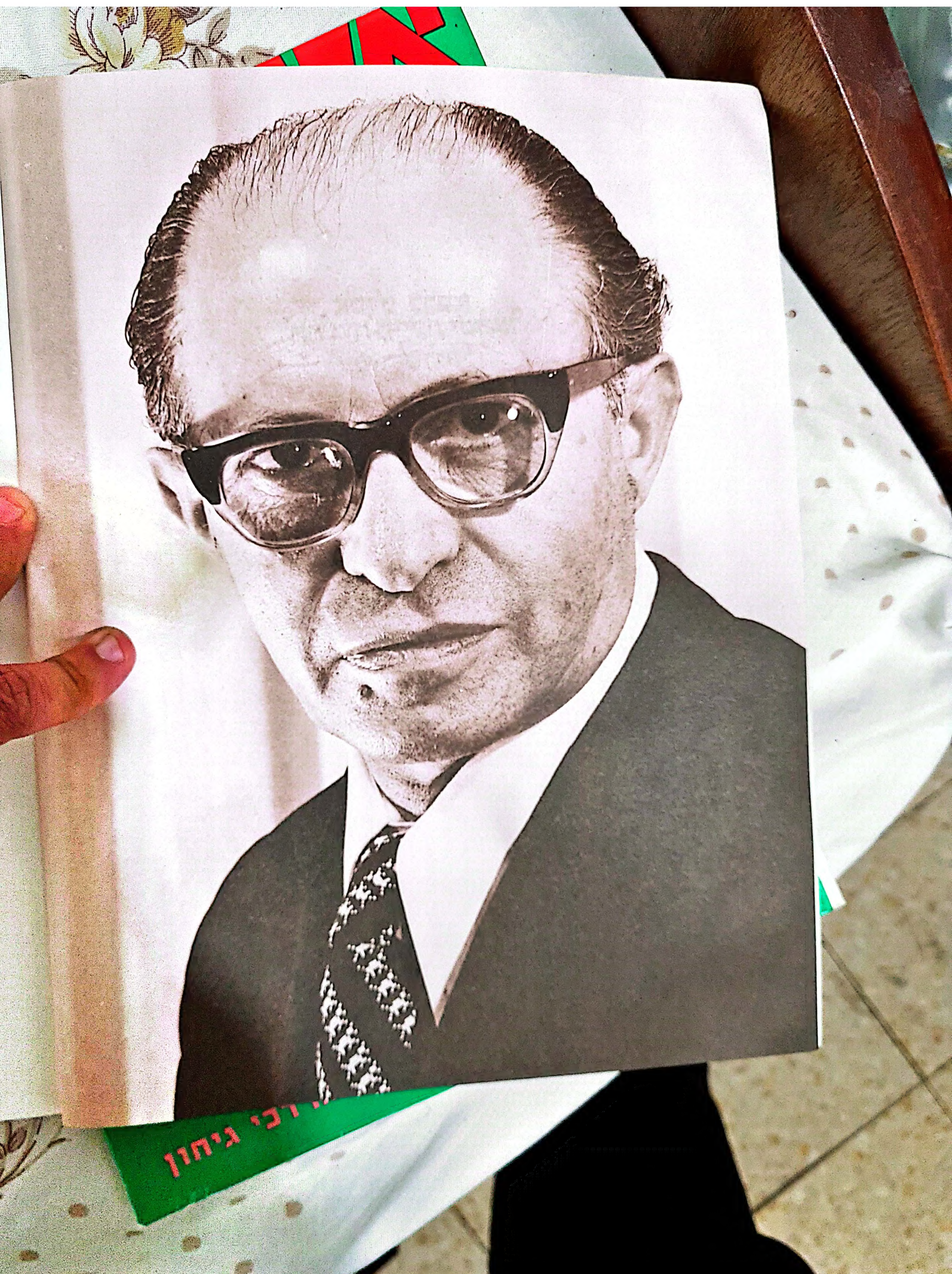
אטלס כרטא לתולדות מדינת ישראל

עשור שלישי

רדכי גיחון

ביאורי הסימנים

- דרך, כביש
- מסילת ברזל
- גבול בינלאומי
- קו הפסקת האש יוני 1967 בגולן
- קו חזית
- גדר תיל
- מחסום
- מחסום נ"ט
- גשר, מעבר
- באר נפט
- תל, גבעה, הר
- חורבה
- מסלול נחיתה
- הנחתה במסוקים
- מכ"מ
- ירי, הפגזה, פיצוץ
- עמדת טנקים או תותחים
- מוקש
- שדה מוקשים
- תעלת נ"ט
- ביצות

ישראלי · ערבי

- ישוב
- מסע או התקפה
- נמל, בסיס ימי
- שדה תעופה, בסיס אווירי
- מוצב
- מעוז
- תעוז
- מתחם
- חסימה, בלימה
- מטה, מפקדה
- הפצצה
- מקלע
- מרגמה
- טיל 'סאגר'
- מטל"ר (קטיושה)
- תותח נ"ט

ישראלי · ערבי

- תותח נגרר
- תותח מתנייע
- תול"ר
- מרגמה כבדה מתנייעת
- סוללת טילי ק"א
- סוללת טילי 'הוק'

מטוסים

- 'נורד'
- 'סופר מיסטר'
- 'מירז''
- 'סקייהוק'
- 'פנטום'
- 'הרקולס'
- 'מיג'
- 'סוחוי'
- 'בואינג'

מסוקים

- 'סופר פרלון'
- 'סיקורסקי' CH-53

כלי שיט

- משחתת
- ספינת טילים (סטי"ל)
- 'דבור'
- סירת קומנדו

- ג'יפ
- ג'יפ תול"ר
- זחל"מ
- זחל"מ מרגמה
- נגמ"ש M-113
- נגמ"ש B.T.R.-50
- נגמ"ש B.M.P.-1
- טנק
- 'שרמן'
- 'סנטוריון'
- 'פטון'
- T-54, T-55
- 061200 .... 6 בחודש שעה 12.00

קיצורים וראשי תיבות

אב"כ	אטומי, ביולוגי, כימי
אג"י	אגודת ישראל
אג"מ	אגף המטה
אוג'	אוגדה
או"ם	(ה)אומות (ה)מאוחדות
אונדו"ף	כוח האו"ם לעניין הפרדת הכוחות UNDOF — United Nations Deployment of Forces
אוניפי"ל	כוח הביניים של האו"ם בלבנון UNIFIL — United Nations Interim Forces in Lebanon
אועפ"ק	ארגון מדינות ערביות המייצאות נפט O.A.P.E.C. — Organization of Arab Petroleum Exporting Countries
אופ"ק	ארגון מדינות המייצאות נפט O.P.E.C. — Organization of Petroleum Exporting Countries
אחה"ע	אחדות העבודה
אחה"צ	אחר הצהרים
אח"מ	אנשים חשובים מאד
אל"מ	אלוף משנה
אמל"ח	אמצעי לחימה
אמ"ן	אגף מודיעין
ארה"ב	ארצות הברית
ארט'	ארטילריה
אש"פ	'ארגון השחרור הפלסטיני'
בט"ש	בטחון שוטף
ביה"ס	בית הספר
בינ"ל	בינלאומי
ברה"מ	ברית המועצות
גד'	גדוד
גח"ל	גוש חרות־ליברלים
גי"ש	גייסות השריון
דיב'	דיביזיה
ד"ש	(התנועה ה)דמוקרטית (ל)שינוי
הגמ"ר	הגנה מרחבית
זחל"מ	(רכב) זחלי למחצה
ח"א	חיל האויר
חה"נ	חיל הנדסה
חט'	חטיבה
חה"י	חיל הים
חטמ"ר	חטיבה מרחבית
ח"ר	חיל רגלים
ח"כ	חבר כנסת
חפ"ק	חבורת פיקוד קדמית
חרמ"ש	חיל רגלים משוריין
חת"מ	חיל תותחנים
טק"א	טילי קרקע־אויר
יו"ר	יושב ראש
יו"ש	יהודה ושומרון
ימ"ח	יחידת מחסני חירום
ל"ע	ליברלים עצמאיים
לפנה"צ	לפני הצהרים
מא"ג	מקלע אחיד גדודי
מג"ב	משמר הגבול
מג"ד	מפקד גדוד
מו"מ	משא ומתן
מו"פ	מחקר ופיתוח
מזל"ט	מטוס זעיר ללא טייס
מזה"ת	מזרח התיכון
מח'	מחלקה
מח"ט	מפקד חטיבה
מטכ"ל	(ה)מטה (ה)כללי
מטל"ר	מטול רקיטות
מט"ק	מפקד טנק
מיל.	מילואים
מכ"מ	מגלה כיוון ומרחק
מכמ"ת	מרגמות כבדות מתנייעות
מ"מ	מילימטר
מ"מ	מפקד מחלקה
מנכ"ל	מנהל כללי
מ"פ	מפקד פלוגה
מפא"י	מפלגת פועלי ארץ ישראל
מפד"ל	מפלגה דתית־לאומית
מפ"ם	מפלגת פועלים מאוחדת
מפק'	מפקדה
מק"י	מפלגה קומוניסטית ישראלית
מק"כ	מקלע כבד
מרש"ל	מרחב שלמה
נגמ"ש	נושא גייסות משוריין
נאט"ו	הברית הצפון אטלנטית North Atlantic Treaty Organization
נח"ל	נוער חלוצי לוחם
נ"ט	נגד טנקים
נ"מ	נגד מטוסים
נפל"ם	חומר נפץ דליק Naphtenic and Palmitic acids
נק"ל	נשק קל
נ"ת	נמל תעופה
סא"ל	סגן אלוף
סא"מ	טיל קרקע־אויר S.A.M. — Surface Air Missile
סג"מ	סגן משנה
סד"כ	סדר כוחות
סה"כ	סך הכל
סול'	סוללה (תותחים או טילים)
סטי"ל	ספינת טילים
סמג"ד	סגן מפקד גדוד
סמח"ט	סגן מפקד חטיבה
סמ"פ	סגן מפקד פלוגה
סמ"ר	ספינת משמר
פאג"י	פועלי אגודת ישראל
פוהמ"ז	(ה)פועל המזרחי
פיק'	פיקוד
פל'	פלוגה
פת"ח	חת"פ — 'חרכת תחריר פלסטין' תנועת השחרור הפלשתינאית
צה"ל	צבא ההגנה לישראל
צמ"ה	ציוד מכני הנדסי
ק"א	קרקע־אויר
קמב"ץ	קצין מבצעים
קצח"ר	קצין צנחנים וחיל רגלים ראשי
קק"ל	(ה)קרן (ה)קיימת לישראל
קת"ק	קצין תצפית קדמי
רא"ל	רב אלוף
רה"מ	ראש הממשלה
רוס"ר	רובה סער
רמ"ט	ראש מטה
רמטכ"ל	ראש (ה)מטה (ה)כללי
רס"ן	רב סרן
רפא"ל	רשות (ל)פיתוח אמצעי לחימה
רפ"י	רשימת פועלי ישראל
רק"ח	רשימה קומוניסטית חדשה
רק"מ	רכב קרבי משוריין
שב"כ	שירות בטחון כללי
שב"ש	שריון בשריון
שד"מ	שדה מוקשים
ש"ת	שדה תעופה
תא"ל	תת־אלוף
תג"מ	תדר גבוה מאד (V.R.C.)
תול"ר	תותח ללא רתע
תומ"ת	תותח מתנייע
תל"ג	תוצר לאומי גולמי
תמ"י	תנועת מסורת ישראל
תע"א	תעשיית אוירית
תע"ש	תעשייה צבאית
ת"פ	תחת פיקוד

הערות לשיטת הכתיב

כללים ששימשו באטלס הראשון של סדרה זו ("אטלס כרטא לתקופת המקרא") משמשים גם כאן: שמות אדם ושמות מקומות (חוץ מן השגורים ביותר כהלכתם) וכותרות ראשיות ניתנו בניקוד מלא. אלא שבראשון, מפני שעסק בתקופת המקרא, הקפדנו שהשמות יהיו כתובים במפות כמו שהם בתנ"ך. ואילו כאן הקלנו במקצת, ובכמה וכמה שמות "מילאנו" חולם וחיריק וכיוצא בזה. שלא כראשון, שרוב השמות שבו מן המקרא באו ונלקחו משם ככתבם, אטלס זה מושפע גם בשמות ערביים, אירופיים ואחרים שאין בכתיבם ובקריים

הלכה פסוקה, וכל מחבר עושה בהם כדעתו. ומכיוון שחיבור זה נועד לשימוש הרבים, נהגנו בתעתיק מתון ולא הפרזנו בדקדוקים.

שאר כל הכתוב ניתן בניקוד חלקי מנחה. אך מאחר שנוכחנו לדעת כי יותר ויותר משמש אטלס כרטא את בני הנוער ואף את תלמידי הכיתות הנמוכות של בית הספר היסודי, השתדלנו שלא להמעיט בניקוד כדי שיהיו הדברים ברורים ככל האפשר.

התוכן

מדינה וחברה

האוכלוסיה הערבית

בטחון שוטף 1973–1970

מלחמת יום הכיפורים

החזית המצרית

מפות סיכום

חַבְרֵי הַכְּנֶסֶת לְפִי מֶשֶׁךְ הַכְּהֻנָּה

בתחילת העשור הראשון ניכרה תחלופה גדולה בקרב חברי הכנסת, במיוחד במעבר מהכנסת הראשונה לכנסת השנייה. 48 ח"כים חדשים שלא כיהנו בכנסת הראשונה נבחרו לכנסת השנייה (40%). במשך השנים חלה ירידה בשיעור שיא זה אך חברי כנסת מעטים בלבד הוסיפו לכהן ברציפות ביותר מ־3–4 כנסות.

בעשור השלישי, בעקבות המהפך הפוליטי ב־1977, שוב חלה עלייה בתחלופת חברי הכנסת והגיעה לשיא חדש. לכנסת ה־9 נכנסו 56 ח"כים חדשים שהיוו 47% מכלל כנסת זו. רובם המכריע חברי ה'ליכוד' וד"ש. עם זאת היו מספר חברי הכנסת שכיהנו במספר רב של כנסות. הבולטים ביותר הם ארבעת חברי הכנסת — מנחם בגין, יוסף בורג, מאיר וילנר, ותופיק טובי שכיהנו בכל עשר הכנסות. אליהם יש לצרף את זרח ורהפטיג וקלמן כהנא — ח"כים לשעבר שכיהנו ברציפות במשך תשע הכנסות הראשונות ואת שלמה לורנץ ואליעזר שוסטק שכיהנו בתשע הכנסות האחרונות. בשמונה הכנסות הראשונות כיהנו גולדה מאיר, ישראל ישעיהו, חיים לנדאו, ויוחנן באדר. לעומתם מספר חברי הכנסת שכיהנו בכנסת אחת בלבד הוא 171 כלומר 43% מכלל 401 חברי כל עשר הכנסות.

אפרים קציר הנשיא הרביעי

יצחק נבון הנשיא החמישי

תוֹצְאוֹת בְּחִירוֹת וְהֶרְכֵּבֵי קוֹאָלִיצְיוֹת

שם המפלגה	כנסת שמינית 31.12.73 – מספר חברי הכנסת	ממשלה שש־עשרה 10.3.74 – מספר השרים	ממשלה שבע־עשרה 3.6.74 – מספר השרים	כנסת תשיעית 17.5.77 – מספר חברי הכנסת	ממשלה שמונה־עשרה 20.6.77 – מספר השרים	כנסת עשירית 30.6.81 – מספר חברי הכנסת	ממשלה תשע־עשרה 5.8.81 – מספר השרים
מערך	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]		[illegible]	
ר"צ	[illegible]		[illegible] *	[illegible]		[illegible]	
תל"ם					[illegible] **	[illegible]	
המפד"ל	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
תמ"י						[illegible]	[illegible]
פאג"י	[illegible]			[illegible]			
אג"י				[illegible]		[illegible]	
ליכוד	[illegible]			[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
שלומציון				[illegible] ***			
תחיה						[illegible]	[illegible]
ל"ע	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]			
פלטו שרון				[illegible]			
ד"ש				[illegible]	[illegible]		
שינוי						[illegible]	
מוקד	[illegible]						
של"י				[illegible]			
רק"ח				[illegible]			
מיעוטים	[illegible]			[illegible]		[illegible]	

מספר חברי הכנסת

מספר השרים

* עד 3.11.74

** משה דיין

*** הצטרפו לליכוד לאחר הבחירות

בשנות השבעים חלה תפנית חדה במערכת הפוליטית הישראלית. למרות כמה זעזועים בשני העשורים הראשונים, במיוחד בתקופת כהונתו הממושכת של דוד בן־גוריון כראש הממשלה, לא חל שינוי מהותי בצביונה הכללי של המערכת הפוליטית. בשנות השבעים, לעומת זאת, תם שלטון הקואליציה בראשות מפלגת העבודה. יריבתה ההיסטורית — מפלגת 'חרות' — הגיעה לשלטון במסגרת גוש פוליטי מאוחד של מפלגות המרכז והימין — 'הליכוד', ובשותפות
עם בעלת ברית ותיקה של מפלגת העבודה — המפד"ל.

אל ממשלת בגין הצטרפה בשלב מאוחר יותר מפלגה חדשה שקמה ערב הבחירות לכנסת התשיעית וזכתה בהצלחה מרשימה ביותר. התנועה הדמוקרטית לשינוי (ד"ש) זכתה ב־15 מנדטים, דבר שהפכה כמעט ללשון המאזנים בקואליציה החדשה. בכנסת התשיעית התחדש עוד חידוש מבחינת המבנה הקואליציוני. לאחר הפסקה ארוכה ביותר — מאז הכנסת השלישית — שבה 'אגודת ישראל' להיות שותפה בקואליציה. מטעמים אידיאולוגיים סירבה האגודה לקבל תפקידי שרים והסתפקה בקבלת תפקידי יושבי ראש בוועדות
כנסת מרכזיות כוועדת הכספים וועדת העבודה.

מן הראוי לציין שעוד קודם שחל המהפך הגדול התחולל מהפך קטן בתוך מפלגת העבודה. לאחר התפטרות גולדה מאיר מראשות הממשלה, כספיח למלחמת יום הכיפורים, נתמנה יצחק רבין לראש הממשלה השבע־עשרה של מדינת ישראל. רבין היה ה'צבר' הראשון שהגיע לראשות הממשלה. הוא ייצג רובד שלם של ילידי הארץ וחניכיה אשר פילסו את דרכם הציבורית, באפיקים צבאיים או באפיקים מפלגתיים, אל הצמרת הפוליטית. צמרת התנועה הדמוקרטית לשינוי השתייכה גם היא לרובד חברתי זה. המהפך הפוליטי הגדול שהביא את מנחם בגין לראשות הממשלה מכאן והתפוררותה של ד"ש מכאן, קטע לזמן מה את התבססותו של דור ילידי הארץ בצמרת הפוליטית. לעומת זאת התבססו נציגי רובד זה בעמדות מפתח ביצועיות נוספות שלא היו בידם קודם לכן. הבולטים שבהם הם משרד האוצר (בראשות יגאל הורביץ ויורם ארידור); משרד המשפטים (בראשותם של שמואל תמיר ומשה נסים) ומשרד החינוך (בראשותו של זבולון המר).

מֶמְשְׁלוֹת יִשְׂרָאֵל

משרד	ממשלה שש־עשרה 10.3.74	ממשלה שבע־עשרה 3.6.74	ממשלה שמונה־עשרה 20.6.77	ממשלה תשע־עשרה 5.8.81
ראש הממשלה	★ ג. מאיר	★ י. רבין	◢ מ. בגין	◢ מ. בגין
בטחון	★ מ. דיין	★ ש. פרס	◢ ע. ויצמן 26.5.80; ◢ מ. בגין	◢ א. שרון 19.2.83; ◢ מ. ארנס
חוץ	★ א. אבן	★ י. אלון	מ. דיין 23.10.79; ◢ י. שמיר	◢ י. שמיר
אוצר	★ פ. ספיר	★ י. רבינוביץ	△ ש. ארליך 7.11.79; י. הורביץ 13.1.81; ◢ י. ארידור	◢ י. ארידור
עבודה (ורווחה)	★ י. רבין	★ מ. ברעם	י. כץ[1]	א. אבוחצירא 2.5.82; א. אוזן
חינוך ותרבות	★ י. אלון	★ א. ידלין	ז. המר	ז. המר
חקלאות	★ ח. גבתי	★ א. אוזן	◢ א. שרון	△ ש. ארליך 19.6.83
משטרה	★ ש. הלל	★ ש. הלל		
בינוי ושיכון	★ י. רבינוביץ	★ א. עופר 3.1.77; ♦ ש. רוזן	△ ג. פת 15.1.79; ◢ ד. לוי	◢ ד. לוי
מסחר ותעשייה	★ ח. בר לב	★ ח. בר לב	י. הורביץ 1.10.78; △ ג. פת	△ ג. פת
תחבורה	★ א. יריב	★ ג. יעקבי	מ. עמית[1] 15.1.79; ◢ ח. לנדאו	◢ ח. קורפו
תקשורת	★ א. אוזן	★ י. רבין 9.3.75; ★ א. אוזן	מ. עמית[1] 15.1.79; △ י. מודעי 4.1.81; ◢ י. ארידור	◢ מ. ציפורי
משפטים	★ ח.י. צדוק	★ ח.י. צדוק	ש. תמיר[1] 5.8.80; △ מ. נסים	△ מ. נסים
פנים	י. בורג	★ ש. הלל 29.10.74; י. בורג 19.12.76; ★ ש. הלל	י. בורג	י. בורג
בריאות	♦ ו. שם טוב	♦ ו. שם טוב	א. שוסטק	א. שוסטק
סעד	מ. חזני 4.4.74	♦ ו. שם טוב 29.10.74; ז. המר 19.12.76; ★ מ. ברעם		
דתות	י. רפאל	★ ח.י. צדוק 29.10.74; י. רפאל 19.12.76; ★ ח.י. צדוק	א. אבוחצירא	י. בורג
תיירות	מ. קול	מ. קול	י. הורביץ 1.10.78; △ ג. פת	△ א. שריר
קליטת עלייה	♦ ש. רוזן	♦ ש. רוזן	◢ ד. לוי	א. אבוחצירא 2.5.82; א. אוזן
הסברה	★ ש. פרס	★ א. יריב 2.2.75		
אנרגיה ותשתית			△ י. מודעי	△ י. ברמן 30.9.82; △ י. מודעי
כלכלה ותיאום בין משרדי				◢ י. מרידור
מדע ופיתוח				י. נאמן[3]
ללא תיק	★ י. גלילי; ג. האוזנר	★ י. גלילי; ג. האוזנר; ש. אלוני 3.11.74	י. ידין[1]; ◢ ח. לנדאו[2]; △ מ. נסים[3]	י. מודעי; מ. בן פורת[3]; △ ש. דורון[3]

מערך ★ מפלגת העבודה ♦ מפ"ם

ליכוד ◢ חרות △ ליברלים

מפד"ל, ד"ש, ל"ע, תמ"י, ר"ץ, התחיה

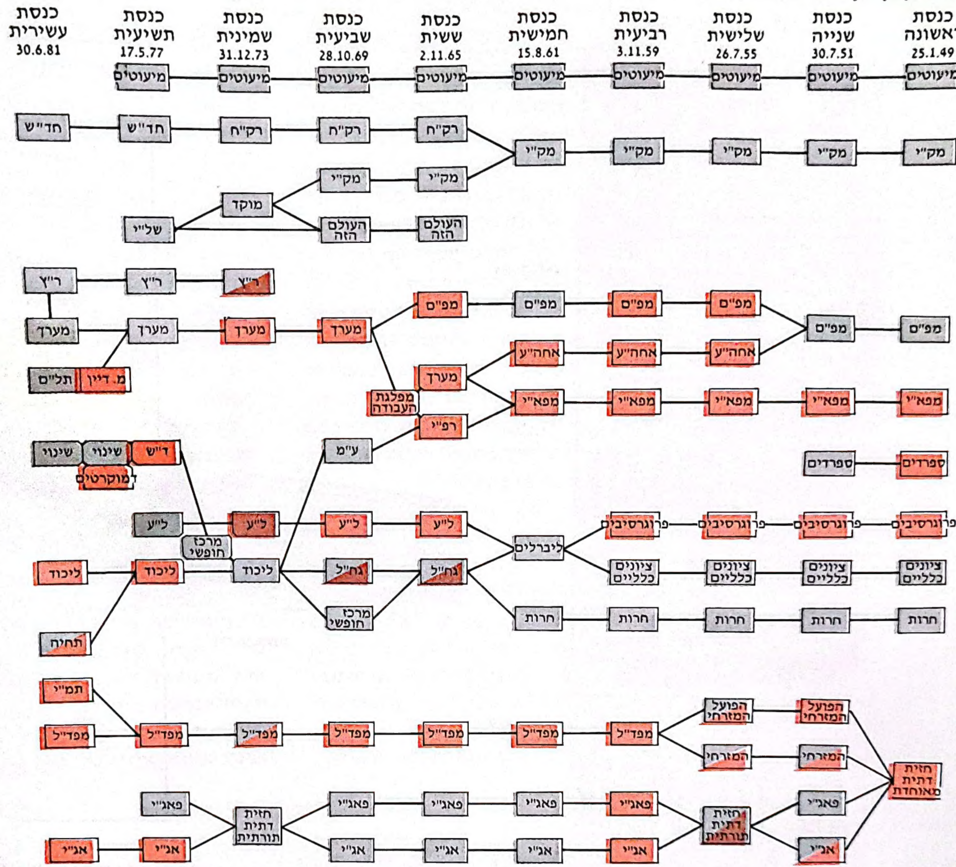
3.11.74 תאריך הפסקת הכהונה

1. [illegible]

2. הצטרף ב־24.10.77

3. הצטרפו מאוחר יותר

הַמַּעֲרֶכֶת הַפּוֹלִיטִית

המבנה המגוון של החברה הישראלית מהבחינה הפוליטית, החברתית והאידיאולוגית משתקף יפה בתרשים המערכת הפוליטית. יתר על כן, תרשים זה מְבַטֵּא, הֲגַם שבצורה חֶלקית, אירועים ותהליכים שזִעזעו את החֶברה הישראלית מאז 1948. מראשיתה הייתה המערכת המפלגתית הישראלית מֵהמפוצלות בעולם הדמוקרטי. ההבדלים האידיאולוגיים בשאלות דת ומדינה, חברה וכלכלה, מדיניות חוץ ובטחון, מצאו את ביטויים הארגוני בדמותן של מפלגות ורשימות פוליטיות המִתְמודדות זו עם זו בבחירות לכנסת.

החלוקה האידיאולוגית הבסיסית, שנוצרה בחברה היהודית מאז שנות העשרים, תקֵפה עד היום: גוש השמאל הציוני, גוש המֶרכז והימין והגוש חדתי־הציוני. בשוליים צמחו וקמלו רשימות שונות, הן בקוטב השמאלי הן בקוטב הימני. כמו כן יש להזכיר את נציגי המיעוטים, שחלקם הופיעו ברשימות עצמאיות אם כי קשורות למפלגות יהודיות, וחלקם במסגרת המפלגה הקומוניסטית בגלגוליה השונים.

המאבקים האידיאולוגיים העקרוניים והמאבקים בעניינים אקטואליים גרמו לפילוגים ולאיחודים בתוך המַחנות. בעשור הראשון רַבּוּ הפילוגים בשמאל הציוני. המפורסם שבהם — הפילוג ב'מפלגת הפועלים המאוחדת' (מפ"ם) ב־1954. גם החזית המשותפת של המפלגות הדתיות, (אגודת ישראל, פועלי אגודת ישראל, המזרחי והפועל המזרחי), לא הֶחזיקה מַעֲמָד זמן רב. המפלגות היציבות ביותר היו בתקופה ההיא מפא"י מכאן ו'חרות' מכאן.

לעומת זאת פקדו זעזועים כבדים את מפא"י בעשור השני, בעקבות 'פרשת לָבוֹן' שהביאה בסופו של דבר לִפרישת דוד בן־גוריון ממפא"י והקמת 'רשימת פועלי ישראל' (רפ"י). כתגובה להתפתחות זו הוקם מַערך של מפא"י עם 'אחדות העבודה' ('המערך הקטן'). למרות כמה פיצולים ופרישות בגוש מפלגות המֶרכז והימין, (הליברלים ו'חרות'), הייתה המגמה הכללית שיתוף ואיחוד כוחות. ב־1965 הוקם גוש חרות־ליברלים, (גח"ל), שהיה הבסיס לְהקמת 'הליכוד' ב־1973.

בעשור השלישי לקיומה של מדינת־ישראל התחוללה רעידת־אדמה פוליטית מַקיפה יותר מאשר בשני העשורים הראשונים גם יחד. שכֵּן, בניגוד לשני העשורים הראשונים שנשמר בהם מאזן הכוח המפלגתי הבסיסי למרות התסיסות בכל אחד מהמחנות

הַצִּבּוּר הַחֲרֵדִי בְּיִשְׂרָאֵל

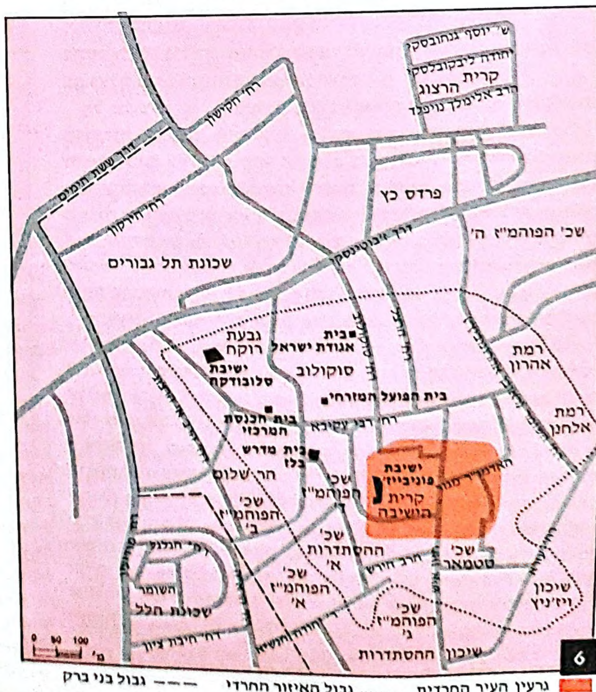
בציבור הדתי שני פלגים עיקריים: פלג דתי־מודרני ופלג דתי־מְסורתי (חרדי). בפלג השני ניכרת מְחוייבות גדולה יותר למסורת כפי שהתפתחה בגולה, בעיקר במזרח אירופה, והוא דוחה את עֶרכֵי התַרבּות המערבית המודרנית. פלג זה נבדל מן הראשון אף בהופעה החיצונית (לבוש מסורתי, זקן, פיאות וכיו"ב), בנטייה להשתמש בשפת האידיש, בראיית לימוד התורה (במובן הרחב של מושג זה) כתוכן הלימודים הלֶגיטימי היחידי של הצעירים והמבוגרים ובהסתייגות ברורה וחד מַשמעית מִתַּרבּות הבילוי והבידור וּמֵאֶמצעֵי הקומוניקציה המקובלים בחברה המערבית המודרנית. ביטויים אלה מַעמידים כל פרט המשתייך לַקבוצות החרדיות השונות בעימות מַתְמיד יום־יומי עם הַתַּרבּות השַׁלֶּטֶת בחברה הישראלית. מְציאות זו מְחַייבת פיתוח מגוון רחב של אמצעֵי התגוננות חברתיִים, בעיקר כאלה שיאפשרו העבָרָה תקינה ובלתי מופרעת של ערכֵי תַרבּות ואורחות חיים לדורות הבאים. מְשימה זו קשה יותר משום שמְסִיבּות דתיות וכלכליות מְתגוררים מַרְביתם של בני הפלגים האלה, בארץ ובחו"ל, בעיר המודרנית או בקירבתהּ הבלתי־אמצעית.

הפתרון העיקרי לבעייה קיומית זו הוא הִתְבַּדלות — מַשְׁמע הִסתגרות באזורי מְגורים, כרוב או כמיעוט ניכר באוכלוסיית האיזור. לפתרון זה פונקציה נוספת, חשובה לא פחות: האפשרות לספֵּק במרוכז לכל אוכלוסיית האיזור שירותים דתיים, בעיקר בתחום הכַּשְׁרוּת, ומוסדות חינוך יחודיים, וכן קיום קשר בלתי־אמצעי בין האנשים בשַׁבָּתות ובמועדי ישראל שהנסיעה ברכב אסורה בהם.

התבדלות זו אינהּ מצב סטאטי, אלא תהליך דינמי המושפע מהשינויים התַרבּותיים והכלכליים העוברים על החברה הישראלית, ומן העלייה ברמת החיים. אזרחים חילוניים או דתיים מודרניים המִתגוררים בשכונות ותיקות בתוך ריכוז גדול של אוכלוסיה חרדית או בסמוך אליה, יכולים לשפֵּר את רמת הדיור שלהם ולעבור לאיזור מגורים חדש, שהוא גם מַתאים להם יותר מבחינת אורח החיים, ובמקומם יבואו תושבים חרדיים. תהליך זה יוצר תגובת שרשרת: ככל שגדל מִשקלהּ של האוכלוסיה החרדית באיזור מוגדר, כן הופך איזור זה לאַטרקטיבי יותר לחרדים, וככל שגדל מִשְׁקָלם באיזור כן גדל לַחצם על האוכלוסיה הלא־חרדית להימנע ממעשים הנוגדים את אורח החיים החרדי. הלחץ הזה מגדיל את הנטייה של האוכלוסיה החילונית לעזוב את האיזור.

כתוצאה מִתהליכים דֶמוגרפיים אלה של נטישה (של תושבים חילוניים וגם דתיים־מודרניים) והִתקבצות (של אוכלוסיה חרדית), מתרכזים בבני־ברק ובשכונות הצפוניות המערביות של ירושלים כ־45% מִכלל החרדים בארץ.

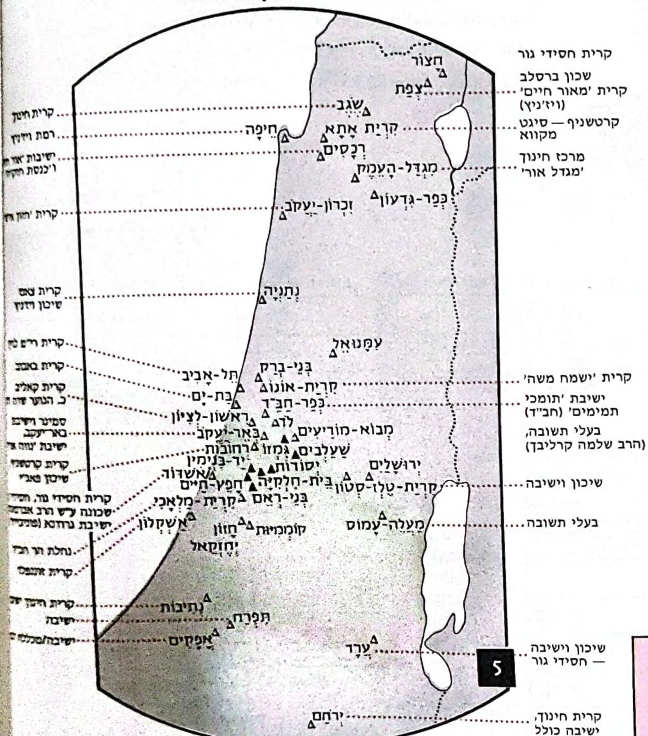
הַחֲרֵדִים בִּבְנֵי בְּרַק

גרעין העיר החרדית .... גבול האיזור החרדי — — — גבול בני ברק

אולם, אותם הגורמים החברתיים והכלכליים, שאיפשרו את תהליך ההתקבצות של האוכלוסיה החרדית, יצרו גם תנאים להתפזרותהּ של אוכלוסיה זו במקומות ישוב אחרים ברחבי הארץ. התיישבות זו נעשית במסגרות מאורגנות ובתחומים גיאוגרפיים מוגדרים (שכונות, שיכונים) ולרוב גם סמוך למוסדות חינוכיים־דתיים (ישיבות, כוללים וכיו"ב). תהליך זה קיבל ביטוי בולט בעיקר בעשור האחרון. במסגרת זו אין מדובר בתהליך של הגירת אוכלוסיה מִשכונה לְשכונה, אלא בבינוי מלכתחילה של שיכונים ומוסדות המיועדים לספֵּק את צרָכיה של אוכלוסיה ייחודית זו. התפתחות זו מביאה לידי ביטוי גם את האופי המיוחד של הקבוצות החרדיות השונות לפי מסורותיה כגון קבוצות חסידיות שונות או קבוצות אחרות המזוהות על פי ארצות מוצאן (בעיקר במזרח אירופה) ומסורתן הייחודית. מַרְבית השיכונים ואזורי המגורים שהוקמו במיוחד לאוכלוסיה החרדית קשורים לקבוצות מִשְׁנֶה מוגדרות.

רִכּוּזֵי הַחֲרֵדִים

△ ישוב שקיים בו ריכוז חרדי סביב חצרות וישיבות
▲ ישוב המשתייך לפאג"י (פועלי אגודת ישראל)

בני־ברק היא עיר בעלת רוב חרדי והיא מִתְחָרָה בירושלים על המספר הגדול ביותר של ישיבות ומוסדות חינוך חרדיים. היא אולי המֶרכז החשוב ביותר של לימוד התורה בעולם. הִתפתחותהּ של בני־ברק כ'עיר חרדית' מַתחילה בשנות החמישים וקשורה בְּתנופת הבינוי של שיכונים ציבוריים ובנייה פרטית ('בתים משותפים') שאִפְשרה לתושבים חילוניים לעזוב את העיר ועודדה חרדים מן הארץ ומחו"ל להתגורר בה. בבני־ברק היה תמיד יסוד חרדי ניכר, אך הגורם העיקרי שעשה את בני־ברק מוקד משיכה לחרדים, היה יְסודן של ישיבות גדולות ומֶרכְּזֵי לימוד תורה. ישיבת פוניבייז' היא הראשונה (נוסדה בפסח 1944) והחשובה שבהן. הישיבה ממוקמת ליד שכונת זכרון מאיר שהיא למעשה השכונה החרדית הראשונה שהקימה שְׁעָרים למניעת תנועת רכב בשבת. השכונה והישיבה הן הגרעין של בני־ברק החרדית. בסביבתן ריכוז גדול של מוסדות חינוך לבנים ולבנות, לרבות הכולל 'חזון איש' אשר היה המוסד הראשון מסוגו בארץ־ישראל. האיסור לבניית בתים שגובהם עולה על 4 קומות (בגלל החשש של הפעלת מַעלית בשבת) מחריף את הביקוש לדירות וגורם להאמרת מחירים של הדירות. עובדה זו מְחַייבת מדי פעם פריצה מתוך תחומי המגורים של החרדים (כגון בניית השכונה קריית הֶרצוג בפרדס כץ ובניית השכונות רמת אהרן ורמת אלחנן מֵעֵבר לרחוב השומר. בכך מתערער למעשה הסְטָטוּס קְוו בין חרדים לחילוניים בעיר בהקשר לתחבורה בשבת וכיוצא בזה (וייזכרו מהומות רחוב השומר במחצית השנייה של שנות השבעים).

הַחֲרֵדִים בִּירוּשָׁלַיִם

בירושלים הריכוז הגדול ביותר בארץ של יהודים חרדים ובה מתגוררים בעלי הסמכות החשובים ביותר של היהדות החרדית. לפני קום המדינה היו החרדים מרוכזים בשכונת מאה שערים ובסביבותיה. בשכונת מאה שערים התרכזו גם הקנאים הקיצוניים — חברי קבוצת 'נָטוּרֵי קַרְתָא' ובה גם היו מִשרדי הקהילה החרדית הנבדלת — 'וַעַד העיר האשכנזי' (ברחוב אדמון).

בשנות החמישים התפשטו אזורי המגורים של החרדים לכיוון צפון־מערב, שכונות גאולה וכרם אברהם. בשנות הששים כבר היו שכונות אלה שכונות חרדיות. באותן השנים נוצר למעשה רצף חרדי משכונת מאה שערים לאורך כל רחוב מלכי ישראל למחנה שנֶלֶר.

באותה עת נבנו גם 'שיכוני שינפֶלְד' של אגודת־ישראל בכניסה לשכונת גבעת שאול והיוו את הבסיס לאיזור החרדי שבשכונת גבעת שאול-קרית משה. לאחַר מלחמת ששת הימים נבנו הקְרָיוֹת החרדיות בצפון ירושלים, למן קריית מֶטֶרְסְדוֹרְף שבגבול רוֹמֵמָה עילית, עד לסַנְהֶדריה המורחבת שבגבול רמת אשכול. במקביל התחזק היסוד החרדי בשכונת בֵּית וָגַן, המושך אליו בין השאָר עולים חרדים מארצות המערב. הגוש החרדי שבסביבות גאולה-כרם אברהם מתרחֵב לעֵבר שכונת הבוכָרים מצפון ושכונת מְקוֹר בָּרוּך. שינויים אלה יוצרים מִדי פעם מְתָחים חריפים עם התושבים החילוניים שבאותן השכונות המגיעים לעתים עד לעימות אָלים (בעיקר בגלל תנועת רכב בשבת).

7

איזור חרדי

הַמַּצְבִּיעִים לַאֲגֻדַּת יִשְׂרָאֵל וּלְפוֹעֲלֵי אֲגֻדַּת יִשְׂרָאֵל

אחוז המצביעים לאג"י ופאג"י מכלל הבוחרים

מספר המצביעים לאג"י ופאג"י

כנסת שנייה: 13,799 — 2.0%
כנסת שלישית: 39,836 — 4.6%
כנסת רביעית: 45,569 — 4.7%
כנסת חמישית: 56,606 — 5.6%
כנסת ששית: 61,861 — 5.1%
כנסת שביעית: 68,970 — 5.0%
כנסת שמינית: 60,012 — 3.8%
כנסת תשיעית: 82,223 — 4.7%
כנסת עשירית: 89,402 — 4.6%

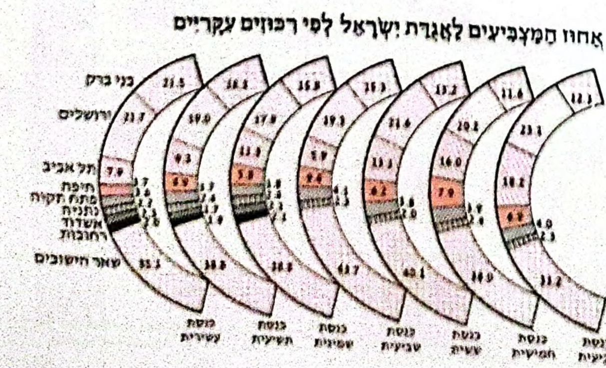
* בכנסת הראשונה הופיעה אג"י במסגרת החזית הדתית המאוחדת

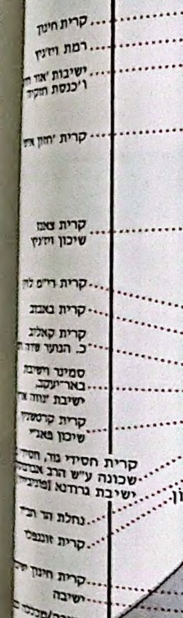
הַמַּצְבִּיעִים לַאֲגֻדַּת יִשְׂרָאֵל וּלְפוֹעֲלֵי אֲגֻדַּת יִשְׂרָאֵל

בהֶעדר קני־מידה טובים יותר יכולות תוצאות הבחירות לכנסת לשַמש קנה המידה לגידול ולפיזור האוכלוסיה החרדית. בקֶרב היהדות החרדית קיימת מחויבות להצביע עבור מפלגת 'אגודת ישראל'. קיימת קבוצה קטנה המלוכדת סביב 'העדה החרדית' שאינה משתתפת בבחירות. חברי קבוצה זו מרוכזים בשכונת מאה־שערים בירושלים וסמוך אליה, ומספרם נאמד ב־5,000-7,000 נפש.

הטבלאות מלַמדות על תהליך ריכוז החרדים בבני־ברק וירושלים (מ־35.4% מכלל המצביעים לאגודת ישראל בבחירות לכנסת הראשונה ל־43% בבחירות לכנסת העשירית) כאשר הריכוז בבני־ברק משתַוֶה לְמעשֶׂה לירושלים. במקביל אפשר להבחין בירידה באחוז החרדים המתגוררים בתל־אביב ובחיפה. בערים הבינוניות (רחובות, אשדוד, נתניה ופתח־תקוה) יש יציבות ואף גידול קטן באוכלוסיה החרדית אבל גם בערים אלה נוטים החרדים להתרכז בשכונות חרדיות נפרדות.

אחוז המצביעים לאגודת ישראל לפי ריכוזים עיקריים

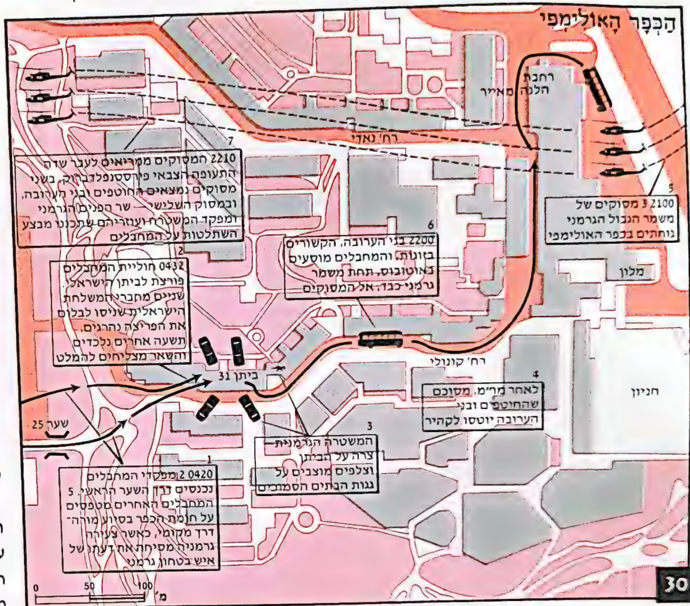

רֶצַח הַסְּפּוֹרְטָאִים בְּמִינְכֶן

5 בְּסֶפְּטֶמְבֶּר 1972

הפעולה בכפר האולימפי במינכן נועדה להיות גולת הכותרת של פעולות הטרור נגד מטרות ישראליות בחו"ל. לכאורה היתה מַטרתה פגיעה בַּוועד האולימפי הבינלאומי, שלא הֵגיב על דרישותיו של אש"פ לשיתוף מִשלחת פלשתינאית באולימפיאדת מינכן, והשגת שִחרורם של 250 מחבלים כלואים בישראל. אך למעשה היתה מגמת הפעולה ניצול הריכוז המיוחד במינו של אמצעי תקשורת המוניים במינכן כדי להביא את בשורת הטרור הפלשתינאי לכל פינה בעולם. הנהלת 'ספטמבר השחור' הֶחליטה כי אין זה מְשַׁנה אם התהודה למעשה תהיה חיובית או שלילית.

תִכנונו של מעשה הטרור החמור הֵחל 8 חודשים קודם האולימפיאדה. לביצוע הפעולה נבחרו 8 מתוך יחידה בת 50 מחבלים שהִתאמנה בלבנון. הם

נשלחו לתקופת הִתאקלמות בבירות שונות באירופה, כאשר אחד מ... המִבְצע הִתמקם בגרמניה המזרחית ומִשְׁנֵהוּ הִתקבל לעבודה במזנון ... האולימפי. הנשק הועבר כנראה בידי בַּלְדרי שגרירות ערבית.

המחבלים הִצליחו לחדור למגורי המשלחת הישראלית ולכדו 9 ספורטאים ... ישראלים כבני ערובה תוך שהם רוצחים את הספורטאי יוסף רומנו ו... משה ויינברג שחסמו בגופם את דרכם של המחבלים והזהירו בצעקות ... חבריהם, שחלקם הִצליחו להִמלט.

המיקוח עם החוטפים, שהיו בקשר עם נציג ארגונם בטוניס, נמשך ... תמים. כל ההצעות שכָּללו החְלפת בני הערובה במדינאים גרמנים ומתן ... נפש נדחו. ממשלת גרמניה הֶחליטה לבצֵע מִבצע לחילוץ החטופים על־... כוחות הבטחון שלה ודחתה את הצעת ישראל להפעיל יחידה של צה"ל. ... הגרמנים הִסכימו רק לנוכחותו של ראש המוסד הישראלי למודיעין, ... (מיל.) צבי זמיר, בעת תִכנון המִבצע על־ידי שר הפנים ד"ר האנס דיטריך ... ומְפקד המשטרה, אך הוא הגיע זמן קצר לפני תחילת הפעולה.

מִבצע החילוץ, שבוצע בשדה־התעופה הצבאי פִּירְסְטֶנְפֶלְדְבְּרוּק (הנמצא ... ק"מ ממינכן) אליו הועברו המחבלים ובני הערובה, היה כושל ביותר. רק ... מהמחבלים נהרגו והנותרים הִצליחו לפוצץ את המסוקים וכל החטופים, ... כבולים, נספו.

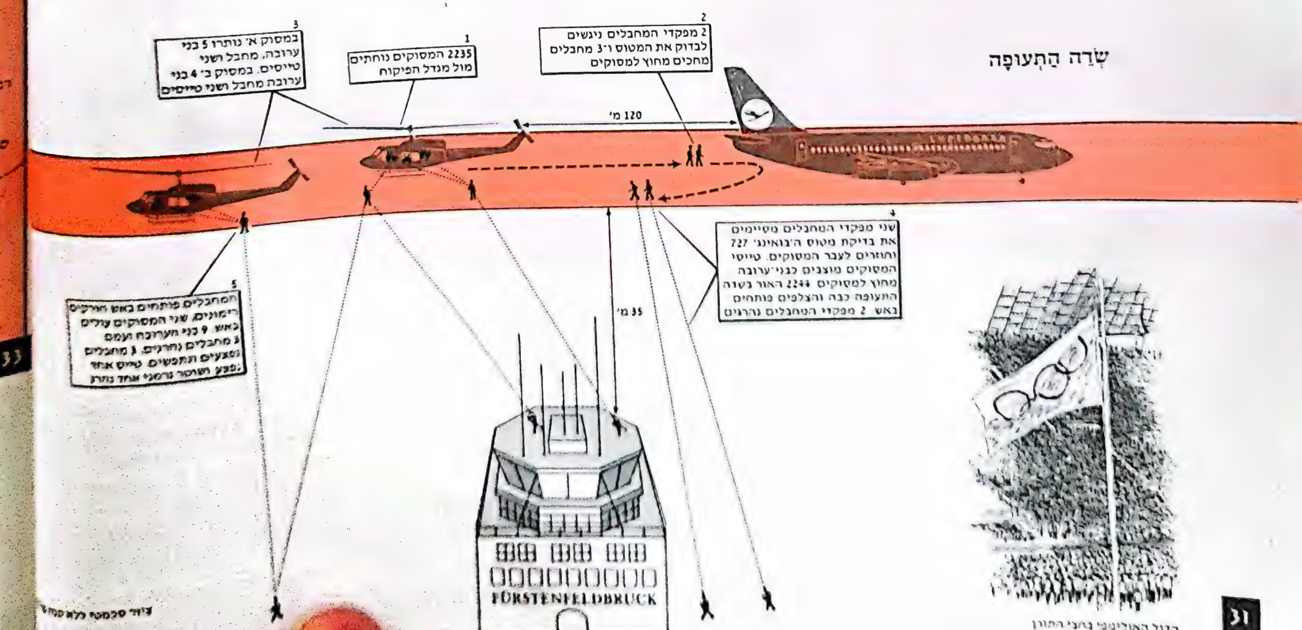
למרות הפגיעה בְּמַסורת השלום האולימפית, הופסקו המִשחקים האולימפיים ליום אחד בלבד ונמשכו כסדרם לאחר טקס הִתייחדות עם ... הנרצחים באִצטדיון המֶרכזי.

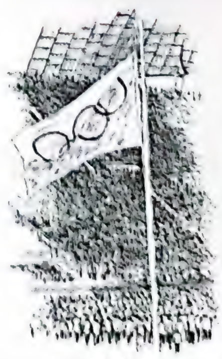
המשלחת הישראלית פרשה מהמשחקים ושבה לארצה.

שלושת המחבלים שנתפשו שוחררו ב־29.11.72 לאחר שחבריהם חטפו ... זאגרֶב מטוס של חברת התעופה הגרמנית 'לוּפְטְהַנְזָה' שטס בקו ... פְּרַנקפורט. הם הועברו ללוב ומשם הגיעו לדמשק.

צה"ל הֵגיב על טבח מינכן בהפצצה מָסיבית על בסיסי מחבלים ב... ובלבנון. בַּהפצצה נהרגו ונפצעו 200 מחבלים, ואילו זרועות הבטחון ... למלחמת חורמה בהנהגת ארגון המרצחים 'ספטמבר השחור'.

בישראל הוקמה וַעדת חקירה בהשתתפות רב ניצב פנחס קופל, משה ... ואביגדור בַּרתָל. הוועדה הִגישה מַסקנותיה לממשלה ב־6.10.72 ומָתחה ביקורת ... על שירות הבטחון הכללי שהיה אחראי לאבטחת המִשלחת. צויינו ... חוסר פיקוח נָאות ואדישות. בעקבות זאת הוסקו מסקנות אישיות נגד ... מֵאנשי שירות הבטחון הכללי.

הדגל האולימפי בחצי התורן בטקס האבל לזכר 11 הספורטאים

מִבְצָע 'אֲבִיב נְעוּרִים' לֵיל 10/9 בְּאַפְּרִיל 1973

הפיגועים של 'ספטמבר השחור' נמשכו גם בתחילת 1973 למרות הפגיעה בפעיליו המרכזיים באירופה. הוחלט לפגוע בהנהגתו שישבה בבירות ולשלב במבצע גם פעולות מנע נגד מערך המחבלים.

הפשיטה תוכננה בעקבות מידע מדויק ומעודכן על מקום מגוריהם ואורחות חייהם של שלושה מראשי המחבלים שהתגוררו בשני בתי דירות סמוכים (משני צדי אותו רחוב). הבכיר שבהם, מחמד יוסף נג'אר ('אבו יוסף'), היה סגנו של יאסר עַרַפַאת ושימש כראש מנגנון המודיעין המבצעי של 'פת"ח' (הגוף האחראי על פיגועי 'ספטמבר השחור'). השני כַּמאל עַדוואן היה ראש מנגנון ה'גזרה המערבית' והאחראי על הפיגועים בישראל ובַשטחים המוחזקים והשלישי כַּמאל נאצר היה ממונה על ההסברה של אש"פ ולמעשה דובֵר הארגון.

הרמטכ"ל רא"ל דוד אלעזר הֶחליט לנצל את האישור של הדֶרג המדיני לפשוט לבירות, ולפגוע עוד במִספר בסיסי מחבלים בָּעיר ובעיקר במפקֶדת ה'חזית העממית הדֶמוקרטית'; וזאת כדי לפגוע בהרבה יעדים ולגרום למבוכה בקרב המחבלים, ולהקשות עליהם לקבל תמונת מצב ברורה.

נערכו דיונים בשאלה כיצד למנוע פגיעה באזרחים חפים מפֶשע בעיקר בפעולת פיצוץ מפקדת ה'חזית העממית' שהיתה סמוכה לְבניין מגורים רגיל. ההחלטה היתה להפעיל מטען חומר־נפץ קטן שלא יגרום להתמוטטות בניינים סמוכים. נקבעה גם שעת 'ש' מאוחרת מן המקובל כדי להבטיח שראשי המחבלים אכן ייִמָצאו בדירותיהם ועובדה זאת צימצמה את זמן הפעולה ואת האפשרויות החילופיות לפגיעה ולחילוץ.

הפשיטה הנועזת הוכתרה בהצלחה מלאה. נהרגו כ־20 מחבלים ו־4 לבנונים ונפצעו למעלה מ־50. היא גרמה להֶלם בקֶרב המחבלים שנוכחו לדעת כי זרועוֹ של צה"ל תשיגם גם במקום שנחשב לְבטוח ביותר.

שרידי מפקדת 'החזית העממית'

עכו
ספינות 'דבורי'
0100
שגרירות בריטניה
שגרירות ארה"ב
עין אל־מריסה
מינת אל־חצן
מלון פניקיה
מלון נורמדי
נמל
שגרירות צרפת
האוניברסיטה האמריקנית
זיתוני
מלון לורד
5
כוח בפיקוד סא"ל אהוד ברק תוקף שני בתי דירות סמוכים של 3 ממנהיגי הפת"ח, והורג את השומר באקדח אוטומטי עם משתיק קול
בניין הדואר המרכזי
14
כוח מהקומנדו הימי בפיקוד סגן הקצ"ר אל"מ שמואל ... מפוצץ בית מלאכה לייצור מוקשים ומטעני חבלה ימיים של הפת"ח וסירות המיועדים לפעולות בחו"ל
ראס בירות
6
הכוח פורץ בו זמנית לדירותיהם של מחמד יוסף נג'אר, כמאל עדוואן וכמאל נאצר והורג אותם
בית קברות מוסלמי
מוזיאון סורסוק
א־רושה
א־סיר
רחוב ורדן
אל־אשרפיה
7
הכוח אוסף תיקי מסמכים ונסוג תוך כדי קרב. מצליח לפגוע ב־3 'לנדרוברים' של הז'נדרמריה הלבנונית וחומק אל חוף הפינוי
מלון קרלטון
מלון דולפין
מלון קונטיננטל
בסטא
בית קברות נוצרי
ביירות
מלון דיו
3
על הפעולה מפקד הקצח"ר תא"ל עמנואל ('מנו') שקד
המוזיאון הלאומי
8
כוח בפיקוד סא"ל אמנון ליפקין תוקף את הבניין בן 7 הקומות שבו הקסרקטין ומפקדת 'החזית העממית'
'מזנק' — חפ"ק
רמלת אל־בידא
מגרש למרוצי סוסים
9
2 חיילים מחסלים את 2 השומרים בכניסה בירי מאקדחים עם משתיקי קול. מחבלים בטנדר מכתיעים את התוקפים ופוצעים שלושה. לאחר קרב עז מפוצץ הכוח את הבניין והוא נהרס בחלקו. עשרות מחבלים נהרגים
2230
'סער'—עתודה
מפקדת 'החזית העממית'
ים
התיכון
10
הכוח נסוג תוך קרב מטווח קצר עם מחבלים שניתרו במפקדה ושהגיעו כתגבורת. 2 מהמצבעים חגי מעיין ואביגדור שור מתים בדרך מפצעיהם
צברה
קרית הספורט (אל־מדינה אל־רידיה)
בסיס יחידה לבנונית
4
שני כוחות הפשיטה עולים על החוף ונכנסים ל־6 מכוניות אמריקניות מפוארות שנשכרו בידי אנשי 'המוסד'
12
כוח אחד תוקף את מפקדת ה'פת"ח' האחראית לפיגועים ברצועת עזה
13
כוח שני תוקף והורס בית מלאכה של ה'פת"ח' לפצצות ואביזרים מיוחדים
11
כוח בפיקוד מפקד הקומנדו הימי נותר אחרון כדי למשוך כוחות לבנוניים, ונתפצל לשניים
ב"ס
2135
'חרב'
'אילת'
'משגב'
2235
'סופה'
אל אוזעי
34

מַעֲרֶכֶת הַטֶּרוֹר הַבֵּינְלְאֻמִּי

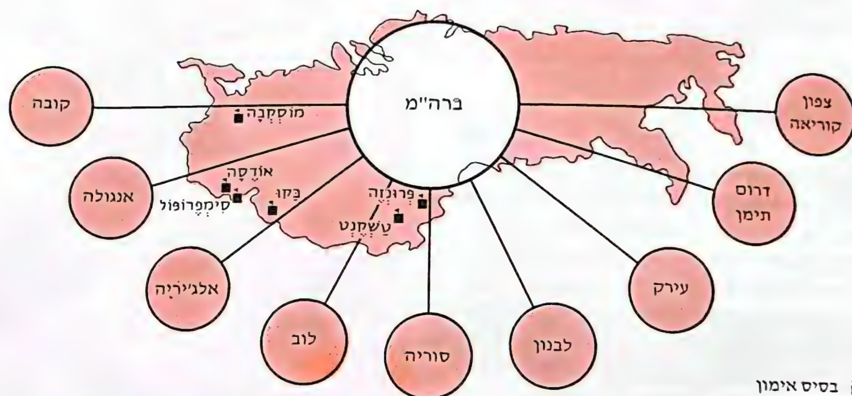
בשלהי שנות ה־60 ובשנות ה־70 החלו להגיע לשירותי הביון בישראל ובמערב הוכחות רבות וחותכות על קשרים דו־צדדיים בין ארגוני הטרור הפלשתינאיים לבין ארגוני טרור זרים, על הקשרים של ברה"מ עם אש"פ וארגוני טרור אחרים ברחבי העולם, ועל התפקיד המרכזי שממלא אש"פ במערך הטרור הבינלאומי. שיתוף הפעולה בין ברה"מ וגרורותיה לבין אש"פ החל בשנים 1969-1968, וכלל תמיכה וחסות מדינית, אספקת אמצעי לחימה רבים ומשוכללים, תמיכה כספית ובעיקר אימון והדרכה. בעשור שנות ה־70 עברו למעלה מ־1000 מחבלים חברי אש"פ אימונים וקורסים מקצועיים בבסיסים בברה"מ ובארצות הגוש המזרחי, בכלל זה קורסי פיקוד ומטה עד רמת הבריגדה (חטיבה) וקורסים מקצועיים כגון: קשר ואלקטרוניקה, הנדסה וחבלה, ארטילריה, מודיעין, תחזוקה, לוחמת אב"כ ואף טיס. ברה"מ מקציבה לפי הערכות זהירות כ־200 מיליון דולר בשנה לתמיכה בפעולות חתרניות וחלק הארי מסכום זה מגיע לאש"פ ולארגוני הטרור המאוגדים בו.

הסיוע המסיבי מברה"מ הצטרף לגיבוי ולסיוע המלאים שקיבלו המחבלים מארצות ערב הרדיקליות והמתונות כאחת (משאבים פיננסיים, בסיסים, סיוע באימון, משרדי גיוס, נשק וחומרי חבלה, שימוש בשגרירויות ערביות ואמצעי הקשר והתעבורה שלהן בארצות זרות). הוא הפך את אש"פ לארגון החבלה הגדול והעשיר ביותר במשאבים ועד מהרה היה למוקד הטרור העולמי. אש"פ החל לסייע לארגוני טרור אחרים בכסף, בהספקת תעודות מזוייפות, באמצעי לחימה ואימונים ואף בשיתוף פעולה בפיגועים, ובמילוט טרוריסטים מבוקשים ובמתן מקלט. הטרוריסטים הזרים גמלו למחבלים הערבים בביצוע פעולות נגד יעדים ישראליים או יהודיים בארצותיהם או בארצות אחרות.

הפיגועים המשותפים הוצגו על ידי אש"פ כדוגמה לשותפות מהפכנית או ל'אחדות המאבק נגד האויב האימפריאליסטי־הציוני'. הטענה הרשמית היתה כי הקריטריון לשיתוף הפעולה הוא אידיאולוגי מרכסיסטי אך למעשה הוכח שאש"פ אינו בורר את שותפיו.

ההתפתחות המסועפת של הטרוריזם הבינלאומי בעשור שבין 1970 ל־1980 הביאה אף לקיומן של ועידות בינלאומיות בהשתתפות הנהגות ארגוני הטרור העיקריים שהתקיימו מספר פעמים בקובה ובמערב אירופה ובהן תואמו שיתוף הפעולה והעזרה ההדדית.

מְדִינוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן בְּסִיסֵי אִמּוּן לַמְחַבְּלִים

35 בסיס אימון

אִרְגּוּנֵי טֶרוֹר בָּעוֹלָם

'החזית לשחרור קוויבק' F.L.Q. (קנדה)
צבא השחרור הסימביוזי (ארה"ב)
'הפנתרים השחורים' (ארה"ב)
'חחזית לשחרור פוארטו ריקו' (ארה"ב)
'סנדיניסטים' (ניקרגואה)
M.R.13 (גואטמלה)
M-19 (ונצואלה)
'קבוצת הגרילה הקולומביאנית'
ארגון מחתרת באל־סלבדור
E.L.N. (בוליביה)
'וונגרדה' (ברזיל)
'מיר' (צ'ילי)
'טופאמארוס' (M.L.N.) אורוגואי
'מונטנרוס' E.R.P. (ארגנטינה)
'הצבא האירי הרפובליקני'
'ארגון הפועלים הבינלאומיים' (פורטוגל)
המחתרת הבסקית — E.T.A. (ספרד)
'קורסיקה פלנק' החזית לשחרור קורסיקה
'חזית פוליסריו' (סהרה הספרדית)
'הסיוע האדום ההולנדי'
'באדר־מיינהוף' (גרמניה המע')
R.A.F. —
'החזית לשחרור קרואטיה'
'דב־גאנשי' — צבא השחרור של העם הטורקי
'קאוה' — צבא השחרור הכורדי (טורקיה)
'הבריגדות האדומות' (איטליה)
'הצבא החשאי לשחרור ארמניה'
'טודה' — החזית הלאומית האירנית
ארגוני הטרור הערביים
'החזית לשחרור עומן והמפרץ הפרסי'
'החזית לשחרור אריתריאה'
'אוניטה' (אנגולה)
'הצבא העממי לשחרור נמיביה' SWAPO
ZANU, ZAPU (רודזיה)

0 1000 2000 ק"מ

'החזית לשחרור קרואטיה' — ארגון בדלני או ארגון לשחרור לאומי

'הבריגדות האדומות' (איטליה) — ארגון ניאו־אנרכיסטי או ארגון מרכסיסטי

'הצבא האדום היפני' — ארגון משתף פעולה עם אש"פ באימון והדרכה, נשק ופעולות טרור משותפות

36

רֶכֶשׁ וְהִתְעַצְּמוּת
1971–1973

1970 — רכישת טנקי 'פטון' M-60 נגמ"ש M-113, וספינות סיור מהירות — 'דבור' ששופרו וצוידו במערכות גילוי, ניווט וקשר בהתאם לצרכי חיל הים. 1971 — רכישת מטוסי תובלה 'הרקולס' (C-130). 1971-72 — רכישת מספר ניכר של מטוסי 'פנטום' ו'סקייהוק', תותח M-109 (155 מ"מ), תותח M-107 (175 מ"מ) ו־203 מ"מ). 1973 — רכישת מל"טים מהדגמים 'פיירבי' ו'צ'אקר', ציוד תג"מ (תדר גבוה מאד) V.R.C. ומסוקים קלים 'בל' 206'

ארה"ב

האוקיינוס האטלנטי

0 200 400 ק"מ

מסוק 'בל' 206'

ספינת 'דבור'

גרמניה המע'

1967/68 רכישת דוברות צי̇פה 'יוניפלוט' בגרמניה, הולנד ואנגליה. 1968 קניית רכב אמפיבי 'ג'ילואה' ('תמסח') בגרמניה כגרוטאות

1970-73 שיפור דוברות 'יוניפלוט' שבידי חיל ההנדסה, והרכבתן על מרכבים מיוחדים מצויידים בגלגלי גומי רחבים

0 200 400 ק"מ

רובה הסער 'גליל'

פברואר 1973 השקת הסטי"ל 'רשף' — הראשון שפותח ויוצר במספנות ישראל. אפריל — השקת סטי"ל נוסף, 'קשת'

סוריה

חֵיפָה

פרישת שריון רחבה והקמת בסיסים רבים

יולי 1972 — הקמת יחידת מחקר ופיתות (מו"פ), שמיזגה את מחלקת אמצעי לחימה (אמל"ח) באג"מ עם לשכת המדען הראשי במשרד הבטחון

תֵל-אָבִיב-יָפוֹ

חורף 1971/72 תרגיל 'עוז' — תרגיל מערך הצליחה בהשתתפות 200 טנקים. תרגיל נוסף נערך לאחר כשנה

הקמת אוגדות קבועות במקום משימתיות. בצפון מוקמת אוגדה עם גרעין סגל סדיר. 1973 מוקמות 2 אוגדות שריון מילואים בצפון ובמרכז (כנר וגלד)

ישראל

בְּאֵר-שֶׁבַע

ים המלח

אֵל-עָרִישׁ

תעלת סואץ

רְפִידִים

ירדן

1972 קליטת מטוסי 'נשר' ראשונים מתוצרת התע"א בטייסת הקרב. החלפת חלק ניכר מציוד ח"א. רכישת מטוסי 'פנטום' ו'סקייהוק' רבים המחליפים את הרכש הצרפתי

הכנסת שיטת גישור סער מקורית — הקמת מערכות לגישור, הרכבתן וגרירתן ע"י הטנקים לעבר מכשול המים

סואץ

סיני

ש"ת עציון

אילת

ספטמבר 1972 חנוכת בסיס ח"א חדש בבקעת הירח

1970-73 קליטת טנקי שלל T-54, T-55, נמסרי שלל. ושיפורם. הקמת חטיבת שריון המבוססת על נשק שלל מתוצרת סובייטית. 1971 הפיכת תותח T-55 155 מ"מ כמתנייע והכנסתו למערך חיל התותחנים. 1972-73 השלמת פיתוח אמצעי לחימה בתע"ש ואספקתם לצה"ל — רקטת אויר־קרקע 68 מ"מ. מוקש קופץ, פצצת עשן מונחת. נר תאורה כפול. תחילת ייצור רובה הסער 'גליל'. ייצור דגם צבאי של מטוס ה'ערבה' בתע"א. בניית ציוד גישור דוברות צי̇פה 'יוניפלוט' מנויידות וגררות וגשר גלילים. 1973 הכנסת מערכת טילי קרקע־קרקע 240 מ"מ מתוצרת תע"ש, לשימוש בחיל התותחנים

אַ-טוּר

דַהַב

מפרץ סואץ

מפרץ אילת

ש"ת אופיר

0 25 50 ק"מ

מיקום הכלים והבסיסים הינו סכמטי

מערכת טילי קרקע־קרקע 240 מ"מ

בִּשְׁלהֵי 1970 הֵחל צה"ל בְּהַתְוָיַית תּוֹכנית־אב לעֶשׂר שְׁנוֹת הִתעַצמוּת, שׁכּינוּ היה 'גושן'.

במסגרת זאת נכללה תכנית חמש־שנתית 'גושן ב'' (1971-1976) לבניית הכּוֹח של צה"ל ולהִצטיידוּתו, שהִתבּססה על הנחת היסוד שבתקופה זו לא יוּשַׂג הֶסכֵּם שלום עם מדינות ערב ותימשך הִתעצמוּתן הצבאית המואצת. היה בּרוּר שאין אפשרות לסגור את הפער הכמותי לטובת הערָבים אך ניתן יהיה לשמור על יחס כמותי של 1:2 אוֹ בַּמקרה הגרוע של 1:3; וכן לשמור על עליונוּתהּ הבּסיסית של ישׂראל בּתחוּמי הטֶכנולוגיה, הארגון, היכולת המִבצעית והרָמה האנושית כּדי להבטיח כּוֹשר הרְתעה מִפני כַּוונות תוקפניות ערביות ובמקרה הצורך להָביס התקָפה ערבית.

לפי התכנית היה צה"ל אמור לכלול בסוף התקופה שבע אוגדות שריון (במקום החמש שהיו קיימות) ואלה נועדו להיות מתוגברות יותר כאשר יושם דגש על הגברת העוצמה של האגָדים הארטילֶריים. למערך החרמ"ש נועדו להצטרף נגמ"שים רבים מתוצרת ארה"ב שֶׁיַּקְנוּ יכולת לחימה ותנועה רבה יותר. מערך חיל הרגלִים נועד להִצטייד ברוֹבֶה הסַער 'גלילי' מתוצרת ישראל ובשפע אמצעֵי נ"ט מתקדמים מתוצרת ארה"ב (מְטולי נ"ט 'לאו' וטילי נ"ט 'טאו').

התִכנון שונה בּשֶׁל אילוצים כלכליים. הממשלה הֶחליטה לקצֵץ בצורה ניכרת בהוצְאות הבטחון בסכומים של 4-9 מיליארד ל"י. בּשל הקיצוץ היה ברור שהֶיקף ההִתעצמות החזוי יוּשלם רק ב־1977. הוּחל בּהכנת תכנית חומש חדשה, 'אופק א'', החֵל משנת העבודה 1973. ואף הוּחלט לקַצר את שירות החובה ובכך להקטין את הצבא הסדיר במספר יחידות, כּוֹלל חטיבת שריון.

תקציב הבטחון בשנת 1973 היה 6,325 מיליארד ל"י (לעומת 3,328 מיליארד ל"י ב־1967) אך חלקוֹ היחסי בתקציב המדינה קטן ל־31.9% (לעומת 32.8% ב־1967).

בעקבות הקיצוצים נקבע סדר עדיפויות חדש. ניתנה עדיפות עליונה לחיל אויר חזק, שיבטיח עדיפות אווירית, ולעוֹצמת שריון, שתאפשר לבלום את האויב בחזית אחת ולבצע מִתקפה כללית בחזית השנייה במקרה של מלחמה בשתי חזיתות. לכן 50% מהתקציב לשנת 1973/4 הוקצה לחיל האויר ו־30% לשריון.

ב־1973 היה צה"ל צבא שונה מן הצבא המנצח במלחמת ששת הימים. מִספר טנקי המערכה הוכפל, חיל האויר השלים את החלפת ציודו וכלל בעיקר מטוסים אמריקניים חדישים. המטוסים הצרפתיים שעוד נותרו בו שופרו ללא הֶיכֵּר. בחיל הים חלה המהפכה הגדולה ביותר; הוא הורכב בעיקרו מסטי"לים באיפיון ישראלי, שנועדו ללוחמה של שנות ה־70, מצויידים בטילי ים־ים ובאמצעֵי לוחמה אֶלקטרונית מתוצרת ישראל.

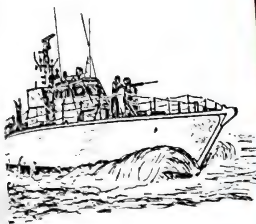
לעומת זאת בַּחֵילוֹת האחרים, בעיקר בחיל־הרגלים, בחרמ"ש ובחיל־התותחנים, הוקפאה ההתעצמות. גם בתחום דוֹקטְרינת הלחימה לא חלה התפתחות של ממש.

רֶכֶשׁ וְהִתְעַצְּמוּת
1973–1971

מסוק 'בל' 206

ספינת 'דבור'

רובה הסער 'גליל'

בִּשְׁלְהֵי 1970 הֵחֵל צה"ל בְּהַתְוָיַית תּוֹכנית־אב לְעֶשֶׂר שְׁנוֹת הִתְעַצְּמוּת, שכינויה היה 'גושן'.

במסגרת זאת נכללה תכנית חמש־שנתית 'גושן ב'' (1971-1976) לבניית הכּוֹח של צה"ל ולהִצטיידוּתוֹ, שהִתבססה על הנחת היסוד שבתקופה זו לא יושׂג הֶסכּם שלוֹם עם מדינוֹת ערב ותימשך הִתעצמוּתן הצבאית המואצת. היה בּרוּר שאין אפשרוּת לסגוֹר את הפער הכּמוּתי לטוֹבת העַרְבים אך ניתן יהיה לשמוֹר על יחס כּמוּתי של 1:2 אוֹ בְּמקרה הגרוּע של 1:3; וכן לשמור על עליוֹנוּתהּ הבּסיסית של ישׂראל בּתחוּמי הטֶכנוֹלוֹגיה, הארגוּן, היכולת המִבצעית והָרָמה האנוֹשית כּדי להבטיח כּוֹשר הרְתעה מִפּני כַּוונוֹת תוֹקפניות ערביוֹת וּבמקרה הצוֹרך להָבִיס התקפה ערבית.

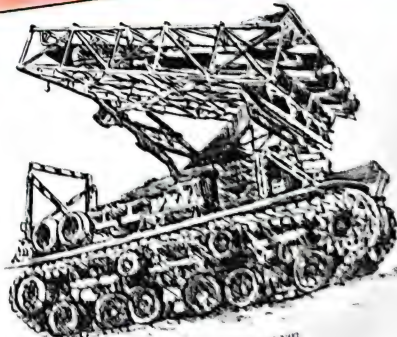
לפי התכנית היה צה"ל אמוּר לכלוֹל בּסוֹף התקוּפה שבע אוּגדוֹת שריון (במקוֹם החמש שהיוּ קיימוֹת) ואלה נוֹעדוּ להיוֹת מתוּגבּרוֹת יוֹתר כּאשר יושם דגש על הגבּרת העוֹצמה של האגָדים הארטילֶריים. למערך החרמ"ש נועד להצטרף נגמ"שים רבּים מתוֹצרת ארה"ב שיַּקְנוּ יכוֹלת לחימה וּתנוּעה רבה יוֹתר. מערך חיל הרגלִים נוֹעד להִצטייד בּרוֹבֶה הסַּער 'גליל' מתוֹצרת ישראל וּבשפע אמצעֵי נ"ט מתקדמים מתוֹצרת ארה"ב (מְטוֹלי נ"ט 'לאו' וטילי נ"ט 'טאו').

התִכנוּן שוּנה בּשֶל אילוּצים כּלכּליים. הממשלה הֶחליטה לקצֵץ בּצוּרה ניכרת בּהוֹצָאוֹת הבּטחוֹן בּסכוּמים של 4-9 מיליארד ל"י. בּשל הקיצוּץ היה ברור שהֶיקף ההִתעצמוּת החזוּי יוּשלם רק בּ־1977. הוּחל בּהכנת תכנית חומש חדשה, 'אוֹפק א'', החֵל משנת העבוֹדה 1973. ואף הוּחלט לקַצר את שירות החוֹבה וּבכך להקטין את הצבא הסדיר בּמספּר יחידוֹת, כּוֹלל חטיבת שריון. תקציב הבּטחוֹן בּשנת 1973 היה 6,325 מיליארד ל"י (לעוּמת 3,328 מיליארד ל"י בּ־1967) אך חלקוֹ היחסי בּתקציב המדינה קטן ל־31.9% (לעוּמת 32.8% בּ־1967).

בּעקבוֹת הקיצוּצים נקבּע סדר עדיפוּיוֹת חדש. ניתנה עדיפוּת עליוֹנה לחיל אויר חזק, שיבטיח עדיפוּת אווירית, וּלעוֹצמת שריוֹן, שתאפשר לבלוֹם את האויב בּחזית אחת וּלבצע מִתקפה כּללית בּחזית השנייה בּמקרה של מלחמה בּשתי חזיתוֹת. לכן 50% מהתקציב לשנת 1973/4 הוּקצה לחיל האויר ו־30% לשריוֹן.

בּ־1973 היה צה"ל צבא שוֹנה מן הצבא המנצח בּמלחמת ששת הימים. מִספּר טנקי המערכה הוּכפל, חיל האויר השלים את החלפת ציוּדו וכלל בּעיקר מטוֹסים אמריקניים חדישים. המטוֹסים הצרפתיים שעוֹד נוֹתרוּ בּו שוּפּרוּ ללא הֶיכּר. בּחיל הים חלה המהפּכה הגדוֹלה בּיוֹתר; הוּא הוּרכּב בּעיקרוֹ מסטי"לים בּאיפיוּן ישׂראלי, שנוֹעדוּ ללוֹחמה של שנוֹת ה־70, מצוּיידים בּטילי ים־ים וּבאמצעֵי לוֹחמה אֶלקטרוֹנית מתוֹצרת ישׂראל.

לעוּמת זאת בַּחֵילוֹת האחרים, בּעיקר בּחיל־הרגלים, בּחרמ"ש וּבחיל־התוֹתחנים, הוּקפּאה ההתעצמוּת. גם בּתחוּם דוֹקְטרינת הלחימה לא חלה התפּתחוּת של ממש.

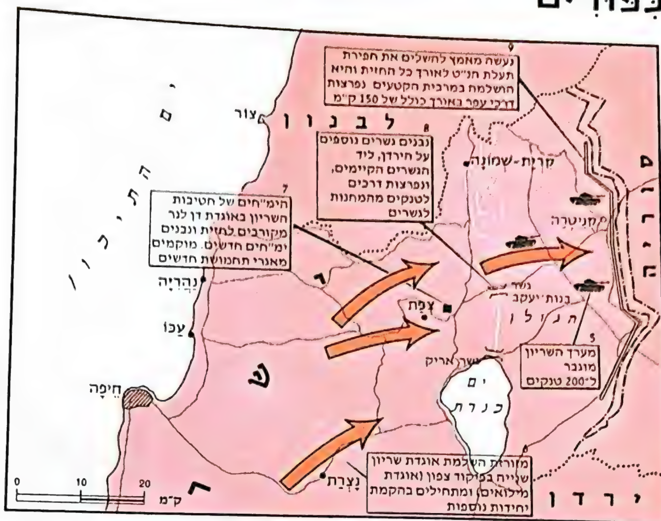

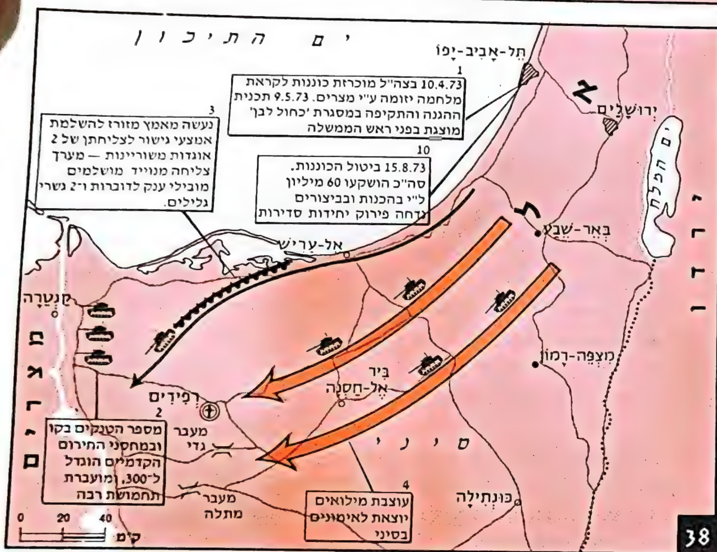

מִלְחֶמֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים

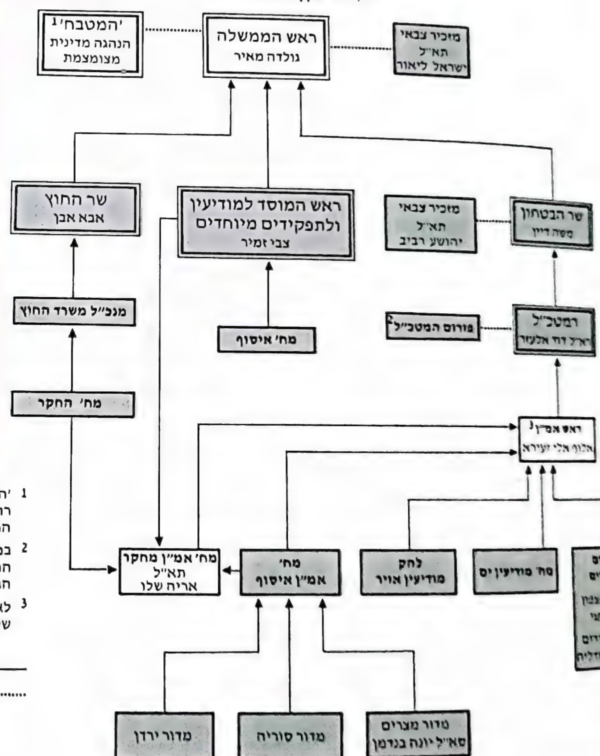
כּוֹנְנוּת 'כָּחֹל לָבָן'
אַפְּרִיל עַד אוֹגוּסְט 1973

אלוף אליהו זעירא, ראש אגף המודיעין

תַּהֲלִיךְ זְרִימַת הַמֵּידָע הַמּוֹדִיעִינִי — 1973
גּוּפִים עִקָּרִיִּים

1 'המטבח' שימש במקום ועדת שרים לענייני בטחון. השתתפו בו: ראש הממשלה — ג' מאיר, סגן רה"מ — י' אלון, שר הבטחון — מ' דיין, השר בלי תיק — י' גלילי, שר האוצר — פ' ספיר, שר החוץ — א' אבן ומוזמנים נוספים לפי הצורך.

2 בפורום המטכ"ל השתתפו: הרמטכ"ל, ראשי האגפים, מפקדי הזרועות, מפקד הגי"ש, ר' מח' החדרכה, ר' מח' מחקר ופיתוח, קצח"ר, היועץ הכספי, מתאם הפעולות בשטחים, עוזר שר הבטחון, דובר צה"ל ומוזמנים נוספים לפי הצורך.

3 לאמ"ן היה מעמד מכריע בתחום הערכת המודיעין. זו נעשתה במח' המחקר שלו עפ"י המידע שסיפקו לו שאר גורמי קהיליית המודיעין.

← כיוון זרימת המידע
...... תיאום ויעוץ
הגופים המחליטים
המנתחים העיקריים של המידע

בשלהי 1971 ובנובמבר 1972 נערך הצבא המצרי לצליחת תעלת סואץ. ההכנות נתגלו על־ידי המודיעין הישראלי אך הערכת אמ"ן היתה כי אלה תרגילי מפקדות בלבד וכי הסבירות למלחמה היא נמוכה. שר הבטחון והרמטכ"ל קיבלו את הערכת אמ"ן. בדיעבד אנו יודעים כי המצרים אכן התכוונו לפתוח במלחמה אלא שדחו את הפעולה בשל נימוקים מדיניים.

באפריל 1973 קיבל המודיעין התרעות רבות על הֵיערכות מצרים למלחמה שנועדה להתחיל באמצע חודש מאי. לפי המידע נועד המִבצע להתחיל בצליחת התְּעלה לכל אורכה על־ידי חמש דיביזיות חי"ר ובשלב שני תצלחנה דיביזיות השריון והדיביזיות הממוכנות שתתקופנה לעומק סיני.

גם הפעם הֶעריכו ראש אמ"ן, אלוף אליהו זעירא ועוזריו, כי סבירות המלחמה נמוכה. יש לציין שראש המוסד למודיעין סבר כי קיים חשש למלחמה. שר הבטחון והרמטכ"ל לא קיבלו את הַערכת אמ"ן והורו להתכונן למלחמה במסגרת כוננות 'כחול לבן'. המַערך הסדיר של צה"ל נכנס לכוננות והֵחל בביצוע פעולות שונות לחיזוק כושר הלחימה שלו כולל פעילות תכנונית מוגברת וצעדי הרתעה ומֶנע. ההנחייה היתה כי יש לפעול בזהירות ובחשאי כדי למנוע פֶּרוץ מלחמה והִתדרדרות.

בשל נימוקים פוליטיים (ועידת הפסגה הצפויה בין בְּרֶז'נֶייֶב וניקסון ביוני 1973 בסַן קְלֶמֶנְטֶה), ובשל בקשתה של סוריה לדחות את המלחמה לסתיו כדי להשלים את הקמת מַערכת טילי הקרקע־אויר שלה, לא תקפה מצרים במועד המתוכנן והֶחליטה לתקוף בספטמבר או באוקטובר. ביוני ירדה רמת הכוננות ובאוגוסט בוטלה סופית. יתר על כן, הוחלט לקצר את מֶשך שירות החובה בצה"ל בשלושה חודשים ובוצעו חילופים במטכ"ל ובפיקוד הבכיר. הצלחתו השלישית של אמ"ן בהערכת הסבירות למלחמה, הֶעניקה לו מעמד של 'יודע פלי' ואשראי מִרַבִּי, ולימים היתה עובדה זו בעוכריו.

הֲכָנוֹת צִבְאוֹת עֲרָב לְמִלְחָמָה כְּלָלִית יָנוּאָר עַד סֶפְּטֶמְבֶּר 1973

1. 10.1.73 מועצת הנשיאות של הרפובליקות הערביות (מצרים וסוריה) מחליטה בקהיר למנות את שר המלחמה המצרי, פריק אול אחמד אסמאעיל עלי, למפקד כללי של הכוחות המזוינים המאוחדים. ניתנת פקודה לאגף המבצעים לבדוק את המצב הצבאי בחזיתות הסורית והמצרית.

2. ינואר 1973 מועצת ההגנה הערבית עורכת תכנית לפעולה צבאית משותפת מצרית־סורית נגד ישראל.

3. פברואר 1973 שר המלחמה המצרי, פריק אול אחמד אסמאעיל, מבקר בדמשק.

4. מארס 1973 בעקבות ביקור משלחת סובייטית רמת דרג בקהיר רוכשת מצרים 150 טילי 'פרוג' ו־12 טילי 'סקאד'. מבריטניה רוכשת מצרים 6 מערכות ראדאר לשימוש ארטילרי וכן גשרי ביילי. סוריה בונה שדות תעופה חדשים בקצב מהיר, רוכשת מברה"מ 20 מטוסי יירוט־הפצצה מדגם 'סוחוי' 20 עם אפשרות לרכוש מטוסים נוספים מסוג זה ומטוסי 'מיג' 23.

5. 21.3.73 בדיון במפקדת הכוחות המזוינים נקבעים יום ה'ע' ושעת ה־'ש' לחודש מאי 1973. נסקרת המסגרת הכללית וארגון הסיוע האסטרטגי בין החזית המצרית והסורית וכן שיטות ההטעייה המדיניות והאסטרטגיות.

6. 1.4.73 המפקד הכללי של הכוחות המזוינים המשותפים קובע את שיטת הפיקוד והשליטה ב־2 החזיתות ואת דרכי חילופי האינפורמציה. כן בודק את הדרכים לאלץ את האויב להעביר את העתודות האסטרטגיות שלו מחזית אחת לשנייה.

7. אפריל 1973 סאדאת מבקר בלוב ומכריז על שלב העימות הטוטלי.

8. 7.4.73 טייסת של 16 מטוסי 'הנטר' על טייסיה מגיעה למצרים מעיראק.

9. 10.4.73 טייסת של 16 מטוסי 'מיראז' 5 מגיעה מלוב למצרים.

10. 2.5.73 המפקדה האסטרטגית המצרית נפגשת עם המפקדה הסורית לסכם סופית את יום ה־'ע' ושעת ה־'ש' וכן את המהלומה האווירית נגד ישראל (בהמשך נדחה המועד בשל שיקולים מדיניים וצבאיים).

11. 22.5.73 המפקד הכללי של הכוחות המזוינים המאוחדים מוציא הנחיות לגבי הרעיון הכללי של מבצע ההתקפה האסטרטגי — 'באדר'.

12. 7.6.73 קביעת המטרה האסטרטגית של 2 המפקדות, התכנון המבצעי וכן בדיקת הארגון המבצעי בחזיתות ושיתוף הפעולה ביניהן.

13. יולי־אוגוסט ברה"מ מחישה לסוריה מערכות חדישות של טילי קרקע־אויר. שולחת 63 מומחים להפעלת בריגדת טילי 'סקאד' המגיעה לכוננות מבצעי ב־1.8.

14. אוגוסט 1973 בנמל אלכסנדריה נערכת פגישה בין המפקד הכללי של הכוחות המזוינים המאוחדים ובין ראשי המטות המצריים והסוריים, מפקדי ענפים עיקריים ומפקדי אגף מבצעים. בפגישה נדונו מכלול הנושאים הקשורים למבצע, כולל מידע על המצב בישראל והמצב הבינלאומי, וכן באיזו מידה מוכנים הכוחות המזוינים לפעולה התקפית. סוכם על מתקפה נגד ישראל בספטמבר או באוקטובר. בהנחה שהתאריך השני נקבע יום ה'ע' ושעת ה'ש' נקבעו לפי צרכי הצליחה (כשהירח יהיה מלא והגאות בתעלה תהיה בשיאה).

15. אוגוסט 1973 הצבא הסורי חוזר למערך צפוף בגולן, במלוא עוצמתו ובתוספת של ארטילריה ארוכת טווח. מערך טילי נ"מ צפוף מתגבר על היקו הסגולי וחולש על כל שמי הגולן.

16. 6.9.73 פריק אול אחמד אסמאעיל מוציא פקודה לכוחות המצריים והסוריים להיות במצב הכן לקראת מבצע 'באדר' תוך 5 ימים. החל מ־...

17. בעקבות הקרב האווירי שנערך ב־13.9 מוכרזת כוננות בח"א ... במחצית השנייה של החודש מועלית דרגת הכוננות בכל הזרועות ... הצבא. בצבא סוריה מבוטלות החופשות, מפקדים וחיילים ... מוחזרים לשירות פעיל ומתחילים בגיוס רכב אזרחי.

18. 2 טייסות מצריות (24 מטוסי 'מיג' 19 ו־'מיג' 21) מועברות ... תעופה בקרבת דמשק.

19. 17.9.73 הרמטכ"ל שאזלי מבקר במדינות המגרב. מודיע ... על ההחלטה לצאת למלחמה תוך 3 חודשים. מקבל הבטחה ... לשיגור חטיבת חי"ר לחזית המצרית, במקרה של מלחמה.

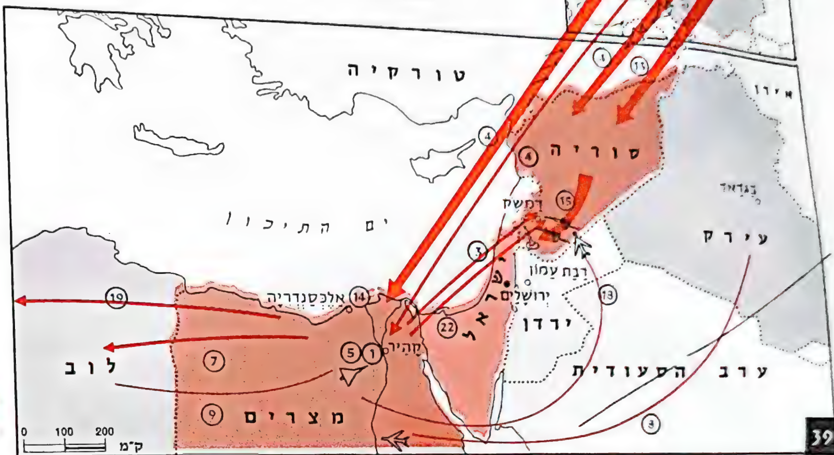
20. 27–30.9.73 במצרים מגוייסים כ־120,000 חיילי מילואים. ... בצבא סוריה, כוחות שריון נוספים בתנועה לעבר ... בהערכות ח"א הסורי — מטוסי 'סוחוי' 7 מועברים לשדה תעופה ...

21. 1.10.73 הצבא המצרי פותח בתרגיל 'תחריר 41' ... מתורגלים בו שיתוף מפקדות בין־זרועי ותרגיל על־עוצבתי ... שעת ה־'ש' למבצע 'באדר' נקבעת ל־061405.

22. 3.10.73 פריק אול אחמד אסמאעיל יוצא לדמשק נפגש עם ... הסורי ואנשי מפקדתו. מסוכמים הפרטים האחרונים של מבצע 'באדר' ... מועברים לנשיא סוריה חאפז אל־אסד.

מדינות ערב המעורבות ישירות במלחמה

מדינות המשתתפות בהכנות למלחמה

הקפאון המדיני בשנים 1972–1973 נתפרש על ידי הערבים כמסוכן ביותר. לפי הערכתם, ככל שהזמן חולף עשויה דעת הקהל בעולם לקבל את הנוכחות הישראלית בשטחים כמובנת מאליה. אל הלחצים של מדינות ערב השונות הצטרפו לחצים פנימיים במצרים, שנבעו בראש ובראשונה ממצבה הכלכלי הרעוע, שהוסיף והידרדר עם הפניית מירב המשאבים להתכוננות למלחמה, החזקת מאות אלפי צעירים זמן ממושך בצבא, והֶיעדר השקעות מבחוץ. כן היה לחץ של גורמים תוססים, כגון הצבא והסטודנטים, שלא לדחות עוד את המלחמה נגד ישראל.

עקב כשלונו של סאדאת להשיג, באמצעות מאבק ולחץ במישור המדיני, את אשר נבצר מנאצר להשיג במלחמת ההתשה, הוחלט לצאת למלחמה, גם במחיר גבוה. סאדאת קיווה כי המלחמה תאיץ את הפעילות המדינית של מעצמות־העל, שתשאפנה למנוע עימות ביניהן בעידן ה'דֶטאנט', תניע אותן לחפש פתרון מהיר לבעיות המזה"ת, ואף תביא להישגים משמעותיים בסיוע ברה"מ לעניין הערבי.

מטרה שנייה, בצד שבירת הקפאון, היתה לפי ניסוחו של סאדאת: "התמודדות עם דוקטרינת הבטחון של ישראל ושבירת דוקטרינה זו לגמרי לכשישראל תיווכח שעיקר בטחונה אינו טמון בהתפשטות ובשדידת אדמות במסווה של גבולות בטחון, אלא הוא טמון ברצון כֵּן לשלום צודק".

בעקבות לימוד שקדני של לקחי מלחמות הֶעָבר הגיעה ההנהגה האסטרטֶגית המצרית למסקנה כי כדי לבטל את עליונותו הבסיסית של צה"ל ולהצליח אפילו הצלחה מוגבלת עליה לדאוג לקיום מספר תנאֵי יסוד:

א. השגת שיתוף פעולה בין־ערבי, ובכלל זה פתיחת חזית נוספת בו־זמנית ללחימה בחזית המצרית, כדי לאלץ את ישראל לפצל את כוחותיה ולמנוע בַּעֲדה את העברת המאמץ העיקרי מחזית אחת לשנייה. הפתרון היה שיתוף פעולה מלא עם סוריה ליצירת ציר צבאי, והקמת ציר מדיני־כלכלי שמרכיביו העיקריים היו מצרים וגוש מדינות הנפט השמרניות בהנהגת ערב הסעודית.

ב. גיוס תמיכה של מעצמות־על לסיוע בהכנת הצבא למלחמה ולמניעת תבוסה מוחלטת במקרה של כשלון באמצעות התערבות וכפיית הפסקת אש. בתיווכה של סוריה חודשה הידידות בין ברה"מ למצרים וחודשה אספקת נשק חדיש מברה"מ למצרים.

ג. הכשרת הצבא על ידי בניית סדר כוחות עדיף וקליטת מירב כלי חנשק המודרניים, תרגול שיטות לחימה שיאפשרו לצבא המצרי להתגבר על יתרונו של צה"ל בעיקר בתחום האווירי וניהול קרבות שריון ניידים, שיפור איכות כוח האדם והעלאת המוטיבַציה על ידי תכנית נמרצת לחינוך פוליטי, וגיוס בוגרי אוניברסיטאות ואקדמאים כקצינים וחוגרים ברמות שונות.

ד. החלשת מַעמדהּ הבינלאומי של ישראל, כדי לזכות בגושפנקה בינלאומית לעצם פתיחת המלחמה נגדהּ, ובהכרה בהישגי מצרים במלחמה (אם יהיו).

ה. ביצוע כל ההכנות למלחמה בהֶסתר, כדי לזכות ביתרון ההפתעה.

לפי הערכת מצרים נוצרו באמצע 1973 תנאים מתאימים פחות או יותר לפתיחה במלחמה, אף שלא נתמלאו בדיוק כל תנאֵי היסוד.

סוריה ראתה במלחמה את הפתרון היחיד לבעיית שליטת ישראל בגולן, כֵּיוָן שארה"ב לא כללה אותהּ בנסיונות ההֶסדר והתיווך בשנים 1970–1972. הצבא הסורי הִתעצם וקלט מאות טנקים חדישים, והֵחל בבניית מַעֲרָך נַייד של טילי קרקע־אויר.

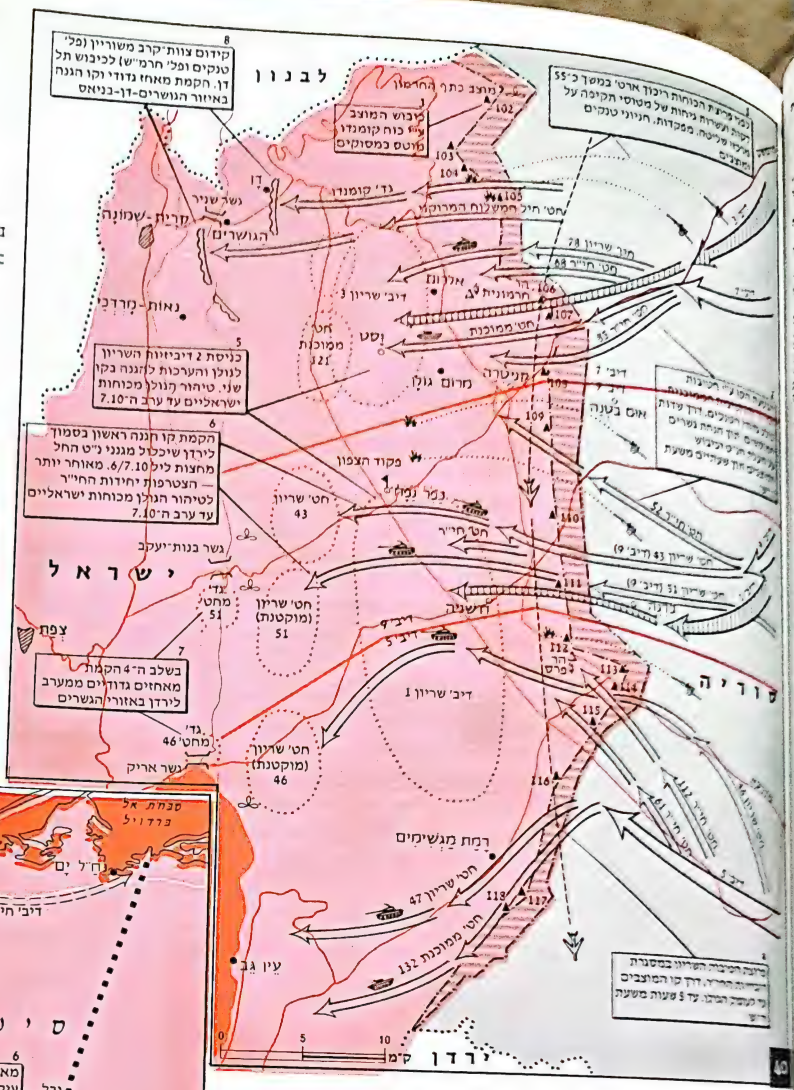
תָּכְנִית הַמִּתְקָפָה הַס...

משימת הכוחות התוקפים היתה לכבוש את שטח הגולן ... הירדן בתוך 18 שעות. לביצוע המשימה הועיד הצבא הסורי את ... בעוצמה של שלוש דיביזיות חי"ר מתוגברות ושתי דיביזיות ... כעתודה.

בשלבים הראשון והשני הוטל על חטיבות החי"ר הקדמיות ... הממוכנות (הדֶרג הטַקְטי הראשון) לפרוץ בסיוע גדודי הטנקים ... מַעברים על תעלת הנ"ט (באמצעות גשרים או מילוי התעלה ...) את קו ההגנה הקדמי של צה"ל, ולכבוש רצועה ברוחב של כ־6–8 ... לקו הפסקת האש. במסגרת זו היה עליהם לכבוש או לרתק את 17 ... צה"ל (13 מהם היו מאויישים).

בשלב השלישי, שֶׁהיה אמור להתחיל בשעות הערב, נועדו ... חטיבות המשוריינות של דיביזיות החי"ר. עליהן הוטלה ... רצועה עד עומק 15 ק"מ מ'חקו הסָגול', להיכנס בקרב ... הטנקים של צה"ל ולהשמידה, ולהניע יחידות חלוץ, שיגיעו ... וישתלטו על צמתים ועל מַעברים עד חצות ליל 7/6 באוקטובר ... השלישי היה על דיביזיות החי"ר להיערך על קו הירדן ולהתארגן ... הקמת מגנני נ"ט חזקים, ותוך השלמת טיהור כל הגולן עד ערב ...

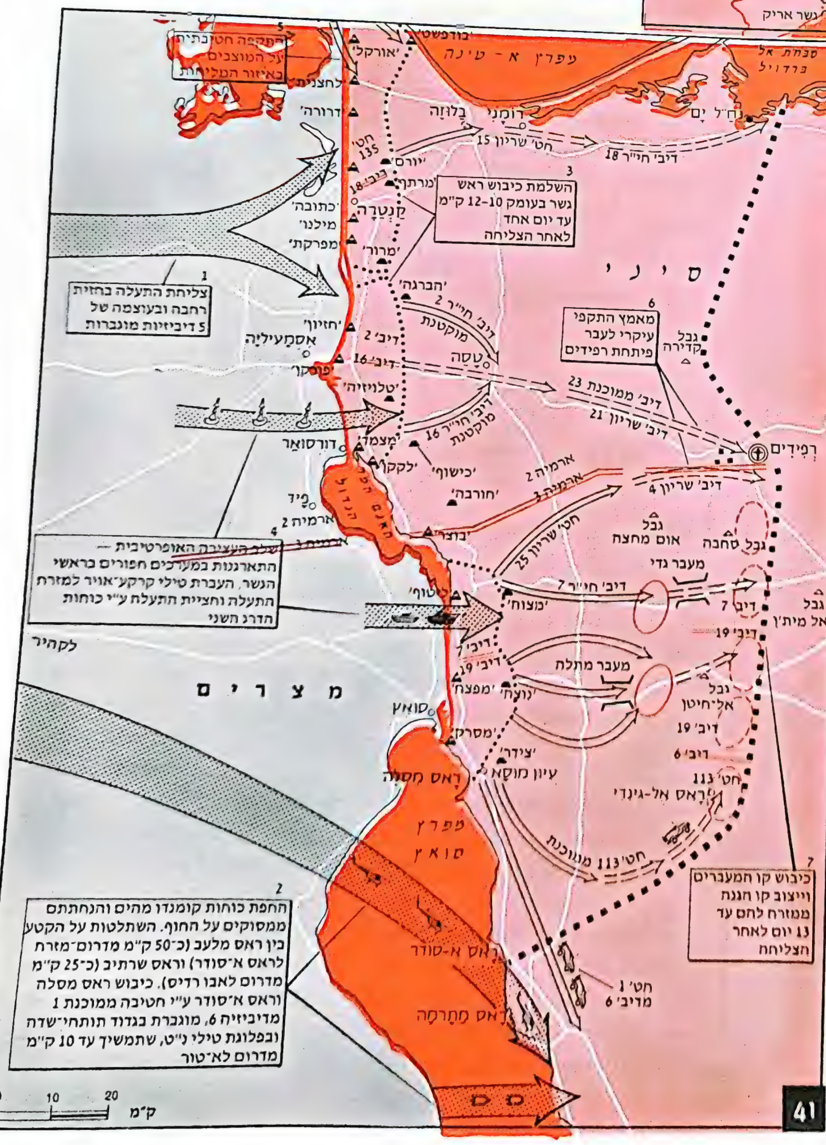
במקביל, בשעות הבוקר ולפני הצהרים של יום 7 באוקטובר, ... השריון להיכנס למֶרכז הגולן ולהיערך לקראת שלב הלחימה ... לחיות פריצה לתוך שטח ישראל תוך ניצול ההצלחה. כל הכוחות ... בכל שלבי הלחימה מִתחת למטריית נ"מ מרוכזת, שכללה מַערך ... סוללות טילי קרקע־אויר, תותחי נ"מ מסוגים שונים וטילי נ"מ ...

דיביזיית שריון
דיביזיית חי"ר
מוצב
הנחתת כוחות קומנדו במסוקים
משואות הנחייה של אנשי הקומנדו הסורי לכוחות השריון
מאחז סורי

סד"כ הצבא הסורי בתכנון המתקפה

דיב' חי"ר 7	חטיבות חי"ר 68 ו־85, חט' ממוכנת 121. חט' טנקים 78, חט' מרוקנית
דיב' חי"ר 9	חטיבות חי"ר 33 ו־52, חט' טנקים 43, חט' טנקים עצמאית 51
דיב' חי"ר 5	חטיבות חי"ר 61 ו־112, חט' ממוכנת 132, חט' טנקים 46, חט' טנקים עצמאית 47

מִבְצָע 'בַּאדֶר' — תָּכְנִית הַמִּתְקָפָה הַמִּצְרִית

התכנית קבעה כי ברמה האסטרטגית תבוצע מתקפה בו־זמנית בשתי חזיתות, המבוססת על הפתעה והונאה. מגמתה פיצול כוחות צה"ל ויצירת עליונות מקומית בולטת בשלב הפתיחה (תוך שחיקת הכוחות הסדירים הקטנים), וכן ניצולה בתנאים הטובים להתמודדות עם כוחות המילואים (שיפעילו התקפות־נגד עיקריות תוך 48 שעות מתחילת המתקפה).

ברמה האופרטיבית תכנן המטכ"ל המצרי מספר פעולות לנטרול העליונות הבסיסית של צה"ל בעוצמת חיל־האויר ובקרבות שריון: א. שחיקת חיל־האויר ונטרולו על ידי פיצולו, הפנייתו למשימות סיוע קרקע ושבירתו בחסות מערך טילי קרקע־אויר. זאת על ידי פעולה בתחום 'מטריית הנ"מ' בלבד וציוד כוחות החי"ר בטילים ניידים מסוג 'סטרלה'. ב. שחיקת השריון של צה"ל על ידי מערכי החי"ר ושמירה על שלמות עוצבות הטנקים לביצוע השלבים הבאים. לשם כך צוידו כוחות החי"ר במטולי נ"ט, תול"רים וטילי נ"ט בכמות גדולה ביותר מעבר לתקנים המקובלים. ג. בניית מערכים מוגנים יזומים (שני ראשי גשר ארמיוניים בתעלה, ושלושה מערכים דיביזיוניים במערב הגולן) וזאת ע"י מעבר לשלב של 'עצירה אופרטיבית' ובנייה מהירה של מגנני נ"ט מסיביים במגמה לשחוק ולשבור את הכוח ההתקפי העיקרי של צה"ל — השריון — ולגרום לו את מירב האבידות.

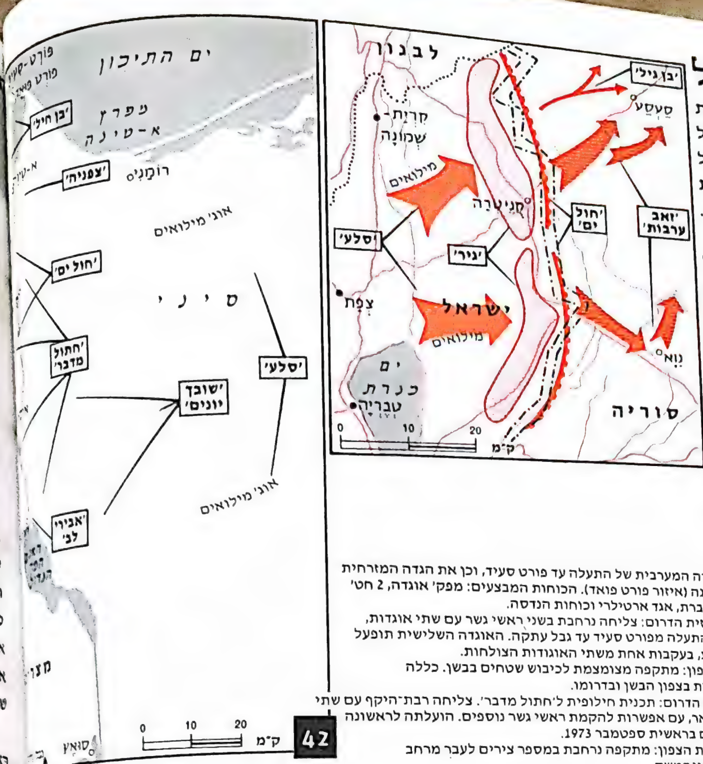
קו סיום המשימה הראשונית של הארמיות
קו סיום המשימה הסופית של הארמיות
התקדמות בשלב א'
התקדמות בשלב ב'
מעוז
תעוז
מאחז מצרי בשלב א'
מאחז מצרי בשלב ב'

תִּכְנוּנֵי בְּלִימָה וּתְקִיפָה שֶׁל צַהַ"ל

תנאי לכל תכניות הבלימה של צה"ל היה קבלת התרעה מודיעינית מוקדמת (בין 6 ל־2 ימים), ותנאי לכל תכניות המתקפה היה פעולת הכנה טובה של חיל האויר, שתאפשר סיוע אווירי מרבי לקרב היבשה. על חיל האויר הוטל לחסל בשלב הפתיחה את מערכי טילי הנ"מ ואת שדות התעופה, כך שצבאות האויב יוותרו ללא הגנה אווירית, ללא סיוע אווירי, ובלי יכולת לנוע בשיירות. רק לאחר מכן יפעלו כוחות היבשה.

תכנית ההגנה הבסיסית להגנת חזית הדרום — 'שובך יונים' — התבססה על קבלת התרעה מודיעינית של 5–6 ימים לפתיחה באש, והיערכות הכוחות המתוגברים של אוגדת סיני בתוך 36 עד 48 שעות ממתן הפקודה. כמו כן היו מספר תכניות התקפיות שהבולטות בהן היו 'חתול מדבר' ו'אבירי לב' שגרסו צליחה נרחבת וכיבוש מערב התעלה. להערכת הרמטכ"ל יימשך קרב הבלימה עם הכוחות המצריים, שיצליחו לצלוח את התעלה, יום־יומיים, והמלחמה כולה, עד להשמדת עיקר הצבא המצרי, כ־4–5 ימים.

תכנית ההגנה בפיקוד הצפון, שנקראה 'גיר', התבססה על היערכות של אוגדת שריון, ואילו תכנית ההתקפה הנרחבת — 'זאב ערבות' — גרסה תקיפה במספר צירים לעבר הבשן ומבואות דמשק בעוצמה של כשתי אוגדות שריון מתוגברות.

תכניות בלימה:
'חול ים' — בשתי החזיתות: בלימה בכוחות סדירים בלבד.
'גיר' — בחזית הצפון. מגננה שהתבססה על הכוח הסדיר שיתוגבר בכוח מילואים קטן, ובסה"כ כלל מפק' אוגדה, 2 חט' טנקים, מפק' חט' חי"ר ועוד 2 גדודים.
'שובך יונים' — בחזית הדרום: בלימת נסיון צליחה מצרי ע"י כוחות סדירים בלבד — אוג' סיני מתוגברת בחט' שריון נוספת ובארטילריה.
'סלע' — בשתי החזיתות: מגננה עם כל סדר הכוחות של צה"ל במלוא העוצמה.

תכניות התקפיות:
'צפניה' — בחזית הדרום: מתקפה כתגובה לפתיחה באש ע"י מצרים (התשה, מלחמה מוגבלת או מלחמה כללית), האמורה להתבצע ע"י חט' טנקים, חט' חי"ר וכוחות ארטילריה והנדסה, בפיקוד מפק' אוגדה. מקום הצליחה המיועד — איזור א־טינה. העיתוי — 36–48 שעות מפתיחת המלחמה.
'בן חיל' — בחזית הדרום: הרחבה של תכנית 'צפניה' או תכנית מבצעית בפני עצמה. נועדה לכבוש את הגדה המערבית של התעלה עד פורט סעיד, וכן את הגדה המזרחית ממעוזי 'אורקל' וצפונה (איזור פורט פואד). הכוחות המבצעים: מפק' אוגדה, 2 חט' טנקים, חט' חי"ר מוגברת, אגד ארטילרי וכוחות הנדסה.
'חתול מדבר' — בחזית הדרום: צליחה נרחבת בשני ראשי גשר עם שתי אוגדות, השתלטות על מערב התעלה מפורט סעיד עד גבל עתקה. האוגדה השלישית תופעל בהתאם להתפתחויות, בעקבות אחת משתי האוגדות הצולחות.
'בן גיל' — בחזית הצפון: מתקפה מצומצמת לכיבוש שטחים בבשן. כללה תכניות־משנה לפעולות בצפון הבשן ובדרומו.
'אבירי לב' — בחזית הדרום: תכנית חילופית ל'חתול מדבר'. צליחה רבת־היקף עם שתי אוגדות באיזור דורסואר, עם אפשרות להקמת ראשי גשר נוספים. הועלתה לראשונה ע"י אלוף פיקוד הדרום בראשית ספטמבר 1973.
'זאב ערבות' — בחזית הצפון: מתקפה נרחבת במספר צירים לעבר מרחב נוא–סעסע ומבואות אגן דמשק.

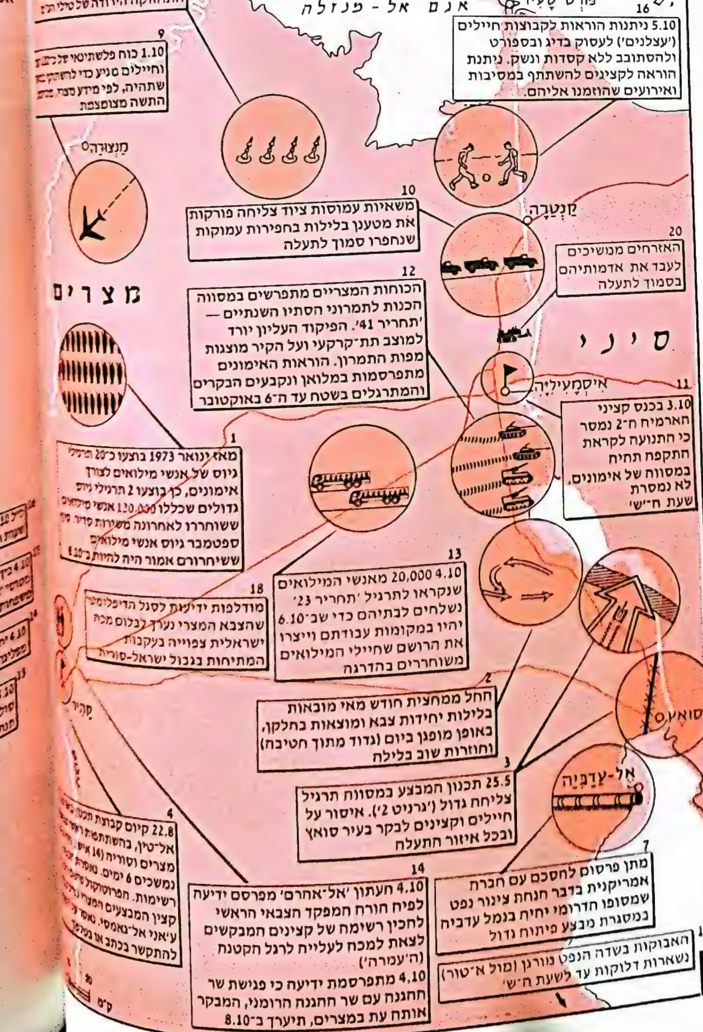
מִבְצַע הַהוֹנָאָה וְהָאִפּוּל הַמִּצְרִי־הַסּוּרִי

מבצע ההונאה המצרי־הסורי התבסס על המגמות הבאות: 1. הטלת איפול מלא על התכנון ושמירת סודיות מרבית גם בפני דרגים בכירים של מפקדים בצבא, עד כשתי יממות לפני יום ה'ע'. 2. ביצוע של תכנית הטעייה אסטרטגית וטקטית על־ידי צוות תיאום בינמשרדי, שהורכב מאנשי משרדי המלחמה, החוץ וההסברה.

מאמץ ההונאה העיקרי בוצע על־ידי המצרים. חלקם של הסורים היה שולי והתבטא בהסחת תשומת הלב לפעולות טרור ערבי באירופה. במקביל להונאה כלפי ישראל הופעל מאמץ הונאה כלפי ארה"ב, הן בתחום המדיני והן בתחום הצבאי.

במקרים רבים לא הגיע מידע ההונאה כלל לידיעת המודיעין הישראלי וודאי שלא השפיע על הערכותיו. במספר מקרים היו פגמים במסכת ההונאה, ומחלקת המחקר של אמ"ן גילתה 'תופעות חריגות' במהלך התרגיל המצרי, אך בהיותה שבויה בכבלי הקונצפציה המוטעית לא הסיקה את המסקנות. היה כאן מקרה מובהק של הונאה עצמית, שהביא להפתעה מוחלטת בקרב הצבא, הממשלה והעם בישראל.

קְרַב הָאֲוִיר בְּסוּרְיָה 13 בְּסֶפְּטֶמְבֶּר 1973

בשל הכוננות הבלתי מובנת בצבא הסורי נשלחו ב־13 בספטמבר מטוסים כדי לצלם מתקנים בצפון סוריה. הסורים ניסו ליירטם. בשני המפגשים האוויריים שהתפתחו באותו יום נחלו הסורים תבוסה. הופלו 12 מטוסי 'מיג' 21 סוריים ואחד מטייסיהם נשבה.

הערכת צה"ל היתה כי בעקבות התבוסה האווירית ינסה צבא סוריה לגמול בביצוע פעולה ראוותנית בגולן (כיבוש ישוב או פשיטה על מתקן צבאי, הפגזה ארטילרית או תקיפה אווירית), וכי כוחות סוריים גדולים יועמדו בכוננות מחשש לגמול ישראלי מיידי.

מקום צניחתו של טייס ה'מיראז''

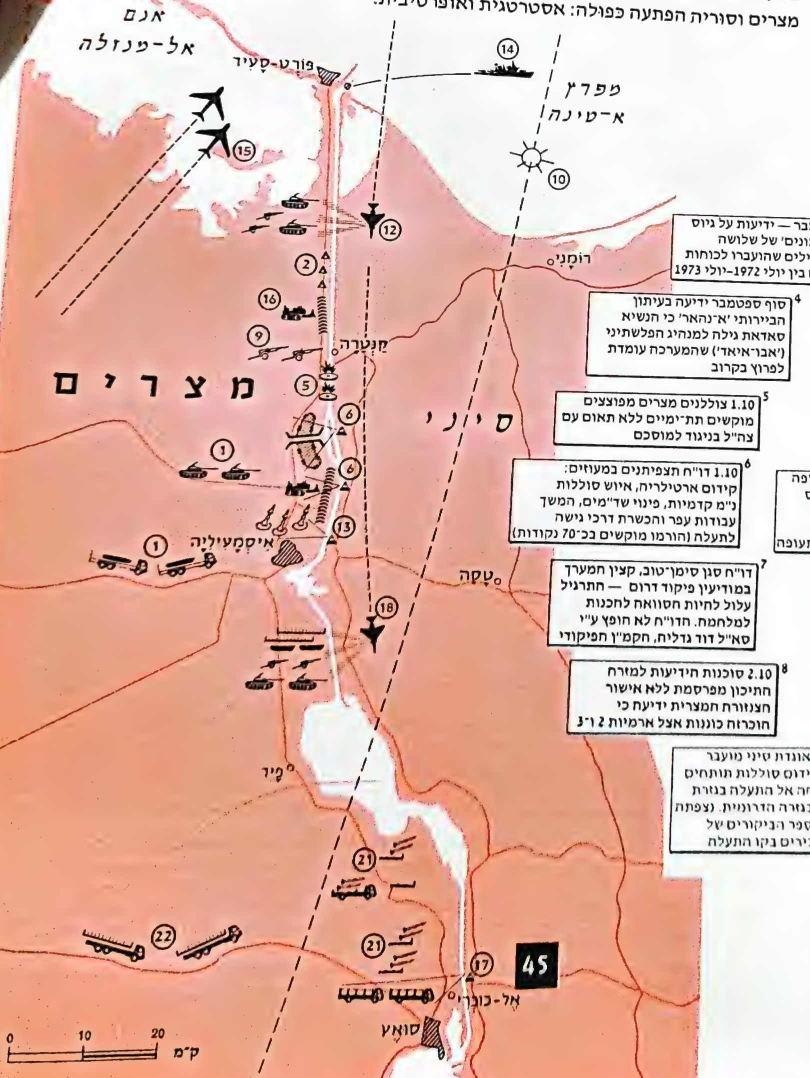
סִימָנֵי הַהַתְרָעָה לְמִלְחָמָה

אגף המודיעין של צה"ל, כאחראי להערכת־המצב הלאומית, העריך בשנים 1972–1973 כי מצרים לא תעז לצאת לעימות צבאי עם ישראל לפני שיהיו ברשות חיל־האויר שלה מטוסי קרב־הפצצה לטווח ארוך, וכיון שמטוסים אלה לא יהיו ברשותה לפני שנת 1975, אין לצפות למלחמה לפני מועד זה. ה'קונצפציה' שגיבש אמ"ן נשענה על שני יסודות עיקריים: א. מצרים לא תצא למלחמה נגד ישראל, אלא אם תבטיח לעצמה תחילה יכולת אווירית שתאפשר את תקיפת ישראל בעומק ובעיקר את שדות התעופה העיקריים, במגמה לשתק את חיל־האויר הישראלי. ב. סוריה לא תצא למלחמה נגד ישראל ללא שיתופה של מצרים.

הערכת אמ"ן לא השתנתה גם בעת גילוי סימני התרעה למלחמה באוקטובר–דצמבר 1971, באוקטובר 1972 ובאפריל–מאי 1973. יתר על כן התאמתות תחזיות אמ"ן ביססה את מעמדו בממשלה ובמטכ"ל. גם ההתרחשויות המדאיגות בחודש ספטמבר וסימני ההתרעה הרבים למלחמה שהועברו על־ידי סוכנויות האיסוף השונות לא שינו את דעתם של ראש אמ"ן, אלוף אליהו זעירא, ועוזרו, תא"ל אריה שלו, שהסבירות למלחמה נמוכה מאד.

הכנות הצבא המצרי התפרשו כביצוע תמרון בין־זרועי גדול ותרגיל מפקדות, ואילו הכנות הצבא הסורי התפרשו כנקיטת אמצעי הגנה בפני התקפה של צה"ל.

התרבות סימני ההתרעה למלחמה בראשית אוקטובר לא הזיזה את ראשי אמ"ן מהערכתם. יתר על־כן, הם התעלמו מאזהרות כמה מעמיתיהם (קמ"ן פיקוד הצפון, קמ"ן חיל־הים וקצין המערך במודיעין פיקוד הדרום), והוסיפו להגיש לרמטכ"ל דיווחי מודיעין מעובדים. רק הידיעות על הוצאת משפחות המומחים הסובייטים ממצרים וסוריה, החלו לערער את בטחונם של ראשי אמ"ן ובשחר ה־6 באוקטובר נסוגו מעמדתם, משנתקבל מידע מוסמך ביותר על מלחמה העומדת לפרוץ בו ביום. כתוצאה מכך נותר בידי צה"ל זמן התרעה קצר ביותר — כ־10 שעות. אך גם המידע המוסמך לא היה מדויק: נמסר שהמלחמה תחל לפני שקיעת החמה ולפיכך סברו אנשי אמ"ן שהקרבות יחלו בשעה 1800 בעוד שלמעשה החלה המלחמה בשעה 1355. כך השיגו צבאות מצרים וסוריה הפתעה כפולה: אסטרטגית ואופרטיבית.

1 ליל 24/25.9 אמ"ן מאבן קידום כוחות גדולים למרחב התעלה — תנועה של דיביזיה מלווה ביחידות של משטרה צבאית. מתקבלות ידיעות על תנועת כלי־רכב עמוסים בסירות ממרחב קהיר לאיזור התעלה

2 29–30.9 מתקבלות ידיעות על איוש מוצבי פיקוד ומפקדות, על הפסקת קורסים בבסיסי ההדרכה והחזרת חניכים ליחידותיהם ועל הכשרת שדות־תעופה קדמיים

3 סוף ספטמבר — ידיעות על גיוס ל'צרכי אמונים' של שלושה מחזורי חיילים שהועברו לכוחות המילואים בין יולי 1972–יולי 1973

4 סוף ספטמבר ידיעה בעיתון הביירותי 'א־נהאר' כי הנשיא סאדאת גילה למנהיג הפלשתיני ('אבו־איאד') שהמערכה עומדת לפרוץ בקרוב

5 1.10 צוללנים מצרים מפוצצים מוקשים תת־ימיים ללא תאום עם צה"ל בניגוד למוסכם

6 1.10 דו"ח תצפיתנים במעוזים: קידום ארטילריה, איוש סוללות נ"מ קדמיות, פינוי שד"מים, המשך עבודות עפר והכשרת דרכי גישה לתעלה (הורמו מוקשים בכ־70 נקודות)

7 דו"ח סגן סימן־טוב, קצין המערך במודיעין פיקוד דרום — התרגיל עלול להיות הסוואה להכנות למלחמה. הדו"ח לא הופץ ע"י סא"ל דוד גדליה, הקמ"ן הפיקודי

8 2.10 סוכנות הידיעות למזרח התיכון מפרסמת ללא אישור הצנזורה המצרית ידיעה כי הוכרזה כוננות אצל ארמיות 2 ו־3

9 3.10 דו"ח אוגדת סיני מועבר לפיקוד: קידום סוללות תותחים וציוד צליחה אל התעלה בגזרת אל־בלח ובגזרה הדרומית. נצפתה עלייה במספר הביקורים של קצינים בכירים בקו התעלה

10 שיגור לוויין ביון סובייטי שטס במסלול מעל התעלה וסיני ומעל צפון ישראל והגולן

11 4.10 ידיעות מסוכנויות האיסוף במצרים ובסוריה על פקודות שניתנו לצבאות לעבור לכוננות עליונה ולהתכונן לקרב

12 4.10 ניתוח צילום מעל התעלה. מהפענוח הראשוני ב־5.10 מתברר כי סד"כ האויב תוגבר בעשרות סוללות תותחים ומאות טנקים. כל 5 דיביזיות החי"ר שנערכו במערכי חירום הן בתקן מלא לקראת מלחמה. המצרים ממשיכים בפיצוץ מוקשים

[illegible] 4.10 המצרים עוסקים במשך שעות רבות בהגבהת סוללות העפר

4.10 [illegible] נוחתים 6 מטוסי 'אנטונוב 22' ומפנים את משפחות היועצים הסובייטים

4.10 יחידות הצי הסובייטי [illegible] לים [illegible] מצרים

4.10 מעוז 'פורקן' מדווח על איוש סוללת טילי S.A.6 [illegible] ועל תנועות של שיירות כלי־רכב ארוכות

דיווח ממעוז 'מפצח' על שיירה מצרית בת [illegible] כלי־רכב נושאי ציוד צליחה הנכנסת לעמדות מזופנות ליד אל־כוברי

18 5.10 בפיענוח מפורט של צילומי־אויר שבוצעו עם שחר מתגלית הערכות חירום, הגדולה מכל הערכות קודמת בעבר. נוספו 56 סוללות ארטילריה. כל 5 שטחי הריכוז לציוד צליחה וגישור היו מלאים בחלקים. זוהו יחידות ניידות של סירות 'פונטון'־G.S.P. מחלקות טנקים בתקן מלא התמקמו על כל הרמפות של הסוללה לאורך התעלה. כוחות עורפיים הוזזו קדימה

19 חטיבת טילי נ"מ נוספת נכנסת לקו

20 6.10 פקיד בכיר של חברת התעופה האזרחית מעביר הודעה בטלקס לכל המטוסים בחו"ל שישארו מקורקעים. ביטול כל הטיסות ומתן הוראה לפנות את נמל התעופה

21 6.10 עם שחר מועברים טילים טקטיים אל כני השיגור שלהם

22 נספחים צבאיים מבחינים בהעברת ציוד גישור מן הכביש האחורי ליד נמל התעופה של קהיר אל הכביש לסואץ

23 6.10 בבוקר מונפק ליחידות חומר כימי לריסוס המים כהגנה מפני נפאלם

צִיֵּי יִשְׂרָאֵל וַעֲרָב — סֵדֶר הַכֹּחוֹת עֶרֶב הַמִּלְחָמָה

	בים התיכון			זירת ים ס[...]
	מצרים	סוריה	ישראל	מצרים
משחתות	3			2
פריגטות	3			1
צוללות	10		4	2
סטי"לים	14	9	14	4
סט"רים/ דבורים	24	17	13*	6
מקשות/ אניות נגד צוללות	12	4	1	2
נחתות	14		9	

* 5 'דבורים' נוספו במהלך המלחמה

מִבְנֵה יְחִידוֹת הַשִּׁרְיוֹן בַּצָּבָא הַסּוּרִי

מַפַּת צִירִים 'רַעֲנָן'

יַחֲסֵי־הַכֹּחוֹת הַכַּמּוּתִיִּים בֵּין צַהַ"ל לְצִבְאוֹת עֲרָב סֶפְּטֶמְבֶּר 1973

	מצרים	ירדן	סוריה	עירק	סה"כ צבאות ערב (כולל מילואים)	צה"ל (כולל מילואים)
חיילים	650,000	60,000	150,000	250,000	1,110,000	350,000
טנקים	2,200	570	1,650	1,500	5,920	2,100
תותחים	[illegible]	320	1,250	1,000	4,770	800
מטוסי קרב והפצצה	400	55	282	250	987	358
כלי שיט מלחמתיים	82		29		111	39
סוללות טילי ק"א	146 (מהן 10 ניידות)		34 (מהן 15 ניידות)	5	185	10
משגרי טילי קרקע־קרקע	48 (36 'פרוג' 12 'סקאד')		36 ('פרוג')		84	

רא"ל דוד אלעזר, הרמטכ"ל התשיעי

סֵדֶר כֹּחוֹת הַיַּבָּשָׁה שֶׁל צַהַ"ל וְצִבְאוֹת עֲרָב[1] 6 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

כוחות וכלי נשק		בחזיתות				כוחות עתודה עורפיים		
		פיקוד הדרום	מצרים	פיקוד הצפון	סוריה	מצרים[4]	סוריה	צה"ל (עתודה מטכ"לית)
ארמיות			2			1		
אוגדות (דיביזיות)[2]	שריון	1	2	1[6]	2			
	ממוכנות		3			1		
	חי"ר		5[7]		3[7]			
חטיבות[3]	שריון	3	10	2 (מוקטנות)	10	5	1	
	ממוכנות		15		3	2		
	חי"ר	1	15	1 (מוקטנת)	9	2	2	2 (מוגברות)
כוחות מיוחדים	חט' צנחנים		3 גד'			2 חט'	1 חט'	1 (מוקטנת)
	גד' קומנדו		18		7	6 גד'	2 גד'	
	אחרים	1 גד' סיור	1 חט' נחתים	1 גד' סיור				2 גד' + 3 גד' סיור נח"ל
סה"כ טנקים		280	1,700	177	1,400	500	250	
סה"כ קנים ארטילריים[5]		70	1,100	44 (11 סוללות)	930 (155 סוללות)	900	320	

1. הסד"כ כולל כוחות סדירים וכוחות המילואים שגויסו עד פרוץ המלחמה.
2. חלק מהאוגדות הן פירוט של הארמיות המוזכרות למעלה
3. חלק מהחטיבות הן פירוט של האוגדות המוזכרות למעלה
4. בשטחי העתודה המצרית: מפק' הארמיה הראשונה, כוח 'שומר הנשיאות' (חט' שריון וחט' חי"ר), חט' גיה"ס לשריון וחטיבות עצמאיות
5. לישראל ארטילריה מתנייעת, ולערבים ארטילריה נגררת
6. חפ"ק אוגדת איתן בשלבי התארגנות
7. בדיביזיות חי"ר מוגברת מספר טנקים דומה לזה שבדיביזיית שריון, אלא שהם מדגמים מיושנים יותר

הֶעָרְכוּת הַכֹּחוֹת בַּחֲזִית הַצָּפוֹן

יצחק חופי, אלוף פיקוד הצפון

רמת הגולן היתה למן 1972 באחריותה של מפקדת חטיבת מחוז הגולן. ב־13 המוצבים שבקו החזיקו לרוב כוחות של שני גדודי חי"ר מילואים (בעת חילופים תוכנן להחליפם בכוחות סדירים). כוח השריון בחזית כלל את חטיבת השריון המוקטנת 'ברק', ולה שני גדודי טנקים ('סער' ו'סופה'). גדוד אחד היה מוצב בקו והגדוד השני עסק באימונים מאחור. הסיוע הארטילרי כלל ארבע סוללות ארטילריה (16 קנים).

צבא סוריה נערך בחזית בשלושה קווי הגנה עיקריים. בקו הראשון הוקמו מתחמים מבוצרים לשלוש דיביזיות חי"ר. במתחמים שכללו רשת מסועפת של חפירות ושדות־מוקשים שולבו טילי נ"ט 'סאגר', 200 טנקים מדגם T-54 ו־S.U.-100 שהוצבו בעמדות תובה וכמות ניכרת של תותחים דו־תכליתיים בקוטר 100 מ"מ ותותחי נ"ט בקוטר 85 מ"מ ו־57 מ"מ. בקו השני נערכו החטיבות המשוריינות והממוכנות של דיביזיות החי"ר וחטיבות טנקים עצמאיות. בקו השלישי, שכלל את המחנות הגדולים של קַטַנָא וכְּסְוֶה, נערכו שתי דיביזיות שריון.

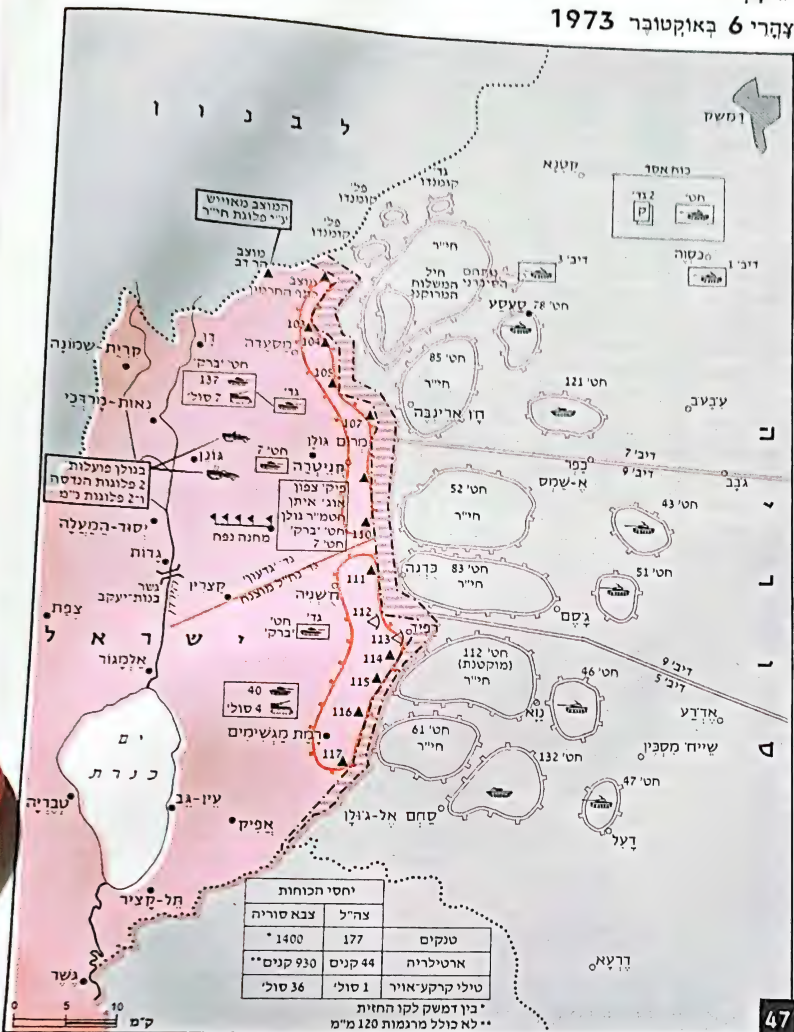
בשני הקווים הקדמיים החזיקו הסורים בחורף 1973 כ־800 טנקים וכ־80 סוללות ארטילריה. בראשית הקיץ הוציאו הסורים את מרבית הכוחות לאימונים במדבר הסורי ובקו הראשון נותרו בחודש מאי 250 טנקים ו־180 קנים. בסוף אוגוסט חזרו הכוחות הסוריים במלוא עוצמתם לקו החזית. הדבר נגלה בתצפיות. צילומי אויר שבוצעו ב־24 בספטמבר גילו כי שלוש דיביזיות חי"ר נערכו במערך חירום ועמהן 670 טנקים וכ־100 סוללות ארטילריה. ההיערכות היתה התקפית כשגם ארטילריה בינונית הוצבה סמוך לקו. יתר על כן – על כביש האורך דַּמֶשֶׂק-שֵׁייח' מִסְכִּין, נפרש כמעט כל מערך טילי הקרקע־אויר של סוריה — 25 סוללות ובכלל זה כ־15 סוללות הטילים הניידות החדישות מדגם S.A.-6. מרבית שמי הגולן היו עתה בטווח פגיעת הטילים והדבר צמצם את יכולת הפעולה של חיל האויר הישראלי שהיה הסיוע העיקרי לבלימה עד לגיוס המילואים. בעקבות דיון במטכ"ל וסיור שערכו שר הבטחון והרמטכ"ל עם אלוף פיקוד הצפון, יצחק חופי, ב־26 בספטמבר, הוחלט לתגבר את הכוחות בקו בגדוד טנקים מוקטן מחטיבה 7 ובסוללת תותחים כבדים. גדוד ארטילריה נוסף הועמד בכוננות. כן הועמד חיל האויר בכוננות והוכרז על כוננות חירום במרחב חטיבת מחוז גולן. הוחשה העבודה בהשלמת תעלות הנ"ט והוחל בהנחת שדות מוקשים חדשים בפתחת קֻנֵיטְרָה-רַפִיד. ב־30 בספטמבר הוחלט להשאיר בכוננות טנקים של אחד מגדודי המילואים של חטיבת אל"מ רן שריג, שתירגל אותו זמן זיווד טנקים במלחמה. ב־2 באוקטובר כלל הכוח הסורי הקדמי כ־800 טנקים ו־108 סוללות ארטילריה (כ־600 קנים) וכולו היה מרוכז בקו ההגנה הראשון כאשר קו ההגנה השני ריק כמעט. נראה היה בבירור שהמגמה היא התקפית. בעקבות דיונים של המטכ"ל והממשלה הוחלט ב־3 באוקטובר להעלות למרחב גולן את כל חטיבת השריון 7 בפיקוד אל"מ אביגדור בן־גל ('יאנוש') ומספר סוללות ארטילריה באיוש על ידי צוערי בית הספר לתותחנים.

ביום 5 באוקטובר כלל המערך הסורי הקדמי יותר מ־900 טנקים ו־140 סוללות ארטילריה. בקו השלישי, במרחב קַטַנָא-כְּסְוֶה, חנו שתי דיביזיות השריון ולהן 460 טנקים כשדיביזיה 1 במחנות הקבע שלה אך דיביזיה משוריינת 3 קודמה ונערכה כדלקמן: א. חטיבה משוריינת במערך הסִיבְרָנִי. ב. חטיבה משוריינת וחטיבה ממוכנת במרחב סַעְסַע. במבואות דמשק נערך 'משמר הרפובליקה' (כוח רפעת אסד) שכלל חטיבת שריון חמושה בטנקים חדישים T-62 ושני גדודי קומנדו.

פיקוד הצפון היה בכוננות מרבית. במעוזים בקו החזיקו שני גדודי חי"ר סדירים. כוחות התגבורת יצאו בצהרי 5 באוקטובר והגיעו עד בוקר 6 באוקטובר ועתה כלל סדר הכוחות 177 טנקים ו־11 סוללות ארטילריה. קיוון שלפי הערכת אלוף פיקוד הצפון עתיד היה המאמץ העיקרי להיעשות בגזרת פתחת קֻנֵיטְרָה, רוכז מרבית השריון בצפון הגולן. באיזור זה הוצבו 137 טנקים כאשר בקו נמצאים 32 טנקים מגדודי 'סער' ו'סופה', ואילו 105 הטנקים של חטיבה 7 מוצבים כעתודה פיקודית בשלושה ריכוזים גדודיים סביב כפר נַפָח. על הגזרה הדרומית כולה הגן גדוד מעורב, שכלל 40 טנקים.

תגבורת הפיקוד הקדמי קודמה לגולן כבר ביום 4 באוקטובר. כל הנשים והעובדים האזרחיים בצבא פונו ב־5 באוקטובר. כל יחידות המילואים קיבלו התרעה לגיוס, סגל הגייסים של אנשי צבא הקבע רותק למחנות בכוננות לביצוע גיוס. בבוקר הוזעק אלוף חופי למטכ"ל ונמסר לו כי המלחמה תחל בו ביום. הוא מסר על כך מייד למפקדתו והמריא צפונה. ב־6 באוקטובר בבוקר ניתנה הוראה לפנות את הנשים והילדים מכל ישובי הגולן, והפינוי נעשה במשך היום, כאשר חלקם פונו לאחר פרוץ המלחמה. בצהרים הוזעק האלוף שנית למוצב הפיקוד העליון; שם הציג את תכניתו לבלימת ההתקפה הסורית. עם סיום הדיון הגיעה הידיעה על תחילת המלחמה והוא מיהר לטוס חזרה צפונה.

הֶעָרְכוּת הַכֹּחוֹת בַּחֲזִית הַצָּפוֹן
צָהֳרֵי 6 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

יחסי הכוחות	צה"ל	צבא סוריה
טנקים	177	1400 *
ארטילריה	44 קנים	930 קנים **
טילי קרקע־אויר	1 סולי'	36 סולי'

* בין דמשק לקו החזית
** לא כולל מרגמות 120 מ"מ

47

▲ מוצב קבע — ◁ מוצב תצפית — חט' משוריינת — חט' ממוכנת — ק קומנדו

סֵדֶר הַכֹּחוֹת בַּגּוֹלָן 7 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

אוגדת רפאל איתן
חט' שריון 7 — בפיקוד אביגדור בן־גל ('יאנוש')
חט' שריון 188 'ברק' (מוקטנת) — בפיקוד יצחק בן־שוהם
חט' חי"ר 'גולני' — בפיקוד אמיר דרורי
חט' שריון 679 (מילואים)[1] — בפיקוד אורי אור
גד' סיור אוגדתי
אגד ארטילרי — בפיקוד משה לוי

אוגדת דן לנר (מילואים)
חט' שריון 179 (מוקטנת)[2] — בפיקוד רן שריג
חט' שריון 4[3] — בפיקוד יעקב הדר
חט' שריון 9[3] — בפיקוד מרדכי בן־פורת
גד' סיור אוגדתי[4] — בפיקוד חנני

אוגדת משה פלד (מילואים)
חט' שריון 205 — בפיקוד יוסי פלד
חט' ממוכנת 670 (מוקטנת — זחל"מים ללא טנקים)[5] — בפיקוד גדעון גורדון
גד' סיור אוגדתי[6] — בפיקוד צביקה

1. הועברת ת"פ אוג' לנר
2. גד' עמיר הועבר ת"פ חט' בן־פורת. גד' עוזי מור יצא מכלל פעולה
3. הועברה ת"פ אוג' פלד
4. הועבר ת"פ חט' רן שריג
5. קיבלה אח"כ את גד' השריון הפקודי
6. הועבר ת"פ חט' יוסי פלד

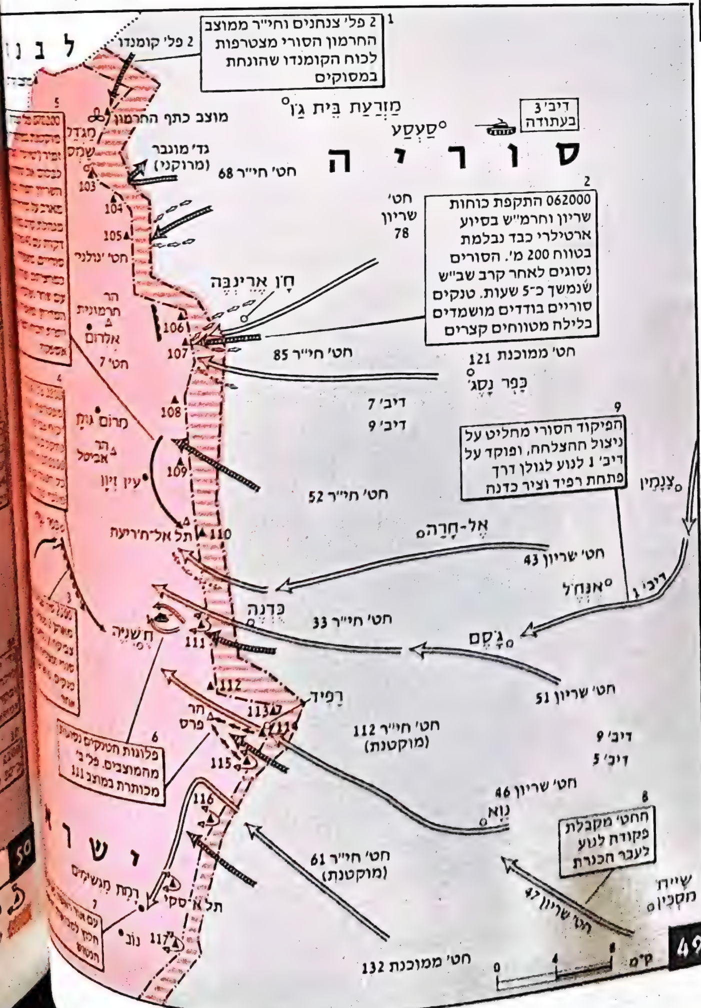
שְׁלַב הַבְּלִימָה בַּחֲזִית הַגּוֹלָן 6 עַד 7 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

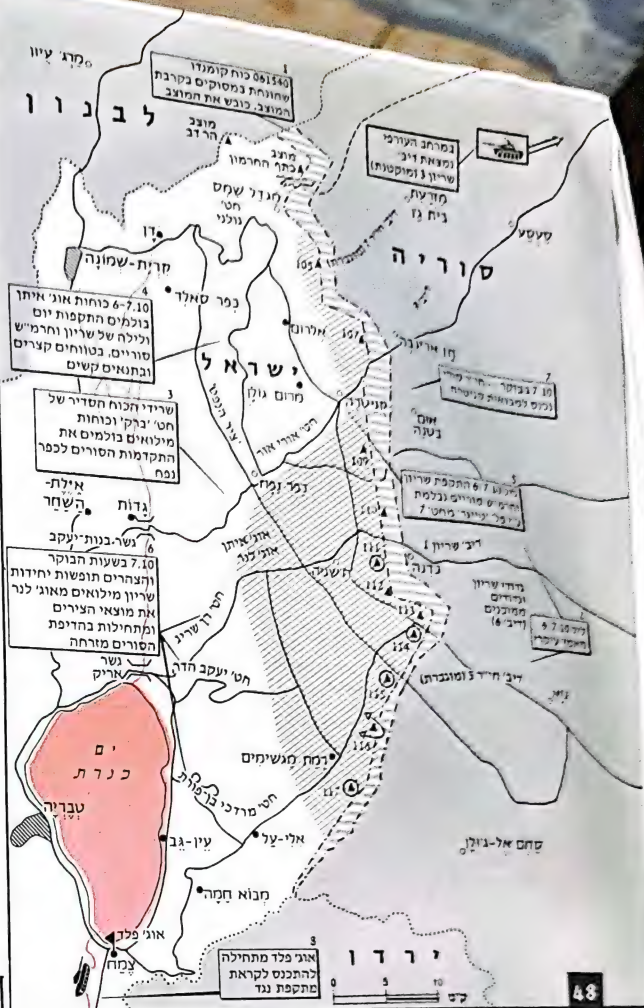
המתקפה הסורית הֵחלה סמוך לשעה 1400 בהרעשה ארטילרית לכל אורכו של קו הפסקת האש, ובתקיפות מטוסים על מִפקדות ומחנות עורפיים. בשלב הראשון הִתקדמו, בחיפוי ארטילרי, צוותי קרב של דיביזיות החי"ר הסוריות לעֵבר תעלת הנ"ט החפורה לאורך ה'קו הסָגוֹל', ובעִקבותיהם כּוחות שריון של חטיבות החי"ר. מְשימתם היתה להכשיר מַעבָרים על תעלת הנ"ט ובשׂדות המוקשים ליחידות השריון; לכבּוש את קו המוצבים של צה"ל ולהגיע מַערבה עד לכביש הרוחב מַסעֲדֶה-קֻנֵיטְרה-רַפיד.

הכּוחות הסוריים נכשלו במשימתם. בגזרה הדרומית לא הצליחו להשתלט על השטחים מעֵבר ל'קו הסגול', בגזרה הצפונית חדרו מִצפון להר חֶרמונית ובֻּקְעָתָא ואף הגיעו למבוֹאות קֻנֵיטרה אך לא הצליחו לבסס מַאחָז כלשהו בעיירה. בהתאם להערכתו המוקדמת, הִפעיל פִּקוד הצפון את עתודתו — חט' 7 — לעֵבר צפון הגולן.

בשעות הערב פרצו החטיבות הממוכנות והמשוריינות של דיביזיות החי"ר לעֵבר ה'קו הסגול' במגמה לבַצע את מְשימתן של חטיבות החי"ר. בגזרה הצפונית הִצליחה חטיבה 7 הישראלית לבלום את נסיונות הפריצה של הסורים, אולם בגזרה הדרומית, שהֵגנו עליה שני גד' טנקים בלבד (גד' געש מחט' 7 שהצטרף כתגבּורת) בפיקוד מפקדת חטיבת 'ברק', הצליחו הסורים לפרוץ בציר הנפט ובציר כֻּדְנֶה-חֻ'שְׁנִיֶה. למרות לחימה עקשנית של יחידות 'ברק' הצליחו הסורים להתקדם במשך הלילה דרומה, לכיוון אֵלי-עַל,ולאגוף באיזור תל אל-ג'וחַ'דָר, תוך עלייה על ציר הנפט והִתקדמות עד לחְ'שְׁנִיֶה וצפונה ומַערבה ממנה. בשעות הבוקר הֶחדירו הסורים בפתְחת רַפיד את הדיביזיה המשוריינת מס' 1 וזאת פתחה בהתקדמות לעֵבר חְ'שְׁנִיֶה וכפר נַפְח.

בְּעוד הכּוחות הסדירים הישראליים לוחמים בעקשנות, בתנאים קשים ביותר, התארגנו חטיבות המילואים במהירות במגמה להצטרף לַבלימה מַהֵר ככל האפשר. כּוחות חָלוּץ נכנסו לקרָב בציר הנפט כבר בחצות ליל 7/6 באוקטובר. במהלך שעות הבוקר פעלו כּוחות של ארבע חטיבות שריון מילואים בפתחי הצירים היורדים מן הגולן והֵחלו בהדיפת הכּוחות הסוריים. כל מוצבי הקו עמדו, למרות שכּותרו, מול תקיפות שריון וחי"ר, שבּוצעו בחיפוי הפגזות ארטילריות כבדות. לאחַר פריצת הסורים בגזרה הדרומית פּונו באישור הפיקוד ארבעה מוצבים בגזרה זו. חלק מהמוצבים וכּוחות השריון שליָדם נותקו. לפנות בּוקר ה־7 באוקטובר ניתנה הוראה לפַנות גם את הגברים מישובי הגולן.

שטח שנכבש בידי צבא סוריה עד בוקר ה־7 באוקטובר

מיצב שפונה

מוצב שכותר

הַהַבְקָעָה הַסּוּרִית לֵיל 7/6 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

בשעות הערב הוגבר הלחץ של השריון הסורי שניצל את יתרונו באמצעי ראיית לילה. אם כי נשאר צמוד לצירי התנועה הראשיים. בַּגזרה הצפונית הִצליחה חטיבה 7 לחסום את פתחת קֻנֵיטרה ובָלמה את התקפות הלילה של השריון הסורי. בשקְרָבות השב"ש מִתנהלים לפעמים בטְווחים קצרים של כ־200 מ'. כוח השריון הקטן של חטיבת 'ברק', שפעל בגזרה הדרומית, נפגע בשלבים הראשונים של הלחימה וגם גדוד התגבורת מחטיבה 7, שהגיע אחה"צ, לא שינה את יחסי הכוחות. שני הגדודים פעלו במסגרות פלוגתיות, מַחלקתיות ולבסוף אף בטנקים בודדים. בקרבות קשים הִצליחו להשהות את פריצת הסורים עד לשעות החשיכה, ובציר הנפט אף עד לאחר חצות, אך בלילה נשחק הכּוח המגן.

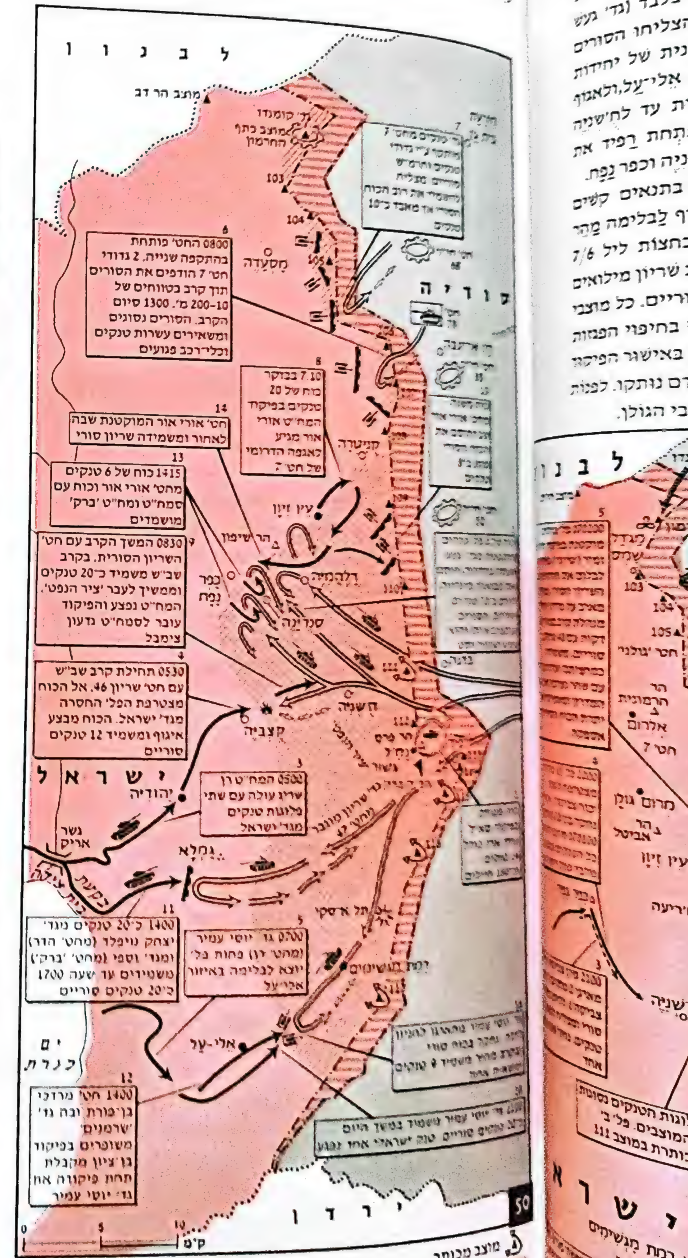
עיקר הלחץ הסורי הִתמקד באיזור ציר כֻּדנה-ח'שְׁנִיֶה ובאיזור רַפיד-ציר-הנפט. כוחות חטיבת 'ברק', שסבלו אבידות כבדות, נאלצו לסגת לבסוף לנוכח הלחץ הגובר. מְפַקֵד החטיבה נאלץ להפעיל ולתַמרֵן גם יחידות קטנות ביותר כדי להשהות את האויב ולסתום פְּרָצות. למרות זאת הצליח השריון הסורי להתקדם דרומה, לכיוון אל־עַל, לעקוף את כוחות צה"ל ולעלות על ציר הנפט ממערב לתל אל־ג'וחַ'דָר ולנוע לעֵבר כפר נַפָּח ולחדור בעוצמה רבה לאיזור ח'שְׁנִיֶה ומַערבה משם. חלק מכוחות השריון והארטילריה שלחמו בעקשנות נותקו. 2 סוללות ארטילריה, שפעלו כל אותה עת וסייעו למוצבים, ומַחלקות הטנקים, שניסו לסגת מַערבה, נתקלו בטנקים סוריים ונפגעו חמשה מוצבים כותרו ונותקו מכוחותינו ולידם נותרו גם יחידות טנקים (מַחלקות או פלוגות).

בשל המצב הקריטי הוחלט להעלות במהירות מְרַבית לגולן את כוחות המילואים, שעסקו בהתארגנות בבסיסיהם העורפיים. הם נשלחו במסגרות קטנות, שלעיתים אף לא היה סיפק לצַיידן כנדרש. החֵל מֵחצות, בליל 7/6 באוקטובר, נכנסו לקְרָב הכוחות הראשונים מחטיבת רן שריג.

הַקְּרָבוֹת בַּחֲזִית הַגּוֹלָן 7 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

יחידות דיביזיות משוריינות מס' 1 ללחימה בבוקר ה־7 באוקטובר לסורים לפתח את מתקפתם בכל עוצמתה. חטיבת 'ברק' נשחקה לחלוטין מול גלי השריון הסורי. החפ"ק, שהיה באיזור נח"ל גשור, והיה כיתור, קיבל אישור ממפקדת האוגדה להיחלץ. לפנות בוקר ירד החפ"ק מעלה גמלא ובאיגוף עמוק דרך חוף הכנרת שב ועלה לגולן. המח"ט להתרכז בהגנת מחנות כפר נַפָּח לאחר שהוברר כי חוד ההתקפה מכוון לשם במגמה לנתק את הכביש החיוני קניטרה-גשר בנות־יעקב, על ציר הנפט מדרום לכפר נַפָּח תוך ריכוז כל כוחות החטיבה שנותרו וכוחות מגדודי שריון מילואים.

המח"ט השמיד את הטנקים הסוריים שהיו על סף חדירה למחנה. הוא בחטיבת השריון של אורי אור, שלחמה באיזור עֵין זִיוָן והופנתה ללחימה באיזור הר שיפון ודַלְהַמִיה. התקדמות הסורים לעבר כפר נַפָּח נבלמה, אך בקרב נפלו המח"ט, הסמח"ט וקצין האג"מ של חטיבת 'ברק'. בשל כי בשל הידלדלות כוחותיה לא הופעלה 'ברק' במסגרת חטיבתית עד ה־16 באוקטובר, ויחידותיה שנותרו בשטח הוסיפו להילחם במסגרת חטיבות אחרות.

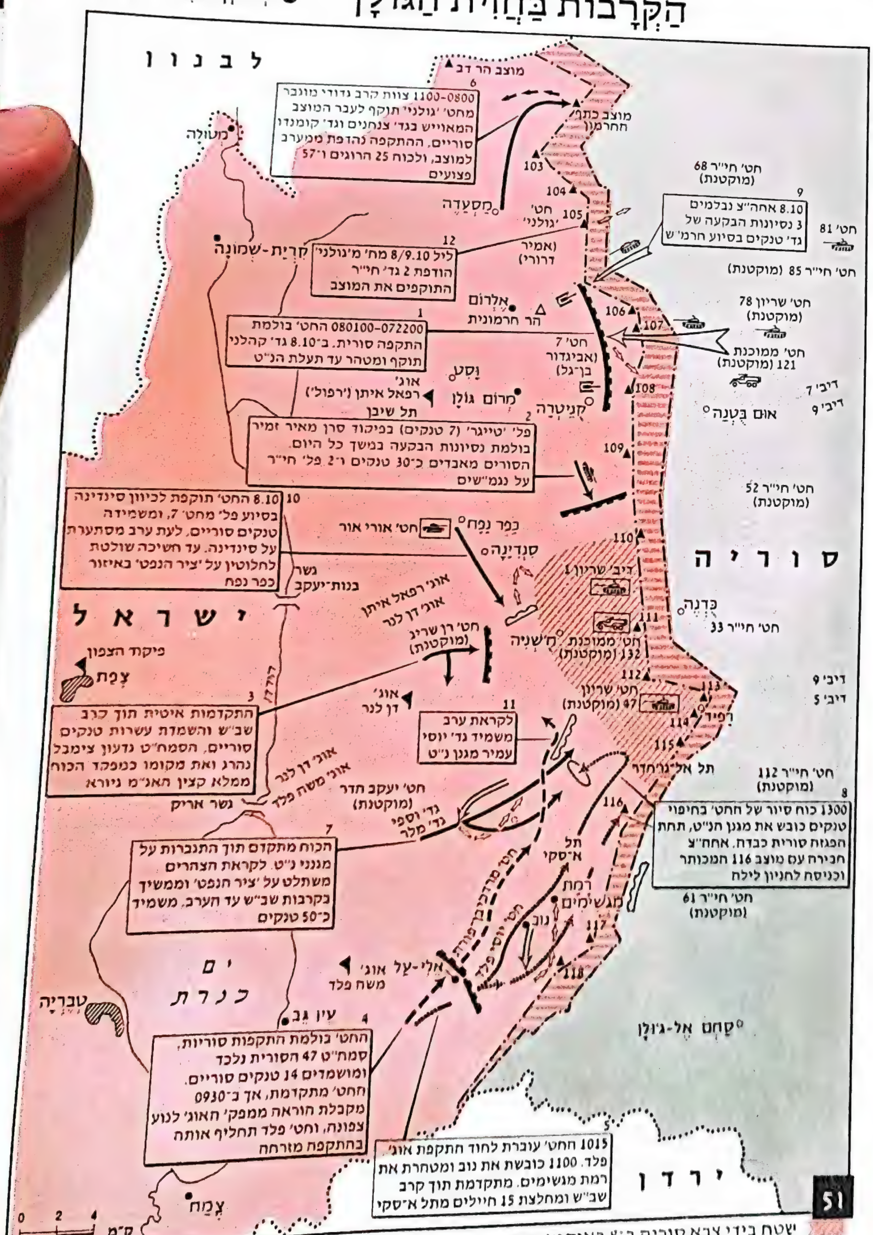
שטח בידי צבא סוריה ב־7 באוקטובר בצהרים

כוחות חי"ר ושריון סוריים תקפו את ארבעת המוצבים המכותרים. בסיוע הפגזות ארטילריות כבדות נהדפו כל ההתקפות תוך גרימת אבידות כבדות לסורים. שלושה מהמוצבים פונו באופן מסודר ואילו הרביעי, מוצב 116, נותר מכותר והמשיך בלחימה. כוחות מנותקים נותרו גם בתצפיות הר פֶּרֶס ובתל א־סָקִי, הכוח המנותק באיזור הר פרס, כלל 14 טנקים ו־180 חיילי שריון, חי"ר וחת"מ. הוא נסוג מערבה בליל 7/8 באוקטובר, והצליח להגיע לאיזור בקעת בית־צַיְדָה דרך ציר מַעֲלֵה גַּמְלָא.

למן הבוקר נכנסו ללחימה בדרום הגולן כוחות החָלוּץ של אוגדת דן לַנֵּר, שפעלו בפיזור גדול ובלמו את הסורים ב־3 צירים היורדים אל הכנרת: ציר אֵלִי עַל, ציר מַעֲלֵה גַּמְלָא וציר יהודיה. בציר מעלה גמלא הגיע השריון הסורי למרחק 7 ק"מ מהכנרת. בכל ציר פעל תחילה כוח שעוצמתו כגדוד טנקים. בשעות הצהרים קיבלה האוגדה את האחריות על כל מרחב דרום הגולן.

לקראת ערב שלטו הסורים בִּטְרִיז, שתחומיו היו ה'קו הסָגוֹל' במזרח, האיזור שמדרום לכפר סִנְדְיָנָה בצפון ורָמַת מַגְשִׁימִים בדרום, ובכלל זה כל חלקו הדרומי של ציר הנפט, אולם הם איבדו את תנופת ההתקפה, ואילו כוחות פיקוד הצפון נערכו למתקפת־נגד כאשר אוגדת שריון מילואים נוספת, בפיקוד תת־אלוף משה פלד, מתרכזת באיזור צמח.

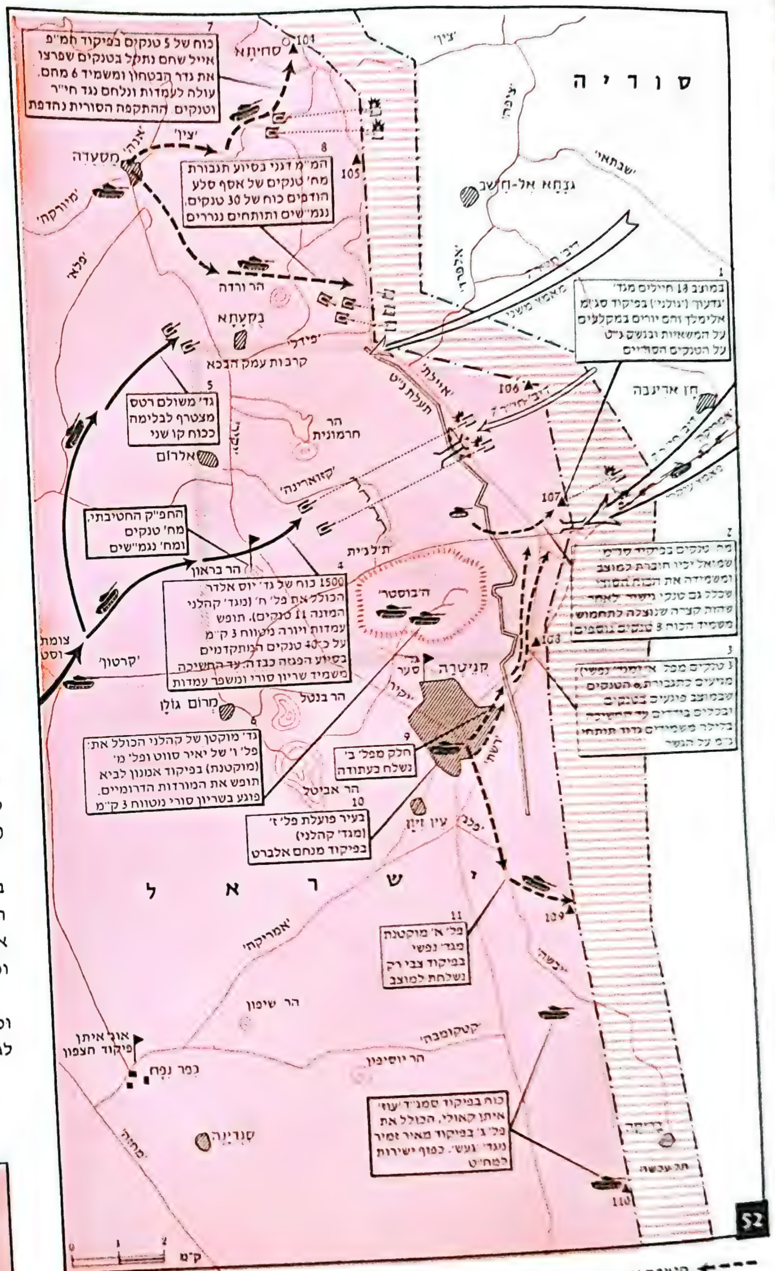
הַקְּרָבוֹת בַּחֲזִית הַגּוֹלָן 8 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

שטח בידי צבא סוריה ב־8 באוקטובר בערב

קְרַב הַבְּלִימָה בִּצְפוֹן הַגּוֹלָן

6 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973 שָׁעָה 1400 עַד שָׁעָה 1800

אלוף רפאל איתן ('רפול')

מַעֲרֶכֶת 'עֵמֶק הַבָּכָא'

שני אזורי הלחימה הנוחים ללחימת שריון בגולן היו פתחת קְנֵיטרה ופ... רַפיד. אלוף פיקוד הצפון סבר כי המאמץ הסורי העיקרי יופנה נגד ... קְנֵיטרה, הן בשל ההישג היוקרתי הכרוך בכיבוש בירת הגולן והן בשל ... הציר העיקרי המוביל אל גשר בנות־יעקב והגליל. לכן הטיל לַקרָב את ע... המשוריינת — חטיבה 7 — מול פתחת קְנֵיטרה (מקְניטרה וצפונה עד בקע...

מַפקד חטיבה 7, אל"מ אביגדור בן־גל, מיקם את שריוניו במרחק של ... ק"מ מן הגבול, בַּשטחים השולטים ממזרח לציר קְנֵיטרה-מַסְעַדָה ובז... שמדרום לעיר קְנֵיטרה. הוא החליט לנהל קרב הגנה נַייח באופיו. היו לו ... חגורות הגנה: חגורה ראשונה, קדמית, שכָּללה את קו המעוזים וגדוד ... מחטיבת 'ברק', וחגורה שנייה, אחורית, המורכבת מעיקר חטיבה 7. ה... בנה צוותי קרָב והקפיד לשמור תמיד על כוח עתודה חטיבתי.

בימים 8–6 באוקטובר בָּלמה חטיבה 7 מספר התקפות יום ולילה ש... הדיביזיה הסורית ה־7 (2 חטיבות חי"ר, חטיבה ממוכנת וחטיבת טנ... בסיוע ארטילרי כבד. כל נסיונות ההבקעה החֵלו באיזור מַחנות חָן אר... וכוּונו אל המישור שבֵּין הר חֶרמונית ורכס 'הבוסטר' שרוחבו כ־4 ק"מ. ... קטנים של החטיבה בלמו במקביל נסיונות פריצה לעֵבר קְנֵיטרה מדרום ו... פריצה מצפון להר חֶרמונית. שיטת ההגנה הַגמישה בַּגזרה העיקרית הוכ... את יעילותה בכך שניתן היה לְהַפנות את העתודות לעֵבר כל מוקד של ... שפיתחו הסורים. כל אותה עת החזיק מעמד הכוח שבמוצב 107 ונלחם ב... סוריים בסיוע כוח טנקים קטן בפיקוד מג"ד 'סער'.

לאחַר לחימה בלתי פוסקת של שלושה ימים ושלושה לילות ביצעו הס... ב־9 באוקטובר מאמַץ הַבְקעה אחרון, עז מכּוּלם, בהפעילם כוח מע... המשוריינת — דיביזיה 3 ו'כוח אַסַּד' (100 טנקים מחטיבה משוריינת 81 ... טנקים מ'כוח אסד'). תחת פיקוד חטיבה 7 נותרו 43 טנקים כְּשירים בלבד ... 30 בגזרת ההבקעה.

תוך ניצול עדיפותם הכמותית (1:4) ובסיוע הרעשה ארטילרית כב... במיוחד, הצליחו הסורים להגיע לטווחי מגע, וחטיבה 7 עמדה ב... התמוטטות. מפַקדי החטיבה ולוחמיה גילו ברגעים אלה מנהיגות, קור ... אומץ לב ועקשנות והמשיכו בבלימה. בעזרת כוח העתודה החטיבתי ה... וכוח תגבורת בפיקוד סא"ל יוסי בן־חנן עלה בידם למוטט את הכוח הסורי.

בתום הקרבות היו פזורים בעמק כ־200 טנקים סוריים וכמה מאות נגמ"ש... וכלי רכב אחרים, מַרביתם שרופים ופגועים. לוחמי צה"ל כינו את העמק ש... לגיא הריגה, 'עמק הבָּכָא' של השריון הסורי.

סֵדֶר הַכֹּחוֹת בְּקְרַב הַבְּלִימָה

חט' 7 — מח"ט אביגדור בן־גל ('יאנוש')

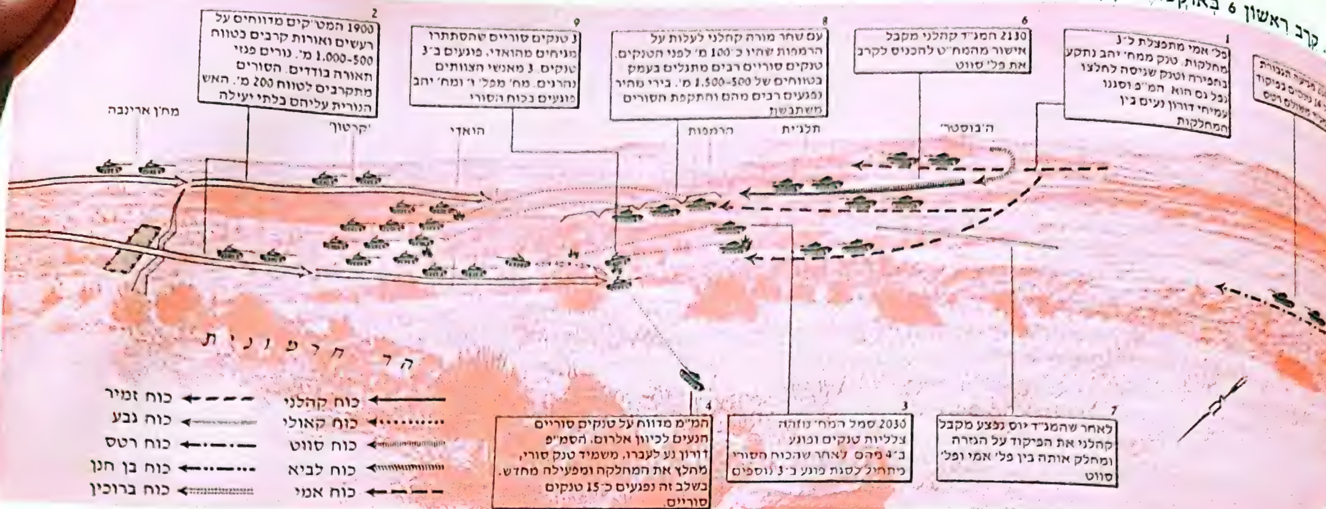
- גד' 'עוז' — מג"ד אביגדור קהלני, סמג"ד איתן קאולי
  - פל' ו' — יאיר סווט, פל' ז' — מנחם אלברט
  - פל' מ' — אמנון לביא, פל' ח' — אמי פלנט
  - פל' ג' (מגד' 'געש') — מאיר זמיר ('טייגר')
- גד' 'געש' — מג"ד חיים ברק, סמג"ד דן פסח
  - פל' א' — אלי גבע, פל' ב' — יעקב צפנר
  - פל' ד' — דן לויץ
- גד' חרמ"ש — מג"ד יוס אלדר
- גד' טנקים מבה"ס לשריון (כולל מדריכים וחניכים) — מג"ד משולם רטס
- סיירת שריון — בפיקוד אורי כרשני

חט' 'ברק' — מח"ט יצחק בן־שוהם

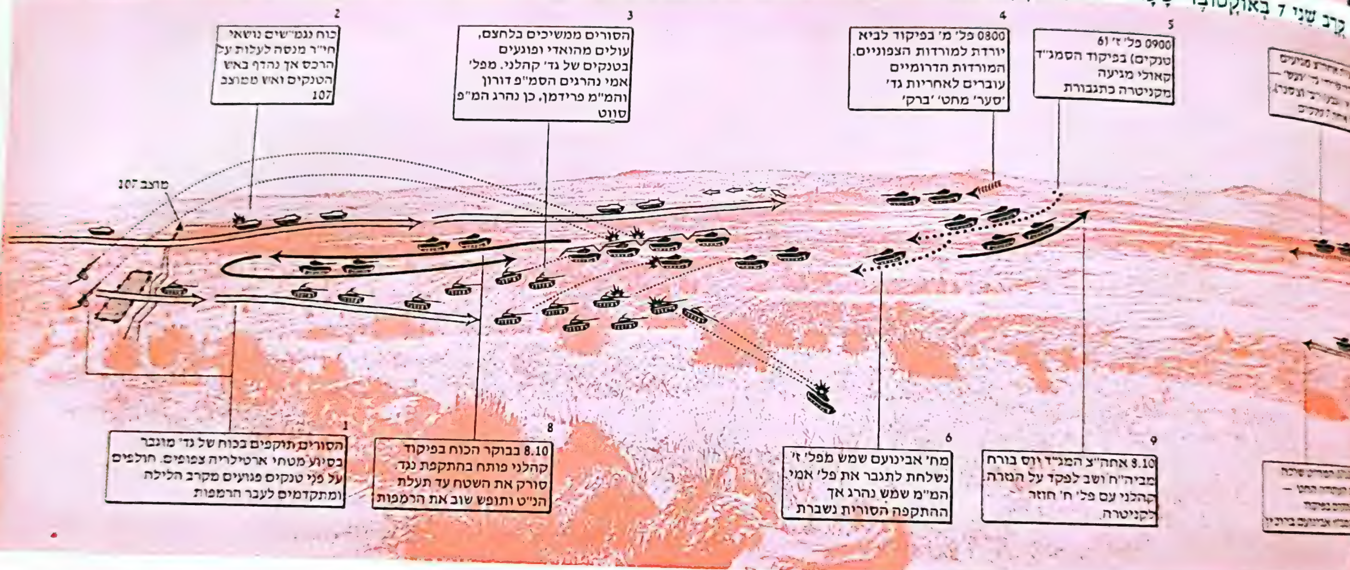
סגן מח"ט דוד ישראלי

- גד' 'סער' — מג"ד יאיר נפשי
  - פל' ח' — אייל שחם, פל' א' — צבי רק
  - ופל' ב' — אבנר לנדאו — מגד' 'סופה'
- גד' 'סופה' — מג"ד עודד ארז
  - פל' ג' — עוזי אריאל, פל' ד' — אורי עקביה
  - ופל' ז' — אבי רוגיס — מגד' 'סער'

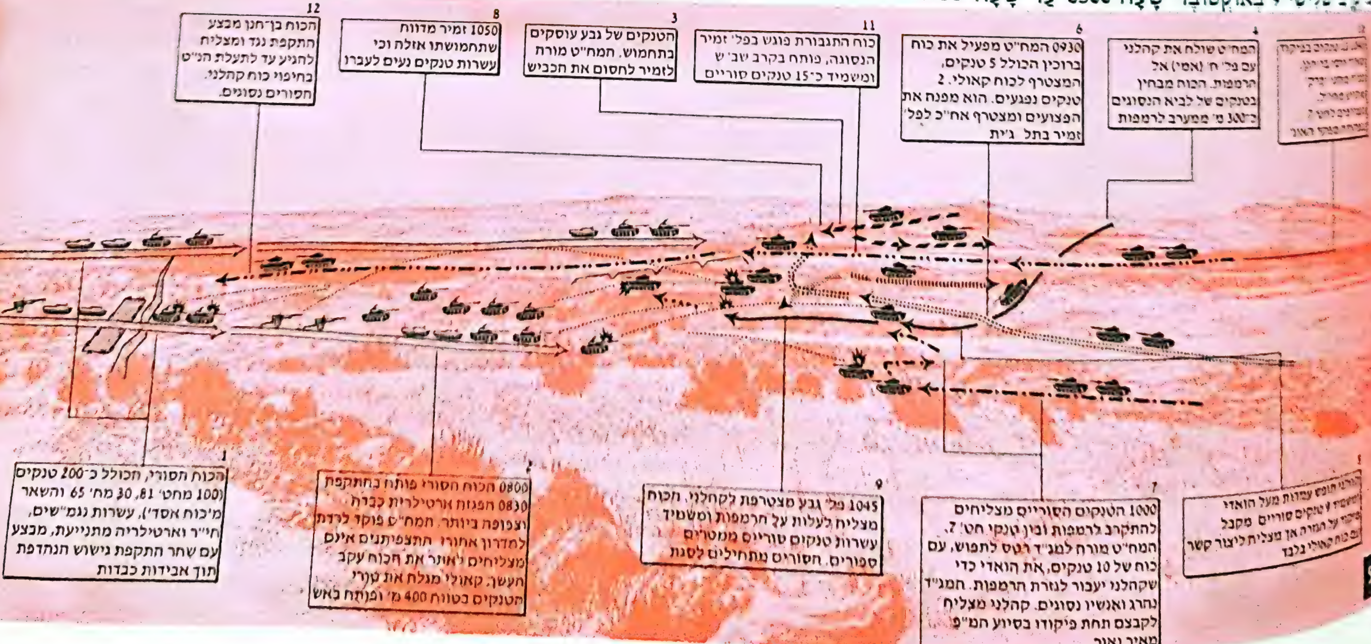
א. קרב ראשון 6 בְאוֹקְטוֹבֶּר שָׁעָה 1900 עַד 7 בְאוֹקְטוֹבֶּר שָׁעָה 0500

ב. קְרָב שֵׁנִי 7 בְאוֹקְטוֹבֶּר שָׁעָה 0700 עַד שָׁעָה 1000

ג. קְרָב שְׁלִישִׁי 9 בְאוֹקְטוֹבֶּר שָׁעָה 0500 עַד שָׁעָה 1130

הַתְקָפַת הַנֶּגֶד בַּחֲזִית הַצָּפוֹן

8 עד 10 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

מִתְקֶפֶת־הַנֶּגֶד התבססה על מַאמץ מרכזי של אוגדת תת־אלוף משה פלד שעלתה לגולן בבוקר ה־8 באוקטובר ותקפה בעוצמה של 3 חטיבות וחטיבה ממוכנת (ללא טנקים) בשני צירים. חטיבות מרדכי (מוטקה) בן־פורת ויעקב הדר מֵאוגדת דן לָנֵר הועברו לפיקודה של אוגדת משה פלד.

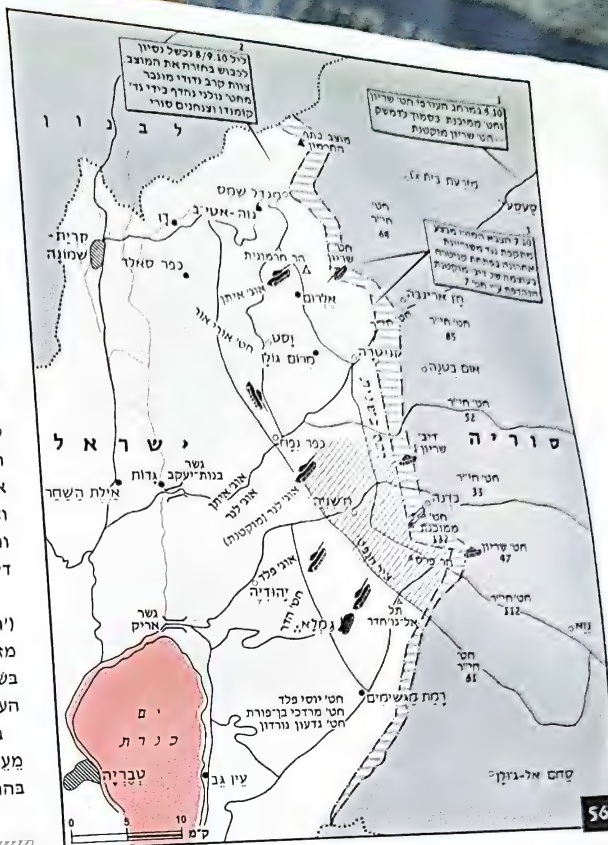
אוגדת האלוף לנר תקפה במאמץ נוסף בציר יַהוּדִיֶּה-חֻ'שְׁנִיֶּה. אוגדת אלוף רפאל אֵיתן בלמה בגזרת קֻנֵיטרה, וסייעה למִתקֶפֶת־הנגד בחטיבתית מכיוון ציר הנפט וציר הר יוסיפון-חֻ'שְׁנִיֶּה.

ביום הלחימה הראשון הִצליחה אוגדת פלד להבקיע שורת מִגנני נ"ט סוריים ולהגיע לשטחים החולשים על ציר הנפט. אוגדת לנר בלמה את השריון בציר חֻ'שְׁנִיֶּה-יַהוּדִיֶּה תוך ניהול קרבות תנועה ואש מקומיים בשטח לציר הנפט. אוגדת איתן בלמה את המתקפה הסורית בפִתחת קֻנֵיטרה.

ביום השני למתקפת־הנגד הִצליחה אוגדת פלד להגיע לציר רַפִיד-חֻ'שְׁנִיֶּה לאחַר שכבשה את השטחים החיוניים בתל אל־ג'וֹחַ'דָר והר פֶּרֶס והדפה התקפת נגד של דיב' 1 הסורית. חטיבת בן־פורת אף פרצה לתוך מתחם אוגדת לנר, שחטיבת אור הוכפפה לה, תקפה לעֵבר חֻ'שְׁנִיֶּה והגיעה לצומת חֻ'שְׁנִיֶּה. אוגדת איתן בלמה בשארית כוחה את נסיון הפריצה והמסוכן ביותר של השריון הסורי בפִתחת קֻנֵיטרה, שהתבסס על דיביזיות 7 ו־3.

ביום השלישי למִתקפת הנגד הגיעו אוגדות פלד ולָנֵר עד לקו הפסקת האש ('הקו הסָגוֹל') והדפו את הכוחות הסוריים משֶׁטח הגולן. נסיונות מזרחה, כדי לנצל את ההצלחה בגזרות ציר הנפט כֻּדְנֶה ורכס בַּשָּׁנִית בשטח ההפקר. אוגדת איתן חָבְרה עם המוצבים שעל ה'קו הסגול' וטיהרה את העיר קֻנֵיטרה שנמצאה ריקה מכוחות סוריים.

בסופה של מִתקֶפֶת־הנגד שוב היה כל הגולן בשליטת צה"ל. השטח היחיד מֵעֵבֶר ל'קו הסגול', שנותר בידי הסורים היה החרמון. אוגדות איתן ולנר עסקו בהתארגנות להמשך המתקפה לקראת ההבקעה לשטח סוריה.

מוצב כתף החרמון היה הגדול במוצבי החזית הסורית. הוא נבנה בשלושה מפלסים (אחד תת־קרקעי) ועליהם שכבת פיצוץ בנויה מֵרִשְׁתות ברזל ממולאות אבנים (גביונים). בשל חשיבותו האסטרטגית היו בו מִתקני התרעה, תצפית ובקרה מתוחכמים של חֵילות המודיעין, האויר והקֶשר. ב־6 באוקטובר היו במוצב 60 חיילים, מהם 14 לוחמים (13 מגדוד 'גדעון' של חטיבת 'גולני', ומפקד המוצב). 6 שהו בתצפיות מחוץ למוצב.

הסורים תקפו את המוצב בסיוע הפגזה כבדה. 4 מסוקים הנחיתו חיילי קומנדו סמוך למוצב ואלה ריתקו את מגיניו וחסמו את דַרכי הגישה אליו, בעוד שתי פלוגות נוספות תוקפות מכיוון מוצבי החרמון הסוריים. כבר בשלב הלחימה הראשון חדרו הסורים למוצב והמגינים נאלצו להסתגר ולהגן על הפתחים מבפנים. אנשי המוצב התפצלו לשתי יחידות גדולות, שהתרכזו במחילות מיזוג האויר, וליחידות קטנות ולבודדים במקומות שונים.

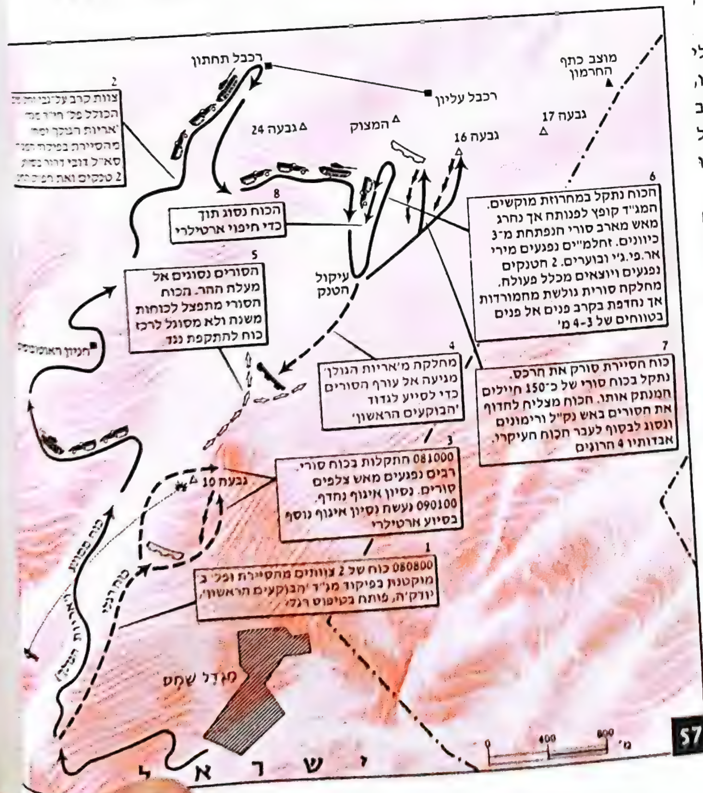
3 נגמ"שים, שיצאו מהַר דב לסייע לנצורים, עלו על מארב סורי ונסוגו. הכוח שהיה עם המפַקד (17 חיילים) נחלץ בלילה מן המוצב אך סמוך לרַכֶּבֶל העליון, עלה על מארב. 5 נהרגו, 2 נפלו בשבי ו־10 הגיעו לקווי צה"ל בשלום.

הכוח השני שכָלל 22 חיילים ניסה פעמיים להגיח ממחבואו אך נתגלה וסבל אבידות. 4 מאנשיו נהרגו והשאר נכנעו. שאר החיילים נשבו בימים שאחר כך. (בקרָב כולו נהרגו 13 חיילים ו־31 נשבו).

כבר בליל 6/7 באוקטובר יצאו שתי פלוגות של 'גולני' על זחל"מים לחָבור עם המוצב והגיעו לנוה אטי"ב, אך הפעולה בוטלה על ידי אלוף הפיקוד. בינתיים תיגברו הסורים את הכוח שבהר במאות צנחנים וחיילי חי"ר, שנערכו במקומות החולשים על דרכי הגישה בין הסלעים.

בבוקר 8 באוקטובר ניתן אישור לתקוף את מוצב החרמון, לאחַר שהיו ידיעות כי יש חיילים נצורים בתוך המוצב. לאחר נוהַל־קרב חפוז יצאו הכוחות לפעולה, מבלי שהיו בידי הפיקוד נתונים על גודל הכוח הסורי. מפַקד הפעולה היה מח"ט 'גולני' שנע עם הטור הממונע. הקרב החֵל בשעות הבוקר כאשר הכוח הרַגלי והכוח הממונע נתקלים במַערכים שגילו התנגדות עקשנית. הטור הממונע נבלם וסבל אבידות כבדות כבר בראשית הקרב. הכוח הרַגלי ביצע אגופים בסיוע ארטילריה והדף את הסורים אל מַעלֵה ההר אך התפזר על פני המדרון. הסתבר כי הכוח הסורי מונה כ־2 גדודים. באישור פיקוד הצפון נתן המח"ט פקודת נסיגה והכוח נסוג בחיפוי הרעשה מסוללת מרגמות 160 מ"מ. 25 מחיילי 'גולני' נהרגו בקרב ו־57 נפצעו.

הַקְּרָבוֹת עַל הַחֶרְמוֹן 6 עד 8 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

מִבְצָע 'גִ'ילִי' — הַתְקָפַת אֻגְדַּת מֹשֶׁה פֶּלֶד

8 עד 9 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

אוגדת משה פלד פתחה בהתקפת־נגד בבוקר ה־8 באוקטובר בשני צירים: מאמץ עיקרי בציר אַל־עַל־רַפיד ומאמץ משני בציר מַעלה גַמלא-הר פֶּרס. מפַקד האוגדה נע עם כוח הַמאמץ העיקרי, שכָּלל את חטיבת מרדכי בן־פורת, חטיבת יוסי פלד וחטיבת גדעון גורדון — 109 טנקים בסה"כ. סגַן מפַקד האוגדה, תא"ל אברהם רותם פקד על כוח המאמץ המשני, שכָּלל את חטיבת יעקב הדר ובה שלושה גדודי טנקים (גדוד 'שֶׁרמנים' של החטיבה בפיקוד סא"ל יעקב נוֹיפֶלד, גדוד 'סֶנטוריונים' מחטיבת יוסי פלד בפיקוד סא"ל מֶלר וגדוד 'סֶנטוריונים' של חטיבת 'ברק' בפיקוד סא"ל וַספי) — בסה"כ 66 טנקים וסוללת תותחים אחת. האגד הארטילרי נע עם המאמץ העיקרי, אך נועד לסייע לפי הצורך למאמץ המשני.

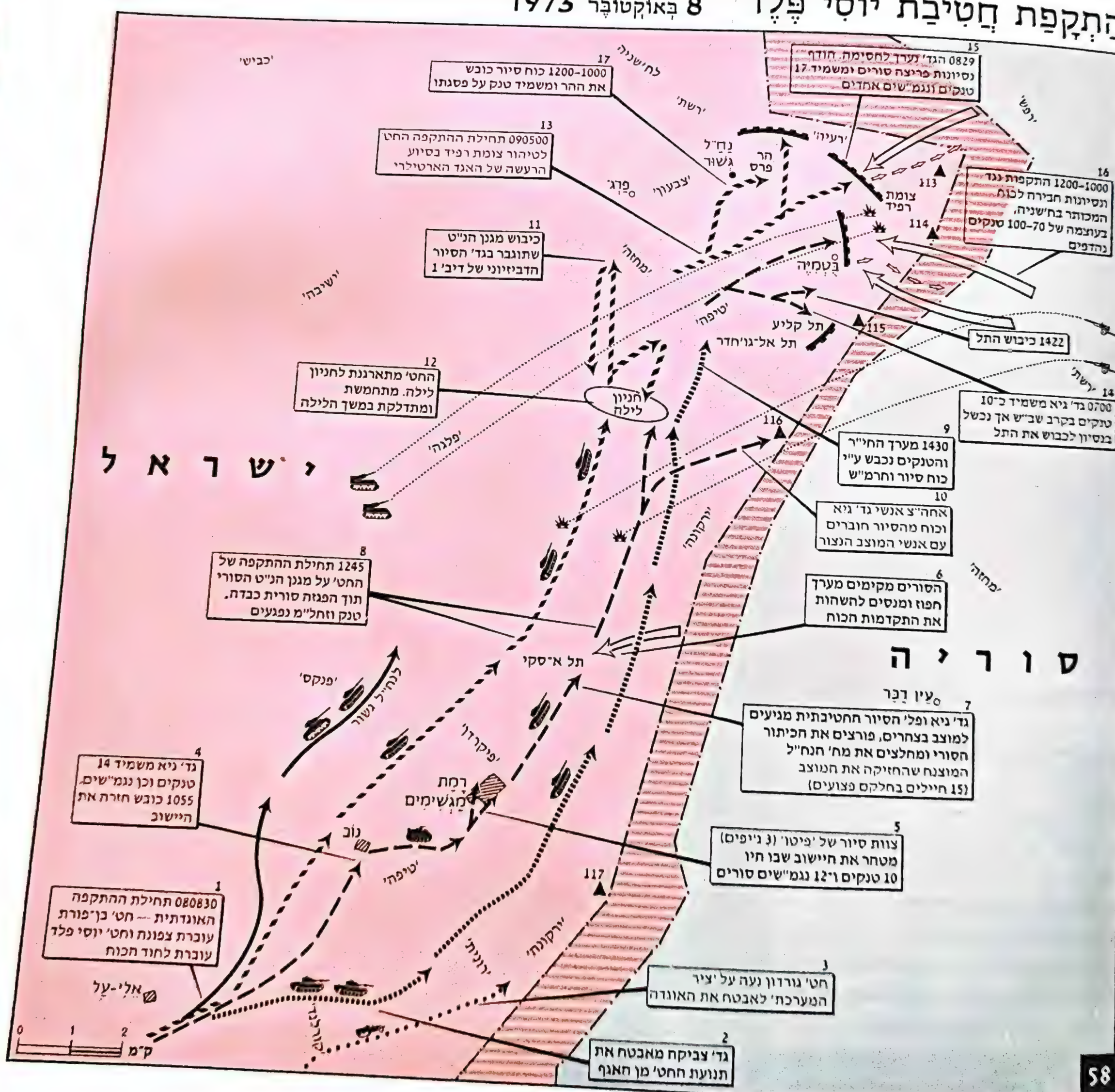
הכוחות הסוריים שעמדו מול האוגדה כללו את חטיבת הטנקים 47 והחטיבה הממוכנת 132 וכוחות חי"ר מחטיבות 122 ו־61, חלקם מאורגנים במִגנני נ"ט. כן הסתייעו בכ־100 קָנים ארטילריים. עם התמוטטות הכוחות הסוריים הקדמיים ב־8 באוקטובר הטילו הסורים למַערכה את חטיבת הטנקים 76 שמשימתה היתה אבטחת האגף הדרומי של דיביזיה 1 וחסימת התקדמות צה"ל באיזור צומת רפיד-ציר הנפט.

לקראת שחר ה־9 באוקטובר הורה מפַקד האוגדה למח"טים לטַהֵר את מרחב צומת רַפיד-הר פֶּרס מהכוחות הסוריים ולהדוף אותם מזרחה מן ה'קו הסגול', כאשר חטיבת פלד תוקפת לכיוון צפון־מזרח בַצירים 'רשת' ו'טיפה', חטיבת הדר תוקפת ממערב לעֵבר רכס בָּשָׁנִית וציר חֻ'שְׁנִיָּה-כֻּדְנָה, וחטיבת בן־פורת כובשת את מִתחם חֻ'שְׁנִיָּה באיגוף מדרום. על חטיבת גורדון הוטל לאבטֵח את האגף הדרומי-המזרחי של האוגדה.

לאחַר קרבות שריון בשריון כבדים, הושגו מַרבית היעדים כאשר חטיבת פֶלד כבשה את צומת רפיד-הר פֶּרס וחטיבת הדָר הגיעה עד ציר רפיד-חֻ'שניה. חטיבת בן־פורת פרצה ללִבּוֹ של המִתחם הגדול בח'שניה, שהתגלה אחר־כך כמִתחם דיביזיוני אדיר, אך לא הִצליחה להשלים את כיבושו. הכיבוש הושלם רק למחרת בסיוע כוחות אוגדת דן לָנֶר.

הַתְקָפַת חֲטִיבַת יוֹסִי פֶּלֶד

8 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

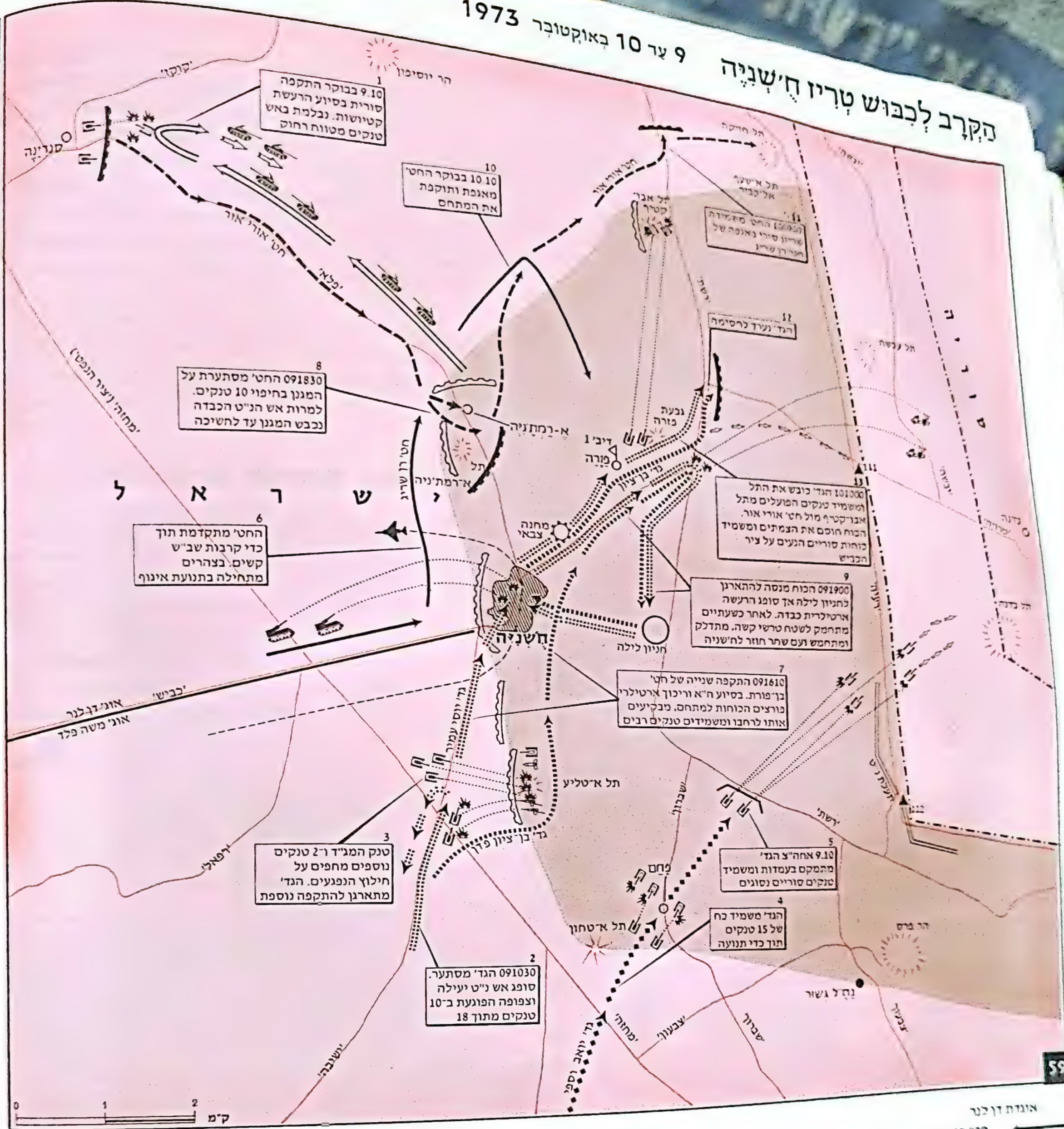

חט' מרדכי בן־פורת

חט' יוסי פלד:
- גד' גיא יעקובסון
- גד' טוביה תורן
- גד' צביקה

חט' גורדון

הַקְרָב לְכִבּוּשׁ טְרִיז חְ'שְׁנִיֶּה 9 עד 10 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

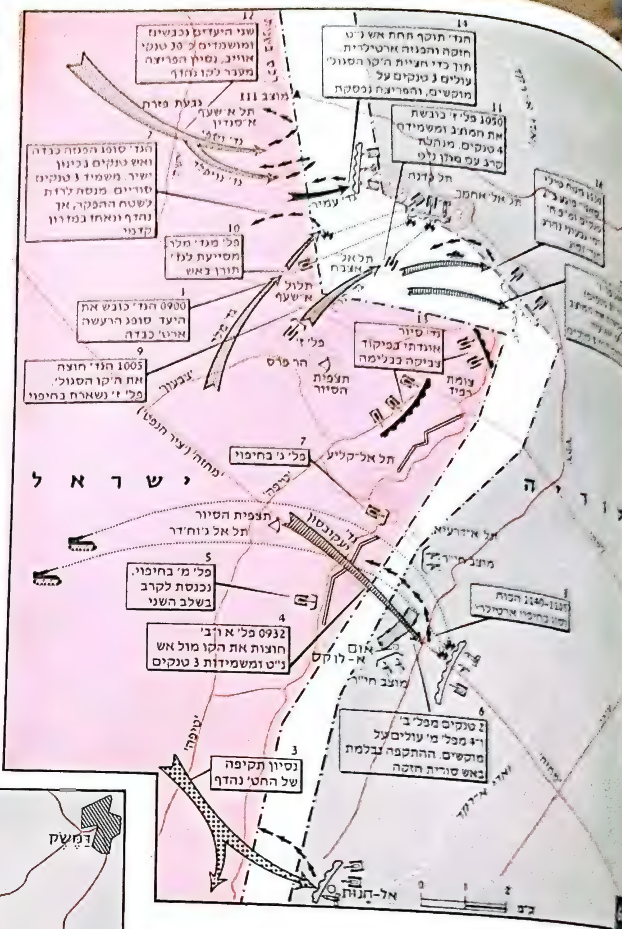
ב־9 באוקטובר נדחקו לאיזור טריז ח'שְׁנִיֶה כל יחידותיה של דיביזיַת השריון הסורית 1 שנהדפו על ידי אוגדות דן לנר ומשה פלד ממבואות כפר נַפָח, מציר הנפט ומכביש יְהוּדִיֶה-חְ'שְׁנִיֶה. המפקדה הקדמית של הדיביזיה התמקמה בגבעת פַּזָרָה וכל איזור ח'שניה הפך למגנן נ"ט שבו נערכו גם יחידות מדיביזית החי"ר 5. המגננים העיקריים היו באַ־רַמְתַ'נִיֶה, בעיירה חְ'שְׁנִיֶה ובתל א־טַלָיִע.

למן בוקר ה־9 באוקטובר בוצעה התקפה דו־אוגדתית על הטריז כאשר אוגדת לנר תוקפת ומרתקת עם שתי חטיבותיה את חלקו הצפוני בעוד אוגדת פלד משמידה את חטיבת השריון 46 הסורית שהגנה על אגפה הדרומי של הדיביזיה, וחולשת על שנים משלושת צירי האספקה שלה. חיל האויר סייע למתקפה והפציץ ביעילות את מחנות חְ'שְׁנִיֶה. נסיון פריצה ישירה של חטיבת מרדכי בן־פורת לח'שניה נהדף, וכתוצאה מכך שינתה החטיבה כיוון ואחר־הצהרים תקפה שנית בשני צירים עם שני גדודי טנקים מוקטנים, הצליחה להבקיע את המערך הקדמי שהוגן בידי החטיבה הממוכנת 40 וחדרה ללב המערך הדיביזיוני, אך הסורים המשיכו בלחימה וסגרו את הפירצה. החטיבה התמקמה בחניון מדרום לחְ'שְׁנִיֶה. בערב נכבש גם המגנן באַ־רַמְתַ'ניה על־ידי חטיבת אורי אור. למרות הלחץ הפעילו הסורים בלילה את החטיבה הממוכנת 15 מדיביזיה 3 כדי שתפרוץ ממזרח לעזרת דיביזיה 1. אך היא נבלמה על ידי חטיבת יוסי פלד באיזור הר פֶּרֶס.

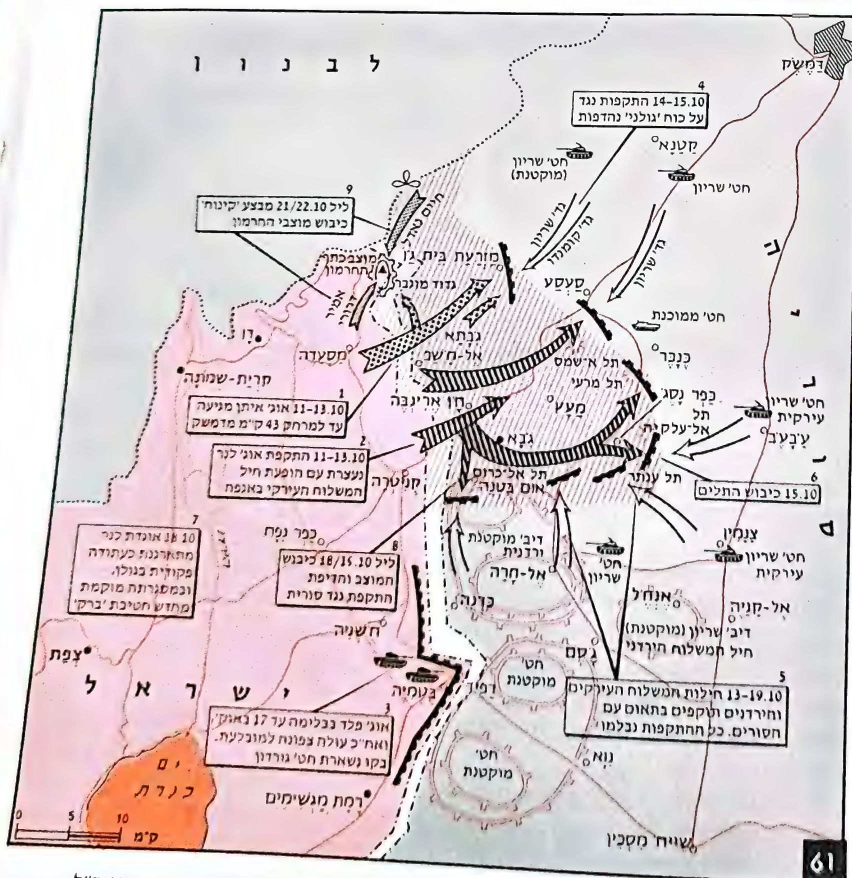
בבוקר ה־10 באוקטובר התחדשה ההתקפה הדו־אוגדתית כאשר חטיבת בן־פורת שָׁבָה ושוטפת את המערך הסורי במרכזו וכובשת את גבעת פַּזָרָה. הדיביזיה הסורית התמוטטה ושרידיה נסוגו מזרחה לעבר תל כְּדְנָה. בקרבות טריז חְ'שְׁנִיֶה הושמדו שתי חטיבות שריון סוריות ובשטח נותרו מאות טנקים, מאות תותחים, מאות נגמ"שים ומשאיות וטונות של תחמושת ואספקה.

נִסְיוֹן הַהַבְקָעָה שֶׁל אֻגְדַּת פֶּלֶד
מֵעֵבֶר לַ'קַּו הַסָּגֹל' 10 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

התכנית של מפקדת האוגדה היתה התקפה של ארבע חטיבות שריון כאשר המאמץ העיקרי נעשה בגזרת תלי כֻּדנה על־ידי חטיבות יוסי פלד ומרדכי בן־פורת, בסיוע חטיבת יעקב הדר. בגזרת כֻּדנה עמדה לתקוף תחילה חטיבת הדר לעבר רכס בֻּשְׁנית, ולאחר הגיעה למוצב 111 היה על חטיבת בן־פורת לעבור דרכה ולפרוץ בכביש גבעת פַּזְרה–תל כֻּדנה. חטיבת השריון של יוסי פלד אמורה היתה להתקדם על 'ציר הנפט' כאשר גדוד אחד שלה תוקף את תל אל־אצבּח ותל כדנה מדרום, וגדוד שני בולם בצומת רפיד. הגדוד השלישי נועד לבצע מאמץ משני, ולכבוש את המוצבים הסוריים שממערב לערוץ הרַקּד (אום א־לוקס ותל א־דְרַעִיָּא). החטיבה הממוכנת של גורדון שתוגברה בטנקים מגדוד שריון פיקודי, אמורה היתה לכבוש את מוצבי אל־חָנות כדי לפתוח ציר פריצה נוסף ולגולל את המערך הסורי צפונה לאורך הרַקּד. חטיבת הדר הצליחה לכבוש את רכס בֻּשָׁנית, חטיבת בן־פורת ניסתה לנצל את ההצלחה, חצתה את 'הקו הסָגול' אך נבלמה בשדות מוקשים ובאש נ"ט עזה ממערכי כדנה. ההתקפות שביצעו חטיבות פלד וגורדון נבלמו גם הן בשדות מוקשים ובאש נ"ט וטנקים כבדה ממערכי כֻּדנה והרַקּד, והכוחות המוחשים נאלצו לסגת. בשעה 1500 הורה האלוף יצחק חופי למשה פלד, מפקד האוגדה, לעצור, והאוגדה נסוגה מעט והתייצבה על 'הקו הסָגול'.

הַמִּתְקָפָה הַיִּשְׂרְאֵלִית בַּחֲזִית הַצָּפוֹן
11 עַד 24 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

22/21 באוקטובר כבשו כוחות 'גולני' והצנחנים את מוצב החרמון, חיסלו את המאחָז הסורי האחרון בתחום ה'קו הסָגול', וכבשו גם את מוצבי החרמון הסורי ושיא החרמון.

פיקוד הצפון בנסיון הבקעה לשטח סוריה. היה זה מַאמץ לפתוח שלב חדש במלחמה ולכפות על סוריה הפסקת־ אווירית וארטילרית מְסיבית על הקו הסורי הקדמי מדורגת. ראשונה הִבקיעה אוגדת רפאל איתן בציר ומיד לאחריה הִבקיעה אוגדת.דן לנר בגזרת חַ'ן אֲרינְבֶּה

יומיים ובמהלכו הובקע המערך הסורי ונכבש השטח עד א־שַׁמְס–תל מַרְעִי–צומת כפר נַסְג'–תל אל־כְּרוּם. כוחות להמשיך בתקיפה לעֵבר מַערכי סַעסַע וכוחות אוגדת לנר היו כּנַכֶּר. כאשר הופיע באגף הדרומי כוח שריון עירקי ההתקדמות וכפה הֵיערכות מחודשת של כוחותינו. כוחות בחטיבת יוסי פלד ונערכו לבלימת העירקים, שקיבלו סיוע

התפתח קרב יזום על ידי כוחותינו והכוח העירקי ספג ביום זה הופסקה ההתקדמות של פיקוד הצפון לעומק השטח נערכו בתוָויים נוחים לבלימת התקפות־נגד צפויות, כאשר את הטריז על־ידי כיבוש התלים עַנְתַר ועַלְקִיה.
אוגדת משה פלד בבלימה ובניהול קרב נייח עם הסורים כדי להטעותם לגבי מקום הפעלת המַאמץ המרכזי של צה"ל 13 באוקטובר הֶחליפה אוגדת פלד את אוגדת לנר בהחזקת

באוקטובר נערכו מִספר התקפות־נגד כדי להדוף את כוחותינו התקפות אלה נערכו על ידי חילות המשלוח העירקי והירדני כוחות סוריים קטנים' יחסית בגזרת דרום המובלעת ודרום־ ההתקפות נהדפו והתוקפים איבדו טנקים רבים.
צה"ל את השליטה בשטח הכבוש, תוך כיבוש שטחי מַפתֵח (תל א־שַׁמְס, אום בֻּטְנַה) וביצוע פשיטות ליליות על מַעֲרָכים

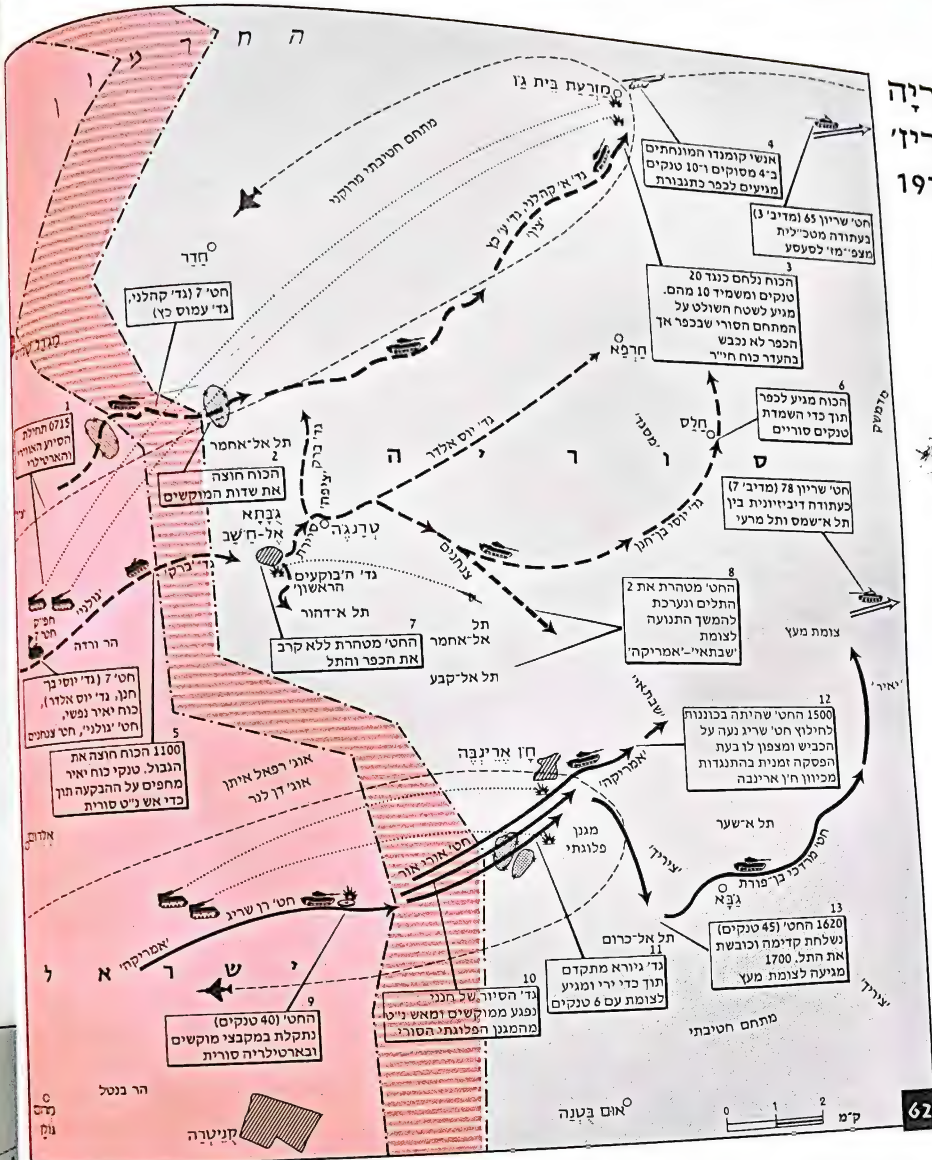
על דמשק, שמְבוֹאוֹתיה נמצאו בטְווח ארטילריה של צה"ל. בליל

הַהַבְקָעָה לְסוּרְיָה וִיצִירַת 'הַטְּרִיז'

11 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

אלוף דן לנר

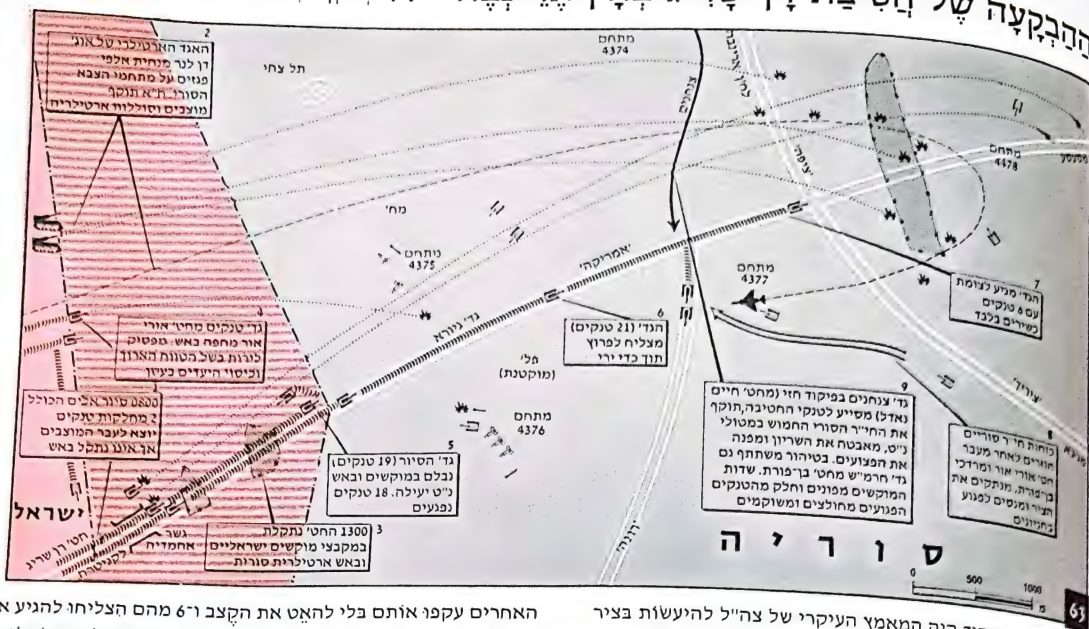
התכנית הפיקודית, שסוכמה סופית בבוקר 11 באוקטובר, קבעה, כי ההבקעה תבוצע בצפון הגולן על ידי אוגדת רפאל איתן הַסְּדירה (כ־100 טנקי 'סֶנטוריון'), בסיוע הפצצה כבדה של חיל האויר והפגזה של שני אגָדים ארטילריים וארטילריה פיקודית.

אוגדת דן לָנֵר (כ־80 טנקי 'סֶנטוריון') הועדה להיות עתודה, ולהעביר כוחות לאוגדת איתן או להיכנס בעקבותיה, כדי להפעילה בציר חדש במקרה שתתגלה התמוטטות סורית. על גזרת ההבקעה הֵגנה דיביזיה חי"ר 7, שנפגעה בקרבות קודמים, כאשר שתי חטיבות חי"ר פרושות לפָנים, במערך הגנה מוכן, וחטיבת טנקים פרושה מאחוריהם. בקו ההגנה השני באיזור סַעְסַע נערכה חטיבת טנקים 65 מדיביזיה 3 ולה כ־100 טנקים. הכוח הסורי הִסתייע בכ־60 סוללות ארטילריה.

לפני תחילת הקרב הפעיל חיל האויר את מלוא עוצמתו ומטוסיו ריתקו את מטוסי חיל האויר הסורי והִטילו מאות טון פצצות על ריכוזי שריון, ארטילריה ומוצבים השולטים על נתיבי הפריצה ובעומק השטח, וזאת למרות אש טילי נ"מ כבדה. מטוסי חיל האויר הסורי לא תקפו כלל, כיוָן שעסקו בהגנת שדות התעופה שלהם. באש נ"מ אבדו 7 מטוסי חיל האויר. הארטילריה יָרְתָה במקביל אלפי פגזים. אוגדת איתן פרצה באיזור גבעי ומיוער בשני מוקדי מאמץ והִצליחה לחדור לעומק המַערך הסורי כשאבדותיה קלות (2 טנקים נפגעו).

ההתקדמות המהירה של אוגדת איתן וידיעות על התמוטטות סורית הֵניעו את הרמטכ"ל להורות לאלוף פיקוד הצפון להקדים ולהפעיל את אוגדת לנר בציר הכביש הראשי קֻניטרה-דמשק. החטיבה המובילה — חטיבת רן שריג — פרצה בחיפוי אש האֶגד הארטילרי, ואש טנקים של חטיבת אורי אור ובסיוע אווירי לאורך הכביש ומִשנֵי עבריו. ההתנגדות הסורית היתה חזקה ויעילה וטנקים רבים נפגעו. בשלב זה הוכנסה להבקעה גם חטיבת אורי אור, שהִגיעה לצומת שמדרום לחָ'ן אֲרֵינְבֶּה, ומייד לאחריה גם חטיבת מרדכי בן־פורת (45 טנקים), שהועברה מֵאוגדת משה פלד. בשלב זה התמוטטה ההתנגדות הסורית אך השטח טרם טוהר. בלחימה על מרחב חָ'ן אֲרֵינְבֶּה נפגעו 40 טנקים של אוגדת לנֵר (מהם כ־25 מחטיבת רן שריג). עד הלילה נכבש כל המערך הדיביזיוני הסורי הראשון עד הקו מסעף מַזְרַעַת בית גַ'ן-צומת מַעַץ.

הַהַבְקָעָה שֶׁל חֲטִיבַת רָן שָׂרִיג בְּחָ'ן אֲרֵינְבֶּה 11 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

להערכת הצבא הסורי עתיד היה המאמץ העיקרי של צה"ל להיעשות בציר [illegible]-ח'ן אֲרֵינְבֶּה-סַעסַע ולכן ערך בגזרתו את מערכי הנ"ט העיקריים. משימת ההבקעה הוטלה על חטיבת השריון של רן שׂריג, שכללה שני גדודי [illegible] הסיור האוגדתי בפיקוד רס"ן חנני (19 טנקים) וגדוד בפיקוד רס"ן [illegible] (11 טנקים). היעד, שהחטיבה היתה אמורה להגיע אליו, היה צומת חָ'ן אֲרֵינְבֶּה.

בשלב תחילת התנועה הונחתה על הטנקים אש ארטילרית כבדה שנפגעו [illegible]. עם חציית שטח ההפקר נתקלו הטנקים במסך צפוף של אש נ"ט [illegible]. גדוד הסיור נבלם בשׂדות המוקשים ושאר המִכשולים שזרעו [illegible] משני צדי הכביש ועד מהרה יצא כולו מִכלל פעולה. הגדוד השני פרץ [illegible] הכביש במהירות, כשהוא סופג אש כבדה. חלק מכֵּליו נפגעו ובערו אך האחרים עקפו אותם בלי להאֵט את הקֶצב ו־6 מהם הִצליחו להגיע אל הצומת. בדרך נותרו 25 טנקים, חלקם שׂרופים או פגועים וחלקם סובלים מִתַּקלות טכניות. אבידות החטיבה היו 12 הרוגים וכ־50 פצועים, ביניהם המג"ד רס"ן גיורא שנפצע קשה, ומג"ד הסיור חנני.

במשך הלילה סייעו מעט הטנקים של החטיבה לגדוד הצנחנים לטַהר כליל את מִתְחם חָ'ן אֲרֵינְבֶּה. במקביל הֵחל המח"ט בארגון הכּוחות, בפינוי הנפגעים מהשטח, בטיפול בטנקים שאפשר לתקנם, ובקליטת טנקי 'סנטוּריון' חדשים של 'כּוח נתי'.

לקראת בוקר נסתיימה ההתארגנות. החטיבה כללה גדוד טנקים (24 טנקים) בפיקוד סא"ל אריאלי, ואת גדוד הסיור האוגדתי (15 נגמ"שים בלבד) בפיקוד הסמג"ד.

כִּבּוּשׁ הַמֻּבְלַעַת 12 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

לקראת יום הלחימה השני אישר הרמטכ"ל את הִתקדמות פיקוד הצפון למרחב סַעסַע-כֶּנָכֶּר, תוך הימָנעות מִקרבות הבקָעה ומִשְׁחיקה של כוחות קרקע וחיל אויר.

נידונה אף האפשרות להפעיל את אוגדת דן לנר ואוגדת משה פלד במאמץ עיקרי חדש, לדרום־מזרח, לעבר נַוָא. בבוקר אף הֵחלו כוחות אוגדת פלד בנסיון התקדמות וניצול ההצלחה בגזרתם.

לפי המלצת שׂר הבטחון, שהיה במִפקדת פיקוד הצפון, הוחלט להמשיך בריכּוּז המאמץ בגזרת ההבקעה בלבד, היינו לעֵבר כֶּנַכֶּר וסַעסַע, ולכן הורה אלוף הפיקוד להעביר את חטיבת הטנקים של יוסי פלד לפיקוד אוגדת לנר.

הסורים ייצבו מַעַרכֵי הגנה בקו מַזרַעַת בית גַ'ן-תל א־שַׁמְס-תל קְרֵין שעליהם הגנו טנקים וחי"ר מדיביזיַת חי"ר 7 וחטיבת טנקים 68 מדיביזיַת שריון 3 בסיוע חזק של מטוסים. אוגדת רפאל איתן ניסתה לפרוץ לעֵבר סַעְסַע בשני צירים אך נתקלה בהתנגדות עזה בתל א־שַׁמְס ובמַזרַעַת בית גַ'ן. אוגדת לנר, שפעלה בשטח נוח יותר לתמרון שריון, הִפעילה 3 חטיבות שריון (כ־115 טנקים) והִצליחה, לאחַר לחימה עזה נגד מְגנני נ"ט סוריים, לפרוץ ולהגיע אחר־הצהרים לתל מְרָעִי. הדרך לכֶּנָכֶּר היתה פתוחה, אולם האוגדה איבדה טנקים רבים בשני ימי הלחימה, והופעת כוח שריון עיקרי באגפה הִפסיקה את התקדמותה.

בתום קרַב ההבקעה התמוטטה חטיבת חי"ר 68 מדיביזיה 7. מְפַקְדה הדרוזי, עָקיד (אל"מ) רפיק חלואי, הועמד לדין בפני בית דין צבאי בדמשק והוצא מיד להורג.

הצבא הסורי הֵחל להקים בחָפְזה קו הגנה חדש שנִבנה באזורי סַעסַע וכֶּנָכֶּר תוך הסתייעות ביוּבָליו הרבים של נהר אל־אַעְוַג'.

הַקְרָבוֹת עַל תֶל אֶ־שַׁמְס

ב־12 באוקטובר היה תל א־שַמְס לשטח חיוני ביותר עבור הצבא הסורי, שהיה השטח השולט העיקרי על הציר הראשי לעֵבר מחנות סַעְסַע ואל־אַעְוַג'. מִגנן הנ"ט של דיביזיה 7 אוּיַש בכוחות נסוגים שהסתייעו בטנקים 65 מדיביזיה 3 ובחיל האויר הסורי.

ההגנה על היעד היתה קלה כֵּיוָן שמִשְנֵי עבריו השתרעה 'הלגה' – שטח של טרשוני בזֶלת שנחשב כבלתי עביר לטנקים, ואילו הכביש עבר בשדות מוקשים ומכשולי נ"ט. הכוֹח הדרומי של אוגדת רפאל איתן, שתקף את התֵל בהתקפה ישירה בשעות הבוקר ולפני־הצהרים של ה־12 באוקטובר, נתקל בהתנגדות קשוחה, שכָּללה עשרות גיחות של מטוסים סוריים, למרות שהִשמיד כ־20 טנקים סוריים. גם נסיון נועז, שנעשה אחר־כך על ידי המג"ד יוסי בן־חנן, להגיע אל התל מכיוון בלתי צפוי (דרך הלגה), אותו מעורפו, נהדף באש מטַחי טילים מִטְווח קצר.

בליל 14/13 באוקטובר ביצע צֶוות קרב גדודי מחטיבת הצנחנים של אל"מ חיים נאדֶל התקפה לילית על התל וכבש אותו בקְרָב קצר.

הַקְּרָב עִם הַשִּׁרְיוֹן הָעִרָקִי

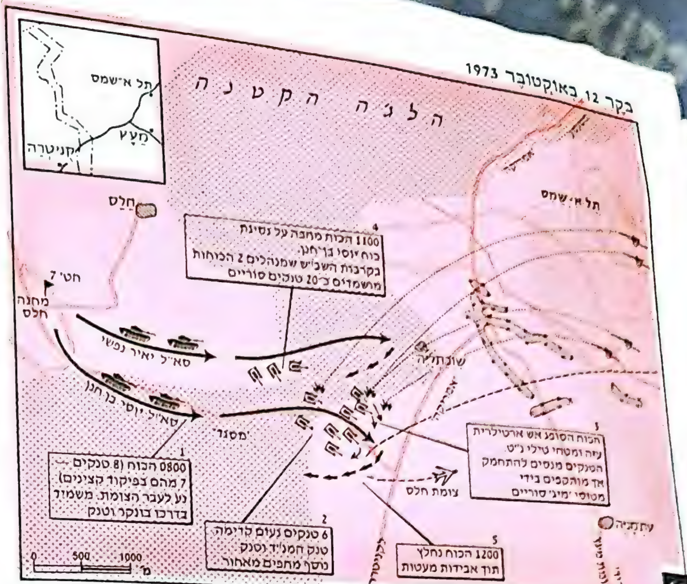
בשעות אחר־הצהרים של ה־12 באוקטובר, כאשר המַערך הסורי נ... תל מַרְעִי התמוטט ואוגדת דן לָנֶר נערכה להתקדמות לעֵבר כְּנַכֶּר, הוּ... כּוֹח שריון עירקי מדיביזיה משוריינת 3. חפ"ק האוגדה, שהיה נ... הבחין בַּהתקדמות המהירה של הכּוֹח, שהֶעלה ענני אבק לאורך ... במרחב שבין כביש צַנַמֵין-שֵייח' מִסְכִּין לבין כפר א־שַמְס-תל אל־... לנר העריך כי זהו כּוֹח שריון דו־חטיבתי (כ־150–200 טנקים) וערך ... לִבלימתו. הוּא הורה לחטיבת אורי אוֹר להפסיק את פעילות ... והתחמוּש, ולהיערך להגנה בצומת נָסֶג'. כֵּיוָן שהלחץ הסורי היה ... להפסיק את ההתקדמות לכנכּר והֶחזיר את חטיבות רן שׂריג ומרדכי ... לאיזור נָסֶג' תוֹך ויתור על השטח שנכבש. למעשה כלל הכוח העירקי ... משוּרינת 12 ובה שני גדודי טנקים, שני גדודי חרמ"ש וגדוד ארטילריה ... בשְׁנֵי צוותי קרָב. בצפוֹן פעלו מִפקֶדת החטיבה, גדוד טנקים וגדוד ... ובדרום פעלו גדוד טנקים וגדוד חרמ"ש. הצֶוות הצפוני נִבלם, ... הדרומי המשיך בהתקפה לעֵבר תל אל־מָל ותל א־שַעָר. האוגדה ... את חטיבת יוסי פלד (כּ־50 טנקים), שהוּעברה תחת פִּקודה, והורה ... לאבטֵח את אגפה הדרומי־המערבי של האוגדה על־ידי כיבוּש תל ... אל־מָל. החטיבה נתקלה לעת ערב בַּכּוֹח העירקי, וכֵיון שלטנקי ... עדיפוּת בציוד לוחמת לילה הורה המח"ט לגדודיו, באישור האוגדה, ... ולהתארגן באיזור כפר גַ'בָּא.

הכּוֹח העירקי המשיך בהתקדמוּתו בלילה בפְּרישׂה רחבה לעֵבר ... במשך הלילה תיגברו אותו יחידות מחטיבה מְמוּכֶּנת 8. כיון שכּן ... לנר לִקְרַב בלימה בעוֹד פיקוד הצפוֹן מפקפק באמיתות הידיעות ... התקדמות העירקים. חטיבות האוגדה נערכו בתבנית 'ארגז' שהלכו ... פתוח, כדי ללכּוֹד את העירקים. עם שחר נבלמה ההתקדמות העירקית ... שב"ש שניהלה חטיבת מרדכי בן־פּורת, וּבַבּוֹקר הֵחֵלה התקפת־נגד ... מהאגף הצפוני. בהמשך הַלְחִימה קיבלה האוגדה תגבורת של ... מחטיבה 7 וכן סיוע ארטילרי מפיקוד הצפון. העירקים, שהתאוששו ... לבלוֹם את ההתקפה ואז הופעלה עוֹד התקפת־נגד מהאגף ה... חטיבת יוסי פלד בעוֹצמה של כ־60 טנקים. כשזו נתקלה בקְשָׁיים ... כּוחות טנקים מחטיבת אורי אור וגדוד צנחנים על נגמ"שים. לאחר ... מַסְחַרה ותל אל־מָל נוּצלה ההצלחה לעֵבר נָסֶג', תל קְרֵין ותל מַרְעִי ... נסוגוּ למרחב אֶנְחֶ'ל-כפר א־שַמְס-דֵיר אל־עַדַס-עַ'בָּעֶ'ב, והתארגנו ...

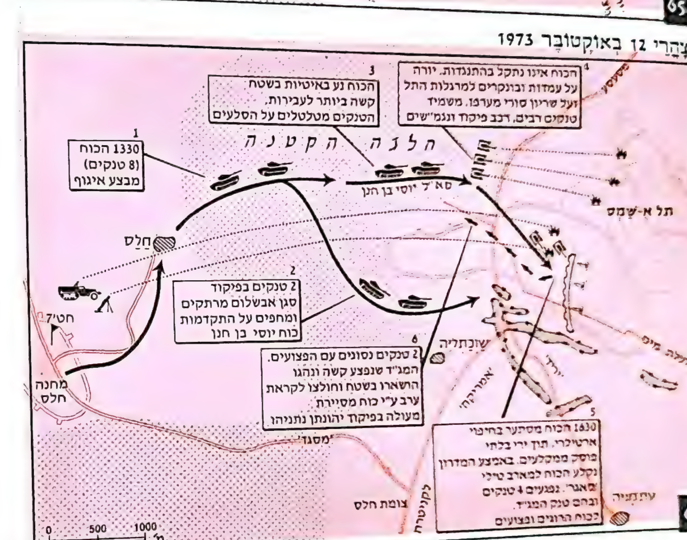
אוגדת לנר נערכה להגנה במרחב שנכבש כשהיא מְקַדֶמת לתוכו ... הארטילרי ומקדמת את דַרְגֵי התחמושת לחטיבות. בסך־הכל ... בלחימה כּ־200 טנקים עירקיים וכ־170 טנקים של פיקוד הצפון. ... נמצאוּ כּ־40 טנקים עירקיים פגועים ונטוּשים. 4 טנקים של צה"ל נפגעו.

למרוֹת העובדה, שהעירקים לא הכירו את השטח ורמתם ה... והמקצוּעית היתה נמוכה, הם נכנסוּ במהירוּת לקרָב, בשלב שהיה קריטי ... סוריה, שעמד בפני התמוטטוּת. לחימתם הפסיקה את תנופת התקדמות ... לעֵבר כְּנַכֶּר ודמשק, ואיפשרה לסורים להתאושש, להתארגן ולִבנות ... חדש וקו מַעֲרָכים חפורים ומבוצרים היטב. הֶמשך זרימת הכוח העירקי ... את יחסי הכּוחות בחזית הסורית לרעת צה"ל, ובחיפויו הגיעו גם ... מִשלוח נוספים (מירדן, מֶעְרב הסעוּדית ומכּוּוֵית). וזאת בנוסף ל... המטכּ"ל להעתיק את המאמץ העיקרי לחזית המצרית.

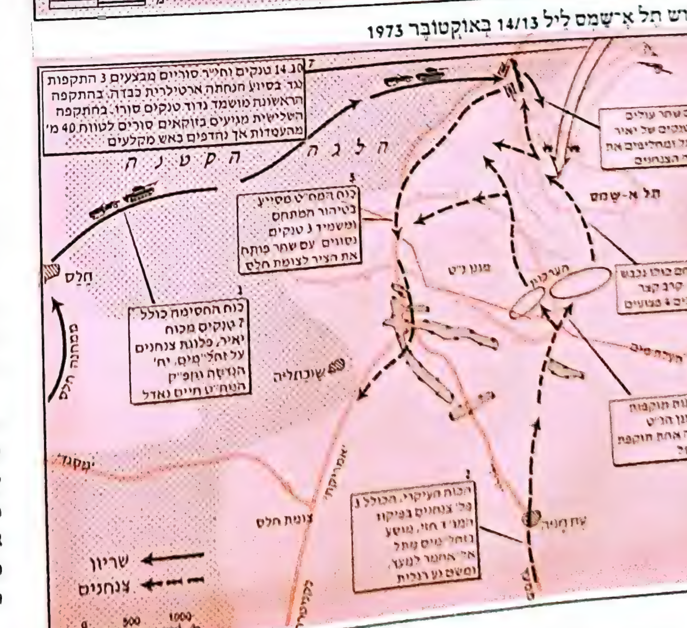
כּוחות השריון של פיקוד הצפון, שהיו קטנים ותשושים, עסקו עתה ב... התקפוֹת־נגד ובכיבוּשים מקוֹמיים.

65

66

67

...ב עם השריון העִרָקִי

...ן באוקטובר 1973

6 1500 החט' מצטרפת למתקפה ובמאמץ עיקרי ממוטטת את ההתנגדות הסורית. חוד החט' כובש את התל

2 הכוח נתקל במארב. נגמ"ש המג"ד ו־4 טנקים נפגעים. פל' טנקים תוקפת את המארב הסורי מן האגף. 10 טנקים סוריים נפגעים והשאר ננטשים

13 חט' בן־פורת נעה לעבר תל א־שער

3 החט' (24 טנקים ו־15 נגמ"שים) מנהלת קרב במשך כשעתיים, אך נכשלת בכיבוש המתחם. מקבלת הוראה לאגוף ולהמשיך לנוע לעבר כפר נסג'

7 1600 החט' (כ־50 טנקים) יוצאת להתקפה

1 1200 החט' כובשת את הכפר תוך כדי קרב עם כ־30 טנקים. עוסקת בתחמוש ובתדלוק

12 1800 החט' נתקלת בטור השריון העירקי ומתנהל קרב שב"ש בטווחים קצרים עד עשרות מטרים. טנקי גד' גיא והטנקים העירקיים מתערבבים זה בזה והמח"ט מורה לנתק מגע ולהתארגן בג'בא. בחיפוי ארטילרי מתבצע חילוץ הנמשך כשעתיים

11 טור שריון עירקי נוסף עוקף את איזור הלחימה. התצפית בתל א־שער מאבדת את קשר העין אתו

תל מרעי, אל־הנריה, סבסבא, תל קרין, כפר נסג', תל אל־עלקיה, תל עותר, א־טיחה, תל מסחרה, תל אל־מלי, ג'בא, תל א־שער, תל איובה, חאן ארנבה, חפ"ק אוגדת דן לנר, צומת מעץ, מעץ, נורגמות

ק"מ 0 1 2

...באוקטובר 1973

1 130300 הכוח העיקרי תוקף בעזרת אמצעים לראייה בלילה. סגן מפקד האוגדה משה בר־כוכבא מנהל את הלחימה בסיוע פצצות תאורה. טנקים עיקריים נפגעים, והם מתחילים לנהל קרב נייח

2 חלק מהחט' מצטרף אל חט' בן־פורת, וחלקה נערך באגפה

4 0500 תחילת התקפת הנגד האוגדתית, החט' מאתרת טנקים עיקריים בטווח 800 מ' ובקרב שב"ש משמידה כ־20 מהם והשאר נסוגים

חט' אורי אור (40 טנקים)

חט' רן שריג (30 טנקים)

חט' מרדכי בן־פורת (40 טנקים)

7 0700 החט' מתחילה לנוע

5 0600 החט' מבצעת איגוף ובקרב שב"ש משמידה כ־20 טנקים. שאר הכוח נסוג

11 1200 החט' מנצלת את הצלחת המתקפה לכיבוש הכפר, תל קרין ותל מרעי

6 0700 גמר קרב השב"ש העיקרי. האוג' מקבלת כתגבורת את גד' יוס אלדר (מחט' 7) המועבר ת"פ חט' יוסי פלד. כן נוסף סיוע ארטילרי

3 0430 כ־40 טנקים עיקריים נעים לקראת הכוח. חט' בן־פורת פוגעת בכ־12 מהם

13 החט' כובשת את הכפר ונערכת לחגנה

12 החט' מנהלת קרב עם טנקים המצויים בעמדות ופוגעת בהם

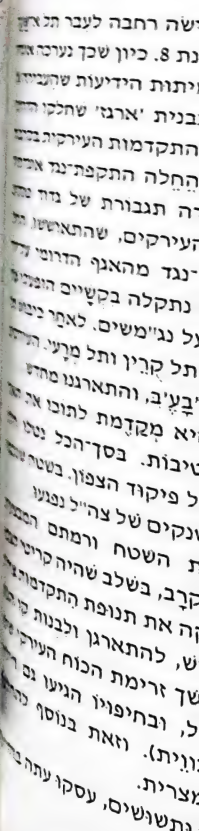
8 0800 חט' יוסי פלד וגד' יוס (כ־60 טנקים) תוקפים אך נבלמים בטילי נ"ט

9 גד' הצנחנים של חזי שלח וחט' פלד כובשים את התל ואת מתחם טילי הנ"ט. 0955 גמר הכיבוש. העיקרים נסוגים

10 1000 חט' מתקדמת בעקבות הכוח העיקרי הנסוג. כובשת את התל ונערכת להגנה

גד' צנחנים חזי שלח, גד' שרמנים, גד' 'סנטוריונים', סגן מפקד האוגדה, חט' יוסי פלד, צומת מעץ, מעץ, חאן ארנבה, תל א־שער, ג'בא, תל אל־בזק, מסחרה, תל מסחרה, א־טיחה, תל אל־מלי, כפר נסג', אל־הנריה, תל קרין

ק"מ 0 1 2

הִתְקָפַת הַנֶּגֶד שֶׁל חֵיל הַמִּשְׁלוֹחַ הָעִרָקִי 19 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

כוח צה"ל
שריון עירקי
קומנדו עירקי

0 500 1000 מ'

74

משימתו של חיל המשלוח העירקי היתה לתקוף לכיוון תל קְרֵין-כַּפר נָסֶג' ותל אל־מָל ולפתות את הצירים כְּפר נָסֶג'-מַעָץ וא־טֵיחה-תל אַיוּבֶּה. מול דיביזיַת השריון העירקית עמדה חטיבת השריון של אל"מ יוסי פלד מֵאוּגְדת מֹשה פלד. החטיבה כללה שני גדודי טנקים מוקטנים (גדוד סא"ל גַיא יעקובסון — 15 טנקים וגדוד סא"ל כספי — 14 טנקים) וכוח עתודה חטיבתי בפיקוד רס"ן גולן (7 טנקים). בליל 18/19 באוקטובר היה גדוד גַיא ערוך מִתַּחת לתילים עַנְתַר ואל־עַלָּקיה וביניהם, וגדוד כספי בחניון בכַפר נַסֶג'. במשך הלילה נוֹרתה אל מרחב החטיבה אש ארטילרית כבדה שהלכה וגברה לקראת שחר.

ההתקפה החלה עם שחר בהפעלת כוחות חרמ"ש וקומנדו לעֵבר התִלים. העירקים כבשו את תל עַנְתַר. הטנקים של חטיבת יוסי פלד הִסתערו ושברו את ההתקפה. כוח סיור ותרמ"ש של החטיבה השלים את טיהור התִלים עד 0650. בשלב שני תקף כוח שריון עירקי במגמה לאגוף את תל עַנְתַר ולפרוץ למובלעת שכבש צה"ל. גדוד גַיא בלם אותו ובעקבות זאת הפעילו העירקים כוח שריון נוסף לעבר תל אל־עַלָּקיה. זה נבלם על־ידי גדוד כספי ונפגע קשות באש הטנקים של כוח העתודה החטיבתי שהופעל באגפו. במשך כל הקרב הִנחיתה הארטילריה העירקית הפגזה עזה ששיבשה את ניהול הקרב וגרמה לנפגעים.

מפקד האוגדה, שחשש כבר מן הבוקר כי העירקים ינצלו את עדיפותם הכמותית הגדולה (נוסף על כך היו להם יחידות טנקים רעננות שטרם הופעלו), קידם במקביל ובמהירות לעזרת החטיבה את העתודה האוגדתית (חטיבת מרדכי בן־פורת — חט' 9 שתוגברה בכוח נתי) שתָקפה את כוח השריון העירקי הדרומי והסבה לו אבידות.

העירקים נסוגו, אך בשעות אחר־הצהרים החלו לרכז טנקים בדֵיר אל־עַדַס וכַפר א־שָמס. האגד הארטילרי של האוגדה המטיר עליהם אש כבדה והֵפיצם. בשעות הערב החליפה חטיבת מרדכי בן־פורת, חט' 9, את חטיבת יוסי פלד בהחזקת הקו. זו יצאה להתארגנות בצומת כפר גַ'בָּא.

מִבְצַע 'קִנּוּחַ' — כִּבּוּשׁ מֻצְּבֵי הַחֶרְמוֹן

לֵיל 22/21 בְּאוֹקְטוֹבֶּר עַד צָהֳרֵי 22 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

למרות הכשלון בַּקרָב הראשון לשחרור מוצב כֶּתף החרמון היה ברור למטכ"ל כי יש לעשות נסיון נוסף לכבוש שטח חיוני זה, שֶׁערכּו ההתרעתי היה ראשון במעלָה. הפעולה נדחתה מִספר פעמים עד שניתן היה לרכז כוחות מתאימים. ב־19 וב־20 באוקטובר היה חשש כי בשל מזג האויר הגרוע אי־אפשר יהיה לבַצעה כַּמתוכנן תוך שתי יממות, והפסקת האש עלולה לבַטלה כליל. שר הבטחון הורה לסגן הרמטכ"ל לבַצעה לפני יום 23 באוקטובר.

מאז נפילת המוצב הִגיעו ידיעות כי 40 מאנשי המוצב נצורים בקומה התחתונה וממשיכים בלחימה. ידיעה כזאת הִגיעה גם בבוקר ה־21 באוקטובר בשעה שבמטכ"ל הִתנהל דיון על שעת ה־'ש' לַמִבְצָע ובעִקבותיה הוחלט לבצע בו בלילה.

בלילה שלִפני הפעולה כבר הִתמקמה תצפית מיחידת סיור נבחרת ב'מצפה שלגים'. הפעולה הֵחלה בהתקפה משולבת של שתי חטיבות בסיוע מסיבי של חיל האויר. ראשונה הופעלה חטיבת הצנחנים שהונחתה אחר הצהרים במִספר סְבָבים של מַסוקים בִּמרום החרמון בעוֹרף הסורים, והֵחלה בכיבוש החרכס מצפון לדרום. בערב הופעלה חטיבת 'גולני', שתקפה שוב במישרין בצירים מִמַּגְ'דַל שַׁמְס לעֵבר מוצב כתף החרמון. הקרָב נמשך כל הלילה. הצנחנים כבשו את כל יעדיהם מול הִתנגדות קלה יחסית ואבידותיהם היו מעטות (לא היו חרוגים). חטיבת 'גולני' נתקלה בהתנגדות קשה והסורים שהיו ערוכים בעמָדות טובות ושולטות, הֵסֵבּוּ לה אבידות כבדות. בין השאר נפצעו המח"ט, מג"ד 'חבוקעים הראשון' ומפַקד כוח הטנקים, ונהרג מפַקד הסיֶרת. בשעות לִפני הצהרים של ה־22 באוקטובר שוחרר מוצב כתף החרמון. לגולני היו חרוגים ו־79 פצועים. חיל האויר עשה מאמָץ גדול בּמַהלך המִבצע, הן בהעברת הגייסות, הן בגיחות יירוט, והן בִּתקיפת מַטָרות סוריות ומטרות ב'פַּתחלנד' כדי למנוע הפרעה לפעולת ההנחתה. גם חיל האויר הסורי ניסה לסייע לכוחותיו וביצע כ־700 גיחות (מַרְבִּיתן גיחות הגנה). בקרבות האויר הופלו מטוסי 'מיג' 17 ו־21 ושנֵי מסוקים. לצה"ל אָבַד מטוס קרב אחד. סוללות התותחנים ירו כ־13,000 פגזים וּפצָצות מַרגמה על מוצבי הסורים.

חֲטִיבַת הַצַּנְחָנִים

1. 1400 כוח החוד יוצא בזוג מסוקים. כולל את חפ"ק הגדוד של סא"ל חזי שלח וכוח מפל' ב' בפיקוד המ"פ עוזי. היסעורים טסים בוואדיות מחשש שיתגלו. איזור ההנחתה מוסך בעשן ע"י מטוסי ח"א. מטוסי 'סקייהוק' תוקפים את הרכסים הסמוכים. דקות אחדות לאחר יציאת הכוח מהמסוקים מופגז איזור הנחיתה.
2. לאחר מכן נוחתות פל' ב' ר"א' ופל' ד' המשמשת כעתודה. בשלב שני נוחתים חפ"ק החטיבה וגדודו של סא"ל אלישע סח"כ הונחתו 606 לוחמים בהפגזה נפצע קשה אחד הצנחנים. צבירת הכוח נמשכת כ-3 שעות. 1810 הגד' מתחיל בתנועה
3. 1820 קת"ק (קצין תצפית קדמי) ו-20 צנחנים מונחתים על שיא החרמון
4. בקרבות אויר מופלים 7 'מיגים'
5. 2 מסוקים סוריים נפגעים ומתפוצצים כתוצאה מהפגזה ארטילרית ופעילות ח"א
6. 6 טנקים סוריים נפגעים ע"י מטוסי ח"א
7. 1830 הגד' מגיע לנקודת ההערכות. פל' ב' (עוזי) בסיוע ארטילרי, תוקפת את מוצב הפיתולים בו 25-30 חיילים. מ"מ אחד נהרג. לאחר קרב קצר נכבש המוצב. 7 חיילים סורים נהרגים והשאר בורחים
8. פל' ב' נערכת להגנה היקפית וחוסמת את הציר.
9. מחלקה בפיקוד יאיר הסמג"ד חוסמת את הציר לערנה בנשק נ"ט
10. פל' א' (שי) מתקדמת בתנועת סריקה בסיוע ארטילרי צמוד (2 סוללות מכמ"ת 160 מ"מ ו-3 סוללות תותחי 155 מ"מ). תוקפת את מוצב המצוק, ישבו כ-30-40 חיילים, ולאחר קרב שנמשך כשעה וחצי כובשת אותו ללא נפגעים. לסורים 12 חרוגים
11. 0100 החסימה נתקלת ב-6 משאיות סוריות נושאות מרגמות 120 מ"מ ותחמושת. 5 משאיות נופלות לידי הכוח ואחת נמלטת
12. פל' א' עוברת על פני עמדות נטושות רבות
13. 0200 גד' אלישע עובר קדימה ונערך לתקיפת מוצב החרמון הסורי
14. 0230 תחילת התקיפה. הטיהור מתבצע בזהירות. 0330 המוצב נופל ללא התנגדות
15. הגד' מתארגן להגנה על היעד. לפי הוראה של רמ"ט פיקוד צפון, יקותיאל אדם, מכין כוח דו-פלוגתי להמשך תנועה וסיוע ל'גולני' בכיבוש מוצב החרמון מצפון
16. 0600 הכוח מתחיל בתנועה. נתקל בחיילים סורים הבורחים ממוצבי החרמון הישראלי והסורי. בחילופי צליפות נהרגים חיילים סורים רבים וחייל ישראלי אחד. במחצית הדרך מחזיר המח"ט את הכוח ועמו 17 שבויים

חיל־האויר הישראלי

21.10	עשרות גיחות תקיפה מתן 28 הכנה לחיטס
	עשרות גיחות פטרול
	עשרות גיחות נגד טטרות עוטק
	32 גיחות מסוקי־הובלה
22.10	עשרות גיחות תקיפה נגד שריון סורי במעלה לחרמון
	עשרות גיחות פטרול
	4 גיחות מסוקים (העברת עתודה חטיבתית לרכבל העליון)
23.10	עשרות גיחות מסוקי־הובלה. 100 לוחמים. 45 טון תחמושת
אבידות	מטוס קרב אחד ('סקייהוק')

סוריה

לבנון

שיא החרמון (2,814 מ')

מוצב הפיתולים

מוצב המצוק

מוצב החרמון הסורי

חט' צנחנים (אל"מ חיים נאדל)

גד' חזי שלח

גד' אלישע שלם

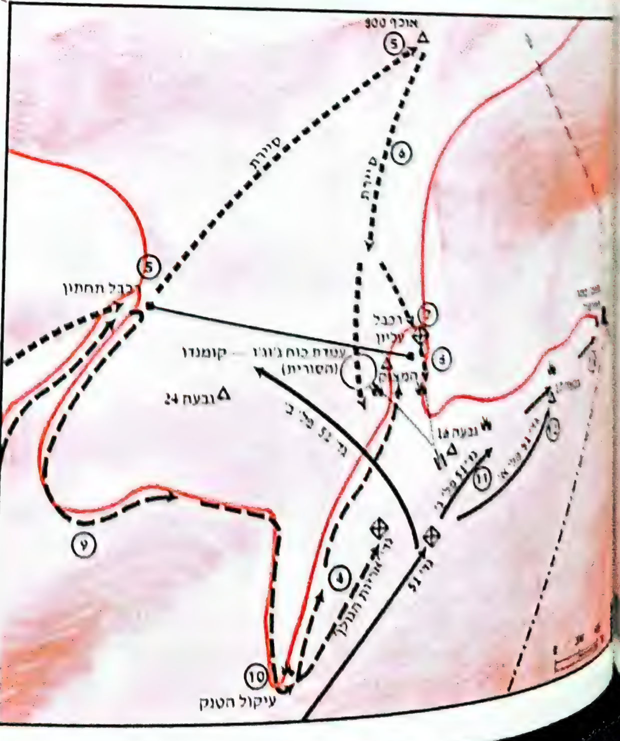
נקודת הנחתת מסוקים

חֲטִיבַת 'גוֹלָנִי'

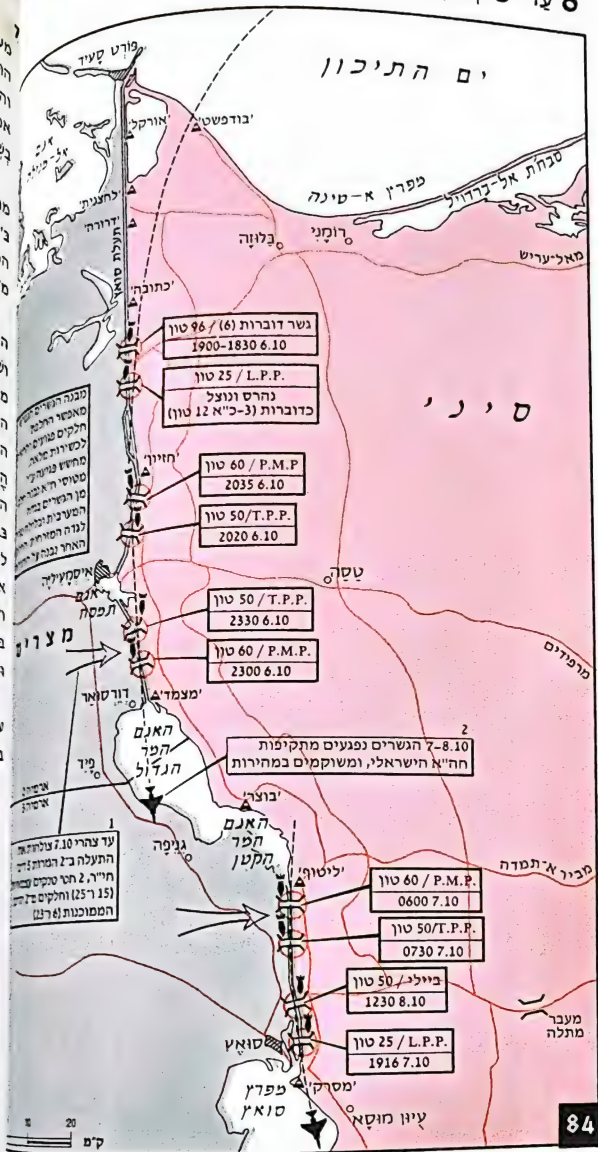
חזקה מתמדרון ומגבעה 16

9. 0500 הטור הממונע נתקל במוקשים, וחיילים יורדים לפרקם. פגזי נ"ט פוגעים בדחפור והוא בוער. הטור ממשיך בתנועת. דחפור שני עולה על מוקש ונתקע. טנק שמנסה לחלצו עולה גם כן על מוקש והציר נחסם זמנית.
10. הטור סופג אש חזקה. החיילים יורדים מהזחל"מים ומסתערים במעלה המתלול. כל מפקדי הטנקים, ובהם מפקדם רס"ן יוסף ניסים, נפגעים
11. המח"ט אל"מ אמיר דרורי והמג"ד סא"ל יודקה נפצעים. הפיקוד עובר לידי יואב — קצין האג"מ
12. כל תגבורת מכוח החסימה, מגד' 'אריות הגולן' מחפה על פינוי נפגעי גד' 51 ובסיוע הפגזה ארטילרית כבדה מסייעת בשבירת התגנה הסורית
13. הכוחות סורקים את השטח. חיילים סורים רבים נכנעים ואחרים מתפזרים בשטח הקצינים הסורים בורחים לשבעא בלבנון
14. 0900 הכוח מגיע לפתחו של מוצב החרמון הישראלי. 1030 הסתערות וחיסול קיני התנגדות אחרונים. חבלני חה"נ בודקים את הכניסות. 1100 מפקד הכוח מדווח: "תתנות כל העולם הקשיבו, החרמון בידינו"

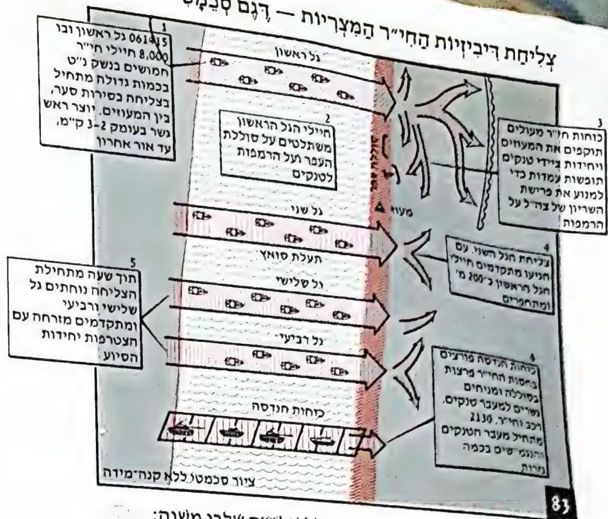

הַצְּלִיחָה הַמִּצְרִית
6 עַד 8 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

60 טון / P.M.P.	סוג הגשר / מעמס
2300 6.10	תאריך ושעת ההקמה

צְלִיחַת דִּיבִיזְיוֹת הַחִי"ר הַמִּצְרִיּוֹת — דֶּגֶם סְכֵמָטִי

השלב הראשון של הַצְּליחה המצרית כָּלל שלושה שלבֵי מִשְׁנֶה:

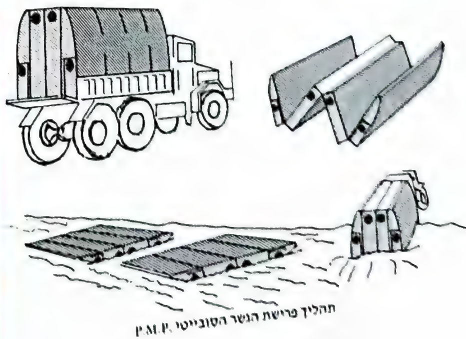
1. פעולת ההכנה — הֵחלה בשעה 1400 וכללה הרעשה ארטילֶרית כבדה, לכל אורך התעלה, על המעוזים ועל הצְּמתים שממזרח להם; תקיפה אווירית על קו המעוזים, מִפְקדות בעומק, שדות תעופה, יחידות בַּקָּרה אווירית ומכ"מים במערב סיני ובמרחב שלמה. בחסות הריכוך הכבד ובחיפוי אש טנקים ונשק נ"ט ארוך טְווח מ'רַמְפוֹת' בגדה המערבית הֵחל השלב השני.

2. שלב צליחת כוחות החי"ר — תחילה צלחו כוחות חי"ר תוך הפעלת אמצעי צליחה קלים, לכל אורך התעלה בין המעוזים, ניתקו את המעוזים מן העורף והִציבו מארבי נ"ט לטנקים של אוגדת סיני שניסו להגיע אל המעוזים והרמפות שלידם. העברת הכוחות נמשכה כל היממה. במקביל הופעלו כוחות קומנדו לעומק הגזרה שהועברו ליעדיהם במסוקים ובדרך הים. כן הופעלה חטיבת שריון אמפיבית (חטיבת נחתים 130) שצָלחה את האגם המר הקטן והֵחלה בתנועה לעֵבר מַעֲבָר גדי. התקדמות החי"ר נמשכה גם בלילה במרבית הגזרות עד מעבר לציר 'לכסיקון'.

3. שלב הכשרת המַעבר לשריון של דיביזיות החי"ר — במסגרת שלב זה פרצו כוחות חיל החנדסה המצרי פְּרָצוֹת בסוללות העפר שבצד המזרחי של התעלה, במים שהותזו במשאבות לַחץ, והקימו גשרים כבדים מסוגים שונים. בגזרה הצפונית, בה פעלה הארמיה השנייה, הִצליחה הפעולה והטנקים עברו כבר בלילה; בגזרה הדרומית, בה פעלה הארמיה השלישית, נתקלו המצרים בקשיים הן בפריצת הסוללה והן בהקמת הגשרים; הזרנוקים לא פרצו את סוללת העפר והם נאלצו להפעיל דחפורים. לפיכך הֵחלו בגזרה זו בהעברת הטנקים רק בשעות המוקדמות של ה־7 באוקטובר.

השלב השני של הַצְּליחה המצרית כלל את השלמת מַעבר השריון של דיביזיות החי"ר והדיביזיות הממוכנות (בחלקן) עד ערב ה־7 באוקטובר. שלבים אלה בוצעו כמתוכנן, אולם הופרעו על ידי תקיפות חיל האוויר הישראלי ב־7 באוקטובר.

בשלב השלישי צלחו דיביזיות השריון ויתר הדיביזיות הממוכנות לאחַר 'עצירה אופרטיבית' שארכה 7 יָמים.

תהליך פרישת הגשר הסובייטי P.M.P.

מָעֻזֵּי הַ...

שם המעוז	מספר האנשים ב־6.10	טנקיסטים שנוספו	נסיון היחלצות	הותקף	חללים ונעדרים	שבויים	נחלצו	שעת פינוי
טרקלין	6	—	—	לא הותקף	—	—	—	—
בודפשט	63	8	—	בהסתערות	3	—	—	לא פונה
אורקל א'	20	8	כן	בהסתערות	39	19	5	071700
אורקל ב'	17	יחד עם אורקל א'	—	—	—	—	—	071700(!)
אורקל ג'	19	יחד עם אורקל א'	—	—	—	—	—	—
לחצנית	17	—	—	בהסתערות	9	8	—	—
דרורה	19	—	כן	בירי	3	1	15	071430
כתובה	21	—	כן	בירי	2	—	19	071400
מילנו	28	15	כן	בהסתערות	13	6	24	080600–072330
מפרקת	16	—	כן	בהסתערות	5 (!4)	6 (!7)	5	071700
חיזיון	21	—	—	בהסתערות	13	8	—	090900
פורקן	33	—	כן	בהסתערות	—	—	33	090230
מצמד	34	—	כן	בהסתערות	2	32	—	—
לקקן	10	—	כן	—	—	—	10	071700
בוצר	26	12	כן	בירי	—	—	38	090200
ליטוף	29	—	כן	בהסתערות	18	11	—	**071330
מפצח	28	—	—	בהסתערות	5	23	—	—
ניסן (הכפר)	20	—	—	בהסתערות	10	10	—	—
מסרק (חמזה)	25	12	כן	בהסתערות	5	37	—	—
אגרופית*	5	—	כן	—	—	—	5	061900

* אנשי המעוז השתייכו למעוז 'מסרק'
** נכנעו מחוץ למעוז בעת נסיון לחחלץ

('מסרק') היה הדרומי בקו המעוזים שנבנו לאורך תעלת סואץ, ... יבשה מלאכותית שעל שפת מפרץ סואץ, מול פורט תופיק ... היה מוקף משלושת עבריו בשטחי מים והגישה אליו היתה ... 'לכסיקון'. גם השטח שממזרח למעוז היה מוגבל לתמרון ... בעברו המזרחי של המעוז הוכנות כמפות לטנקים.
... הסמוכים שמצפון לו, החזיקה פלוגה סדירה של נח"ל ... שלמה ארדינסט. אנשי המעוז איישו גם את תצפית הקבע ... גם את מעוז ראס מסלה ('אגרופית'). ביום פרוץ ... 25 חיילים מצוידים במרגמה 81 מ"מ, שתי מרגמות 52 ... 2 מרג"טים ונשק אישי.
... הראשון הצליחו טנקים מגדוד סא"ל עמנואל לחבור אל ... השתתפו בהגנתו בפני התקפות התכופות של חי"ר, קומנדו ... בהפגזות ארטילריות ונמשכו עד 9 באוקטובר. החל ... התקיפה של המצרים. כוחות קטנים, שנעו לעבר ... וחלקם נרתעו מאש הנק"ל של מגיני המעוז. המצרים ... בצליפות ובהפגזות. כעבור עוד שלושה ימי מצור ... (21 איש), הציוד הרפואי החל אוזל והתחמושת ... הנצורים הודיעה ב־12 ... כוח של חיל הים לחלץ את הנצורים הודיעה ב־12 ... פיקוד הדרום למפקד הפלוגה כי אי אפשר לסייע לו ועליו ... שאינו יכול להחזיק מעמד. המ"פ הביע הסכמתו להיכנע רק ... באמצעות 'הצלב האדום'. בבעיית הכניעה דנו גם הרמטכ"ל ... והחלטה להיכנע היתה לפי הנחיות מוצב הפיקוד העליון. ... קיבל מפקד המעוז ממפקדת הפיקוד את נוהל הכניעה ... להיכנע משלא היתה אפשרות להוסיף להחזיק מעמד.
... ימי הלחימה, בתנאים קשים, וגם בעת הכניעה, שמרה היחידה ... של לוחמים. קיימה קשר רצוף עם העורף וטיפלה היטב

הַנִּסְיוֹנוֹת לַחֲבִירָה וּלְחִלּוּץ לוֹחֲמֵי מָעוֹז 'הַמֶּזַח' 6 ו 11 באוקטובֶּר 1973

מצרים
סיני
קהיר
סואץ
'ניסן' ('חיזכרי')
פורט תופיק
'מסרק' ('חימזח')
האי גרין
אל־ערביה
מפרץ סואץ
עיון מוקא
'אגרופית'
ראס מסלה
'מפצח'
'נוצח'
'עמנואל'
'מגדר' (ברון)
'צידר'
'יורחי'

1
10 06.1345 טנקים בפיקוד המ"מ נעים לעבר התעלה

2
חפלי נעת לעבר מעוז 'המזח' ו'הכפרי' יוצרת מגע אש עם הכוח המצרי

3
הכניסה למעוז חסומה ע"י טנקים פגועים מפלי' קוטלר. 2 טנקים שמצליחים לפרוץ עולים על מוקשים ונגררים לאחור. שלישי נפגע ע"י פצצת בזוקה

4
המג"ד מורה לחדול מנסיונות החבירה ומחזיר את הכוח

5
112000 כוח חיל־הים הכולל 18 אנשי קומנדו ימי ב־6 סירות גומי, מלווה ב־3 'דבורים' מנסה לחבור עם אנשי המעוז

6
הכוח מתגלה ונפתחת עליו אש ...

7
הכוח מתפזר סמוך לחוף. 2315 המשימה מתבטלת

85

הַקְּרָב עַל מָעוֹז 'הַמֶּזַח' 6 עַד 13 בְּאוֹקְטוֹבֶּר 1973

סיני
ברכת אל־ח'רידה
תעלת סואץ
פורט תופיק
ברכת אל־פסחור
מפרץ סואץ
מעוז ה'כפרי' ('ניסן')
מעוז 'המזח' ('מסרק')
'מזח' דרום
מ"פ קוטלר
מ"מ כהן
שוורץ

1
6.10 1400–1445 הרעשה ארטילרית כבדה בחסותה חוצה חי"ר מצרי את התעלה ומתמקם סביב המעוז

2
2 טנקים נעים לעבר המעוז. הטנק של שוורץ נתקע עקב תקלה ואילו הטנק של כהן מגיע למעוז ופותח באש על הכוח הצולח

3
המח' תופשת את הרמפות ופותחת באש לעבר הסירות המצריות הצולחות

4
המח' תופשת את הרמפות ונכנסת לקרב עם חי"ר מצרי. טנק המ"פ נפגע והוא עובר לטנק אחר

5
המ"מ כהן מחלץ תחת אש את 2 אנשי התצפית ונע חורה לעזרת מח' 3

6
בשעות הצהרים מגיעים למעוז 3 טנקים נוספים (2 תקינים) מגד' עמנואל עם פצועים לטיפול אצל רופא המעוז

7
1500 המ"מ כהן ושוורץ (שהטנק שלו תוקן) חוברים אל מח' 3 תוך קרב עם בזוקאים מצרים

8
טנקי המ"פ והמ"מ ועמם טנק שנפגע ובו 2 פצועים חוזרים למעוז. טנק המ"פ מתמקם בפתח הצפוני של המעוז

9
המ"מ כהן חוזר פעם נוספת למעוז כדי לחלץ פצוע קשה. סמוך למעוז עולה הטנק על מוקש והצוות נחלץ

10
1800 10 סירות (בכ"א 10–12 חיילים מצרים) צולחות. חלקן נפגעות. 1900 — המצרים תוקפים מ־3 כיוונים במתואם, מגיעים לטווח רימונים, ומציתים בלהביור את מצבור הדלק. נסיונות החדירה נמשכים עד השעות המאוחרות של הלילה. המצרים נאחזים על הסוללה ומאחורי בונקר השריון. חלק מעמדות המעוז נפגע ודפנות התעלה הראשית מתמוטטות. 2 מחיילי המעוז נהרגים ו־15 נפצעים

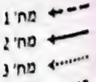
11
כוח מצרי נאחז במוצב

12
טנקים, כלי־רכב וחיילים מתחפרים בצומת

13
7.10 בבוקר רוב אנשי המעוז מתרכז בחלק הדרומי. בשאר חלקי המעוז נותרים חיילים בודדים. המעוז סופג הפגזת טורדנית ובחסותה מנסות חוליות קומנדו מצריות לחדור פנימה

14
7.10 בשעות אחה"צ והלילה יורים טנקים מצריים לעבר אנשי המעוז המנסים לצאת מהבונקרים לתצפיות ולירי. התקפה גדולה בליל 7, 8 באוק' נהדפת

15
8.10 לפנות בוקר הטנק התקין היחיד יוצא עם צוות מתנדבים לפגוע בטנק מצרי באיזור 'מזח' דרום (במעוז 'המזח' נותרו 3 טנקים פגועים). הטנק נפגע בדרכו ממטול נ"ט. 3 אנשי צוות (הרוגים והמ"מ רמי דורון ניצל ונחלץ בשחיית דרך הלגונה

מח' 1
מח' 2
מח' 3
טנק צוות המתנדבים
מהלכיו של המ"מ כהן ממח' 2

מפה סכמטית ללא קנה מידה

86

תְּקִיפוֹת עִקָּרִיּוֹת שֶׁל חֵיל הָאֲוִיר הַמִּצְרִי בְּמִלְחֶמֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים

במסגרת התכנית לצליחת התעלה ייחסו המצרים חשיבות רבה למהלומת הפתיחה האווירית שנועדה לפגוע בשדות התעופה הקדמיים בסיני ולשבש את מערכי ההתרעה והתקשורת ולפגוע במפקדות, בריכוזי טנקים, בסוללות טילי קרקע־אויר 'הוק' ובסוללות ארטילריה.

ביום הראשון ביצע חיל האויר המצרי יותר מ־120 גיחות תקיפה, עיקרן על־ידי טייסות תקיפה 'סוחוי' 7 ו'מיג' 17. אבידותיהם היו כבדות — 18 מטוסים אבדו בקרבות אויר ובאש מן הקרקע, וההישגים היו דלים ביותר.

הדבר ניכר היטב ביום הקרבות השני שהמצרים ביצעו בו כ־40 גיחות תקיפה בלבד. כן נורו באותו יום 3 טילי 'פְרוג' לעֵבר אום־חשיבה.

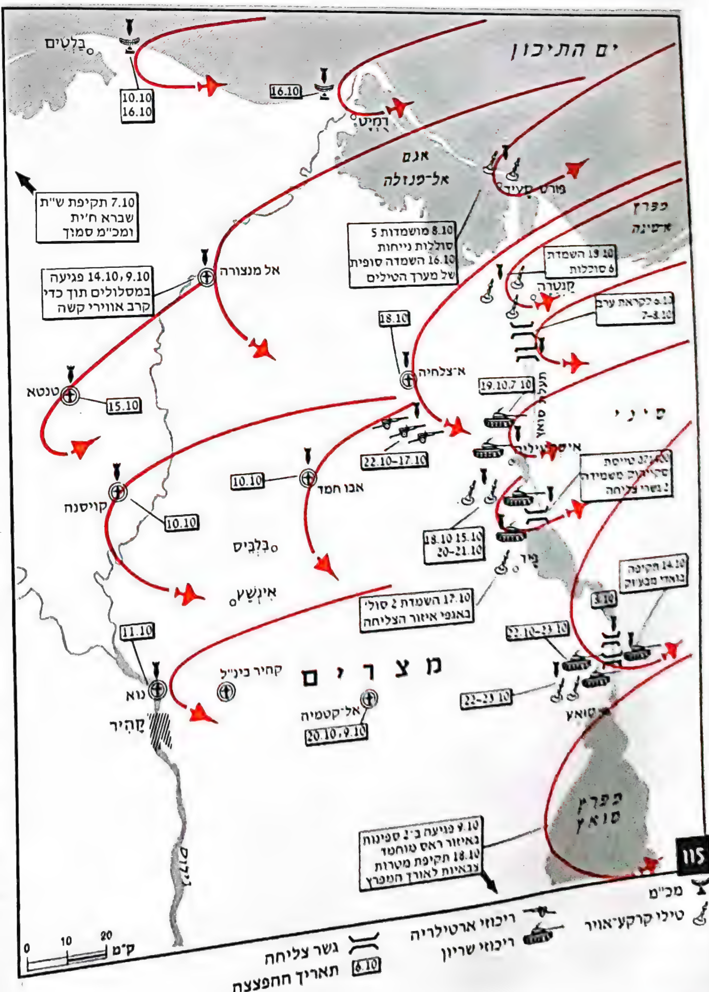
נכשלו נסיונות לתקוף מַטרות־עומק בישראל ובסיני במטוסי 'טופּולֶב' 16 ששיגרו טילי אויר־קרקע מִדֶּגם 'קלט'. מתוך 25 טילים ששוגרו, יורטו 20 על־ידי מטוסי חיל האויר הישראלי ורק 2 הגיעו למטרותיהם וגרמו לנזקים.

ביום הקְרָבות השלישי ביצעו המצרים את התקיפה הגדולה והמרוכזת ביותר על סוללות נ"מ לכל אורך התעלה, אך הצליחו לגרום נזק לציוד בלבד. באש הנ"מ הופלו 8 מטוסים מצריים ובקרבות האויר 7 מטוסים.

שְׁמֵי ישראל נותרו 'נקיים'. חיל האויר המצרי לא הצליח להטיל אפילו פצצה אחת על מטרות בישראל, והתשתית של חיל האויר הישראלי לא נפגעה.

בימים הבאים לא בוצעו כמעט גיחות תקיפה בעומק סיני וחיל האויר המצרי ריכז את מַאמציו בסיוע ישיר לכוחות הקרקע בגזרת החזית. כוחות המילואים של צה"ל הִצליחו להגיע אל החזיתות מבלי שהותקפו בשעת הגיוס או בעת תנועתם לחזית. גם בעת הַצליחה לא נפגעו הכוחות שהתרכזו בצירים הסתומים.

ב־18 באוקטובר פתח חיל האויר המצרי במאמץ מרוכז ועיקש לתקיפת הגשרים בראש הגשר הישראלי וכוחות החלוץ של צה"ל בגדה המערבית. הוא הִפעיל את כל סוגי המטוסים כולל מטוסי אימון מִדֶּגם 'דֶלפין' ומסוקים. מאמץ התקיפה נכשל ומטוסים מצריים רבים הופלו.

תל־אָבִיב־יָפוֹ

ים התיכון

ישראל

10 111400 תקיפת פלי' חימוש. נפגעים 80 חיילים וכן מצבור תחמושת ומשאבות דלק

1 061400 2 מפציצי 'טופולב' 16 משגרים 2 טילי אויר־קרקע 'קלט'. טיל אחד נופל בשל תקלה טכנית וטיל שני מיורט ע"י מטוס 'מיראז'' ישראלי

12 18.10 כ־20 מטוסי תקיפה מופעלים כנגד הגשרים. מסוקי Mi-8 מטילים חביות ... התאבדות. החביות ... ובאש נ"מ וקרבות אויר ... מטוסים ו־7 מסוקים. ... תקיפה של עשרות מטוסים נמשכים גם בשלושת הימים הבאים

9 נסיון תקיפה של 6 מטוסי 'מיראז'' 5 מצריים. בקרב אויר מופלים 3 מהם

אֶל־עַרִישׁ

'בודפשט'

בָּלוּזָה

טַסָה

2 1400 16 מטוסי 'סוחוי' 7 תוקפים את מסלול ההמראה הראשי, את מגדל הפיקוח ואת בונקר המבצעים. נגרם נזק

רְפִידִים

7 8.10 6 מטוסי סוחוי 7 מטילים פצצות השהייה על המסלול. 4 מהם מופלים ע"י מטוסי ח"א הישראלי. המסלול מתוקן כעבור כמה שעות

ביר א־תמַדה

אום חשיבה

מעבר גדי

6 6.10 תקיפת פלי' המפקדה במחנה. 10 חיילים ישראלים נהרגים

רָאס א־סודר

4 1532 תקיפת מרכז השליטה וההתרעה. לא נגרם כל נזק

ירדן

ש"ת עציון

11 13.10 6 מטוסי 'הנטר' תוקפים את הארטילריה של אוג' שרון ומשמידים מצבור תחמושת של סוללת תותחי 175 מ"מ. 48 חיילים נפגעים. כמה מטוסים מופלים

מצרים

אַבּוּ רְדֵיס

סיני

5 2 מפציצי 'טופולב' 16 חגים מעל הבסיס מספר דקות אך אינם מצליחים לאכנו

מפרץ אילת

8 101740 בתקיפת 2 מפציצי 'טופולוב' 16 נהרגים 12 איש ... נהרסים ו־6 ניזוקים. אחד ... מופל מעל המפרץ

בלים

מפרץ סואץ

ערב הסעודית

ש"ת אופיר

שַׁרְם אֶ־שֵׁייח'

3 1400 12 מטוסי 'סוחוי' 7 ו'מיג' 17 פוגעים במכ"מ. זוג מטוסי 'פנטום' ישראליים מפיל 7 מטוסים

ים־סוף

114

ק"מ 25 50

איזור פעילות ח"א המצרי 24.10–15

שדה תעופה

מכ"מ

מחנה צבאי

תְּקִיפוֹת עִקָּרִיּוֹת שֶׁל חֵיל הָאֲוִיר הַיִּשְׂרְאֵלִי בַּחֲזִית הַדָּרוֹם

בשלב הבלימה (7–6 באוקטובר) הופעל חיל האויר מול הכוחות המצ... הצולחים. עם פרוץ הלחימה הוזנקו מטוסי חיל האויר ליירוט מטוסי ה... מצריים, שתקפו מטרות במערב סיני ובמרחב שלמה. בקרבות האויר ה... עשרות מטוסים מצריים, ורוב נסיונות התקיפה שלהם סוכלו. המטוסים ... במסוקים שבאו להנחית כוחות קומנדו בעומק סיני ובמרחב שלמה. ביום ה... למלחמה הופנה חיל האויר ברובו למאמַץ הבלימה בצפון, אך הוסיף גם ל... בדרום ובין היֶתר תקף מַערכי נ"מ ו־8 שדות תעופה. בצהרי ה־7 באוקט... הוחזר המאמץ העיקרי לדרום. מטוסי חיל האויר תקפו והשמידו גשרים ... התעלה, ועיכבו בכך את מַעברם של כוחות שריון מצריים לסיני.

הפתעת הפתיחה אילצה את חיל האויר לפעול בניגוד לתורת הלחימה של... בִּמקום קרבות למען השֹגת עליונות אוירית, נאלץ לסייע בבלימה באיזו... מוכי טילים ואש נ"מ, וסבל אבידות כבדות (קרוב ל־60% ביומיים הראשו... שגרמו לשחיקה בכוחו. במשך כ־10 ימים לא יכול היה חיל האויר לפ... בחופשיות.

ב־8 באוקטובר, בעת מִתקֶפת הנגד, נטל חיל האויר חלק קטן בלחימ... כאשר תקף שריון מצרי לאורך התעלה מִשׁנֵי עברֶיה והשמיד כלי ה... משוריינים של המצרים. כמו כן הותקפו גשרים לאורך התעלה. מטוסי... מצריים שניסו לתקוף את כוחות צה"ל יורטו וכמה מהם הופלו בקרבות אויר.

בשלב המגננה (13–9 באוקטובר) סייע חיל האויר לכוחות השריון בהדיפ... מִתקפות־הנגד של המצרים. ביום הראשון פעל בצורה אינטנסיבית וסי... בעיקר בבלימת השריון המצרי הפורץ לעֵבר ראס א־סודר. כן הוסיף ...

תְּנוּעַת חֵילוֹת הַמִּשְׁלוֹחַ מִמְּדִינוֹת עֲרָב הַמְּרֻחָקוֹת בְּמִלְחֶמֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים

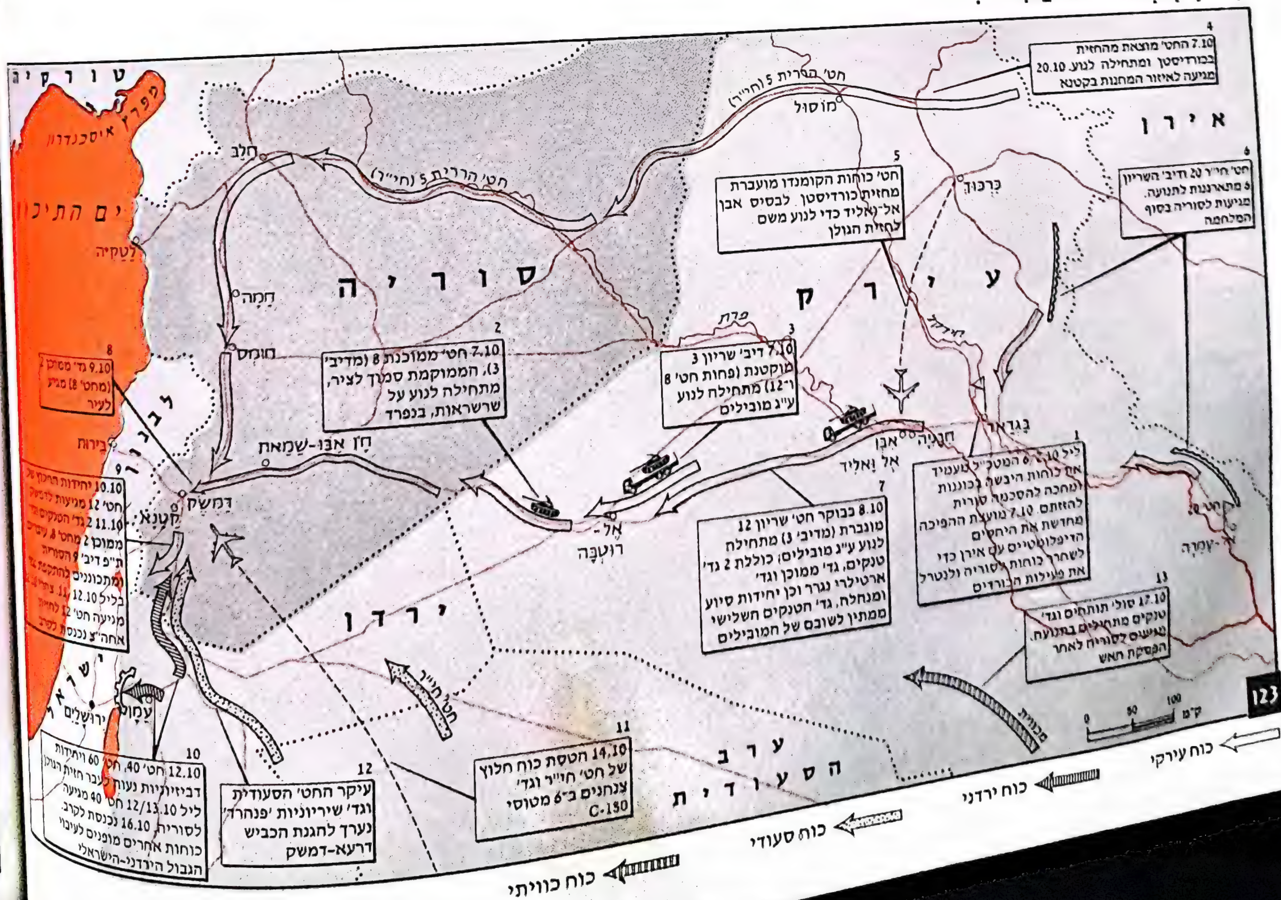
אחד ההישגים הגדולים של צבאות ערב במלחמת יום הכיפורים היתה הצלחתו של צבא עירק לקדם במהירות לזירת המלחמה בגולן כוח שגודלו כשתי דיביזיות משוריינות, ללא הכנה לוגיסטית מוקדמת. הכוחות העירקיים חצו מאות ק"מ של שטחי מדבר כאשר צה"ל לא השכיל לפגוע בהם על־ידי פעולה אווירית או על ידי הפעלת כוחות מוטסים.

חיל המשלוח העירקי נכנס למערכה בשלב שהיה קריטי עבור צבא סוריה, כאשר עתודותיו לא הספיקו לבלימה בגזרה המרכזית של החזית והוא עמד בעיצומה של נסיגה. ההתקפה העירקית החפוזה ב־12 באוקטובר איפשרה לצבא סוריה להתארגן בקו הגנה חדש ועצרה את התקדמות צה"ל לעבר כנכר. כן איפשרה כניסה מאובטחת של חילות משלוח ערביים נוספים מירדן, מערב הסעודית ומכווית.

כוחות המשלוח הערביים גילו רמת לחימה מבצעית ומקצועית נמוכה עד בינונית, בעיקר בקרבות שריון ניידים בעוצבות גדולות, אולם הכמות המוגדלת (כשלוש דיביזיות שריון) חיפתה על האיכות הנמוכה ושמטה מידי צה"ל את היוזמה המבצעית. התרכזותם סביב ה'טריז' הישראלי מנעה המשך התקדמות וצה"ל נאלץ לארגן כוח גדול להגנתו.

בחזית המצרית היתה תרומתם של כוחות חמשלוח פחותה והסתכמה בעיקר להקמת קו הגנה שני בעומק מצרים ולשחרור חלק מכוחות העתודה המצריים לתקיפת ראש הגשר של צה"ל.

תְּנוּעַת חֵילוֹת הַמִּשְׁלוֹחַ מִמְּדִינוֹת עֲרָב לַחֲזִית הַסּוּרִית בְּמִלְחֶמֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים

מַעֲרָבוֹת מַעֲצָמוֹת־הָעַל בְּמִלְחֶמֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים

...כאשר פרברי דמשק נמצאו בטווח תותחי צה"ל ושלוש אוגדות ...ל הוסיפו לפרוץ בגדה המערבית של התעלה, נוצר אינטרס מצרי־ ...להשיג הפסקת אש מהירה. המצרים, אשר בראשית המלחמה לא ...בהישגים מוגבלים, חששו עתה פן יאבדו הישגים אלה וינחלו ...אדמתם. לכן לחצו על הסובייטים למהר ולהשיג הפסקת אש. ...על אינטרס זהה. הסורים, שדרשו הפסקת אש עד ה־14 ...היו מעוניינים בה עתה. הם התאוששו בעקבות בואם של חילות ...היו התקפות־נגד ולהדוף את צה"ל מה'טריז' בבשן. עמדתם זו ...ליום המלחמה.

...תוך כדי המלחמה ...האמריקני, הנרי קיסינג'ר, הגיע למוסקבה ב־20 באוקטובר, לניהול ...הסובייטים, שלחצו מאד להפסיק את האש. בעקבות מגעים אלה, ...ארה"ב לברה"מ להגיע להפסקת אש בהקדם. ארה"ב העריכה כי ...לא תאות לקיים מו"מ עם ישראל; אך לעומת זאת, מצב ...בו ישראל מקיימת בצידה ...להצביע על הישג במלחמה, בעוד ישראל מקיימת בצידה ...שלו מאחז איתן שיש בו איום למצרים, עשוי להיות נקודת ...התעלה ...לקראת שלום. בשיתוף שליטי ברה"מ ניסח שר החוץ ...מדיני ...את ההחלטה על הפסקת האש, שהוגשה למועצת הבטחון ואושרה ...ב־22 באוקטובר 1973. לפי החלטה זו היתה הפסקת האש אמורה ...באותו יום בשעה 1852.

...באותו יום ...המשיכו כוחות מצריים בלחימה ביוזמת מפקדים זוטרים, ...להיחלץ מכיתור או להשיג הישגים מקומיים. משלא קיימו ...הפסקת האש והקרבות נמשכו, נתכנסה מועצת־הבטחון שנית ...ההחלטה 339 שחידשה את הקריאה להפסקת אש. תוך כדי כך ...האו"ם לפעול להצבת משקיפי או"ם בין הכוחות הלוחמים. ...עמדה להיכנס לתוקפה ב־24 באוקטובר והגשמתה היתה כרוכה ...בין שתי מעצמות־העל.

...לגורל הארמיה השלישית המכותרת, ביקשה ממועצת ...במשלוח כוח צבאי סובייטי־אמריקני למזרח־התיכון, כדי ...קיום הפסקת האש. הכוונה המצרית היתה ברורה — להביא ...כוח צבאי סובייטי, שיערוב למניעת התמוטטות צבאית מצרית. ...להצטרף לכוח משותף מעין זה. בעקבות הסירוב האמריקני ...במשלוח חד צדדי של כוחותיה לאיזור. ארה"ב הכריזה כוננות ...אצל האחראים על המדיניות הסובייטית. ב־25 באוקטובר, ...הבטחון, הסכימו שתי מעצמות־העל על כינון כוח חירום של ...בין הצדדים. התקבלה תביעת ארה"ב שלא לכלול בכוח זה ...המעצמות. בשל אינטרס משותף של המעצמות להימנע מעימות ...הגיעו לכלל הסכמה, אשר הביאה להפסקת אש כפוייה בשתי ...הכרעה צבאית של המלחמה בחזית הדרום.

ברית המועצות, מצרים וסוריה

10.10	תחילת הרכבת האווירית לסוריה
11.10	תחילת הרכבת האווירית למצרים
ליל 12/13	נשיא מצרים סאדאת, דוחה את תביעות הרוסים להפסקת אש.
	השגריר הסובייטי בארה"ב, דוברינין, מציג בפני קיסינג'ר את תנאי סאדאת וקוסיגין להפסקת האש.
16-19.10	ראש הממשלה קוסיגין מבקר במצרים. מציג תצלומי לווין עדכניים ודורש מהנשיא סאדאת שיסכים להפסקת אש. סאדאת מסרב.
חצות ליל 18/19.10	סאדאת מבקש מברה"מ להסדיר הפסקת־אש. דוברינין מוזמן להתייעצות דחופה במוסקבה.
21.10	השגריר הסוביטי במצרים, וינוגרדוב, מוסר לסאדאת אגרת מברז'נייב ובה נוסח ההחלטה המשותפת והתחיבות ברה"מ לתגובה מדינית וצבאית במקרה שישראל תפר את הפסקת האש.
21.10	קוסיגין יוצא למזה"ת ונפגש עם מנהיגי סוריה ועירק.
22.10	בשעה 1430 מודיע רדיו קהיר כי סאדאת הורה על הפסקת אש החל מ־1800. נשיא סוריה מסרב לקבל את ההחלטה.
22-23.10	כוחות הארמיה ה־3 מפרים את הפסקת האש בניגוד להוראות ומנסים לפרוץ את הכיתור.
23.10	ברה"מ מאשימה את ישראל בהפרת הפסקת האש, ומאיימת בהתערבות חד־צדדית ובהפעלת כוח. 7 הדיביזיות הסובייטיות המוטסות נערכות לתנועה.
25.10	הסובייטים נרתעים ומסכימים להצבת כוח או"ם בסיני להבטחת הפסקת האש.

מועצת הבטחון של האו"ם

12.10	ארה"ב וברה"מ מסכימות שבריטניה תעלה למחרת במועצת הבטחון הצעה להפסקת אש.
22.10	החלטת מועצת הבטחון 338 — הפסקת אש בשעה 1752 ותחילת מו"מ לשלום. ישראל ומצרים מסכימות.
23.10	סוריה מודיעה למזכיר האו"ם כי היא מקבלת את החלטה 338 בהסתייגויות.
23/24.10	מועצת הבטחון מקבלת החלטה נוספת 339 להפסקת אש, ומורה למשקיפי האו"ם להתייצב בקוים. ישראל ומצרים מסכימות להפסקת אש ב־24.10 בשעה 0700.
בחצות 26.10	מועצת הבטחון מחליטה על הקמת כוח חירום של האו"ם

ארצות־הברית וישראל

9.10	בעקבות פניעה ברבע מכמות הטנקים ושחיקת המטוסים הישראליים מורה הנשיא ניקסון למלא את אבדותיה של ישראל בנשק ולסייע בפתרון הבעיות הלוגיסטיות הכרוכות בכך. למרות הצהרות הנשיא ושר החוץ, שר ההגנה שלזינגר מעכב קיום בביצוע ההחלטה.
10.10	נסיון של ארה"ב ובריה"מ להשיג הפסקת אש ב'אתר'. מצרים וישראל מסרבות.
11.10	ביטול תרגיל אמפיבי של הצי האמריקני. נושאות־המטוסים 'איבו־ג'ימה' ו'פרנקלין רוזוולט' שטות לעבר המזה"ת.
12.10	בהתערבות ארה"ב מסכימה ישראל להפסקת אש מיידית כ'אתר'. סאדאת מודיע לשגריר הבריטי אדמס על סירובו לדון בהפסקת אש.
13.10 בבוקר	הנשיא ניקסון מורה להשתמש במטוסים צבאיים של ארה"ב להפעלת רכבות אווירית.
13-14.10	תחילת מבצע 'ניקל גראס' הרכבת האווירית והימית לישראל.
20.10	בעקבות בקשה מברז'נייב לניקסון — שר החוץ קיסינג'ר מבקר במוסקבה ומנסח עם הרוסים החלטה משותפת להפסקת אש מיידית שתובא בפני מועצת הבטחון. שתי המעצמות מסכמות לאכוף את הפסקת האש על הצדדים הלוחמים.
22.10	ישיבת ממשלת ישראל עם שר החוץ האמריקני קיסינג'ר. ארה"ב כופה על ישראל להסכים להפסקת אש.
23.10	שגרירות ישראל בארה"ב מתריעה על הפרות הפסקת האש.
24.10	לפי דרישת המצרים לוחצת ארה"ב על ישראל לקיים את החלטת האו"ם 339, לסגת לקו ה־22.10 ולהחזיר למצרים את השליטה על כביש סואץ־קהיר. ישראל דוחה את הלחצים
25.10	בשעה 1210 ארה"ב מכריזה על כוננות הכוחות האסטרטגיים שלה בארה"ב ובאירופה, לרבות כוננות גרעינית.
25.10	ישראל מסכימה למעבר חד־פעמי של 100 משאיות מקהיר שיעבירו 'אספקה הומניטרית' לארמיה ה־3 הנצורה לאחר אולטימטום בו איימה ארה"ב כי תעביר אספקה באמצעות הצי ה־6.
25-26.10	ארה"ב לוחצת על ישראל לאפשר לשיירות מזון ומים להגיע בקביעות לארמיה ה־3 הנצורה ולאפשר פינוי פצועים מסואץ.
28.10	ישראל נענית לתביעות, לאחר פגישת ישראלית־מצרית ראשונה

שיגור לווייני ריגול על־ידי ברה"מ

2.10.73	שיגור 'קוסמוס 596' המאפשר כיסוי סיני ורמת הגולן. הוחזר ב־8.10.73.
6.10	שיגור 'קוסמוס 597' — לווין מתוחכם בעל כושר תמרון — כשעה לאחר פרוץ הקרבות.
8.10	תמרון 'קוסמוס 597' והטסתו מעל איזור הקרבות בדרום.
10.10	שיגור 'קוסמוס 598'.
12.10	ייצוב מסלול 'קוסמוס 598' מעל אזורי הקרבות. הוחזר ב־16.10.73
15.10	שיגור 'קוסמוס 599' — לווין ריגול שאינו קשור במזה"ת. ב־3 ימי טיסתו האחרונים הועבר מעל אזורי הקרבות.
16.10	שיגור 'קוסמוס 600' וייצוב מסלולו מעל אזורי הקרבות. הוחזר ב־23.10.73.
20.10	שיגור 'קוסמוס 602'. נשאר 9 ימים מעל אזורי הקרבות.

...פעילות הסובייטית בסוריה ...מלחמת יום הכפורים

10-12.10 כמה ספינות סובייטיות נפגעות ואחת ניזוקה קשה במהלך תקיפת ספינות חיל הים הישראלי

משחתות סובייטיות חמושות בטילי ים־אויר מאבטחות את רכבות הים והאויר. ספינות ביוון משייטות מול חופי ישראל ולבנון

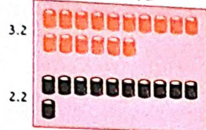
קפריסין
פמגוסטה
לטקיה
טרטוס
טריפולי
בירות
לבנון
צור
צפת
ישראל
ים התיכון
0 25 50 ק"מ

אֶמְבַּרְגּוֹ הַנֵּפְט הָעַרְבִי

השימוש בנשק הנפט למטרות מדיניות התאפשר על־ידי התגבשות גוש מדינות ערביות מפיקות נפט, בהנהגת ערב הסעודית, שהיה מוכן לסייע למצרים באמצעות איום להגביל או להפסיק לחלוטין את הפקת הנפט ואת שיווקו לאותן המדינות שתמכו בישראל.

המניע הבסיסי לנכונות מדינות אלה להשתמש בנפט כנשק פוליטי היה בעיקרו כלכלי. הן הצליחו לנשל את חברות הנפט הזרות מזכיונותיהן (בהותירן בידיהן את זכויות השיווק בלבד). הן שאפו להעלות את מחירי הנפט באמצעות יצירת מחסור מלאכותי ולהגדיל את רווחיהן. אולם למרות היותו של המניע כלכלי בעיקרו, נוח היה למדינות המפיקות להסוות אותו בשיקולים פוליטיים ולגייסו למאבק נגד ישראל. יתר על כן, השימוש בנפט כנשק, העלה את מעמדן של ערב הסעודית ומדינות המפרץ הפרסי כגורם כוח וכמרכז עסקי בעולם הערבי במקביל למצרים. כיוון שחרם הנפט הופעל באיחור, לא היו לו השפעות ישירות על המלחמה ותוצאותיה. אולם לאחר המלחמה אכן היתה לו השפעה על עמדותיהן של מדינות מערב אירופה ויפן, בשלבים שונים ובעוצמה שונה (לפי מידת תלותן בנפט המיובא מארצות ערב). מרביתן — להוציא הולנד — נכנעו ללחצים הערביים.

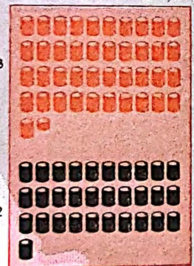
מְדִינוֹת הַמְיַצְּאוֹת נֵפְט

ייצור יומי של חביות נפט (במיליונים)

ספטמבר 1973

נובמבר 1973

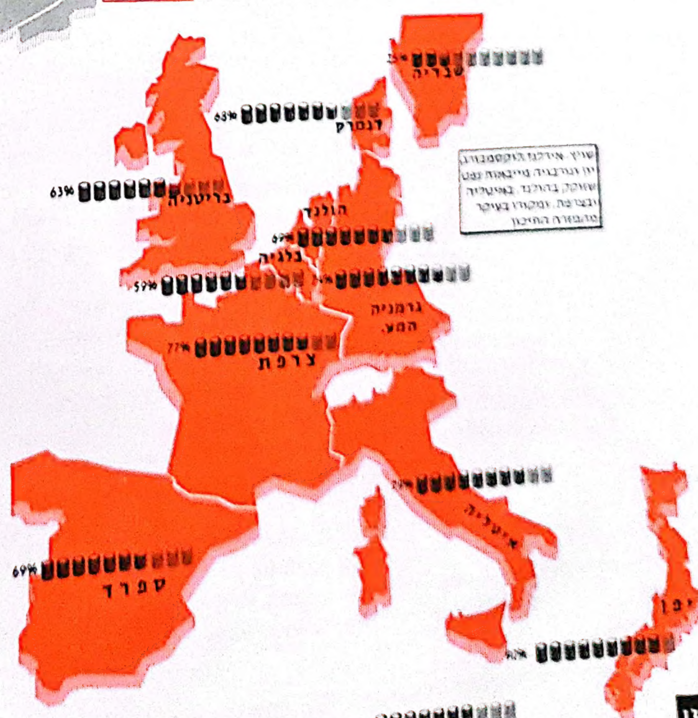
= 200,000 חביות נפט ליום

אֲבֵדוֹת צַהַ"ל וְצִבְאוֹת עֲרָב בְּמִלְחֶמֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים

	צבאות ערב			צה"ל
	מצרים (כולל חילות משלוח)	סוריה (כולל חילות משלוח)	סה"כ	
הרוגים	כ־12,000	כ־3,000	כ־15,000	2,222[2,1]
פצועים	כ־35,000	כ־5,600	כ־40,600	5,596[3]
שבויים	8,400	411[3]	8,811	294[4]
טנקים	כ־1,000	כ־1,150	כ־2,150	כ־400[5]
נגמ"שים	כ־450	כ־400	כ־850	כ־100
מטוסים	235	135	370	102
מסוקים	42	13	55	5
סוללות טילי ק"א	43	4	47[6]	1
תותחים	300	כ־250	כ־550	25
[illegible]	7	5	12	–
[illegible]	4	1	5	–
[illegible]	–	1	1	–

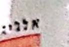
1. במחציה מכל הנפגעים היו אנשי צוותות טנקים
2. בהוכב למעלה מ־100 שהוכרזו נעדרים. במרוצת השנים נמצאו הגופות של מרביתם
3. ביניהם 13 עיראקים ו־5 מרוקנים
4. ביניהם 3 שומרים בדוים מרמת הגולן (נישבו ב־6.10)
5. ביניהם 160 בחזית הדרום. מרבית הטנקים שנותרו בשטח ישראלי שוקמו והוחזרו לשרות עד לשנת 1980. ביניהם גם טנקים שנפגעו קשות. עשרות טנקים שנותרו בשטח האויב — אבדו
6. כן נפגעו הלכית 16 סוללות טילי קרקע־אויר, מהן 11 במצרים

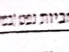
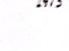
מְדִינוֹת הַמְיַבְּאוֹת נֵפְט

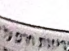
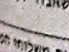
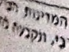
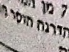

19.10.73	מדינות ערב (להוציא עירק) מכריזות חרם על ארה"ב, מעלות את מחיר הנפט ב־70% ומחליטות על קיצוץ 5% מתפוקת הנפט בכל חודש עד שיתמלאו שני תנאים: ישראל תפנה את השטחים שאבדו לערבים ב־1967 ויוחזרו זכויות הפלשתינאים.
5.11.73	בכינוס בכווית הוחלט לקצץ את משלוחי הנפט לשוק העולמי, להוציא מדינות ידידותיות (כגון בריטניה וספרד).
סוף נובמבר 1973	בוועידת פסגה ערבית סווגו המדינות הצורכות לפי עמדתן בסכסוך הישראלי־הערבי, ונקבעה כמות נפט לפי סיווגן.
16.3.74	בוועידת ארגון המדינות הערביות המפיקות נפט (אועפ"ק) בטריפולי החליטו 7 מן המדינות החברות לחסיר את החרם מארה"ב בהדרגה והוסר החרם מן המדינות, להוציא הולנד ודנמרק.
10.7.74	בוועידת אועפ"ק בקהיר הוחלט להסיר את החרם מהולנד ומדנמרק.

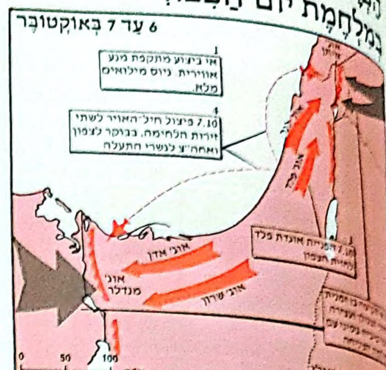

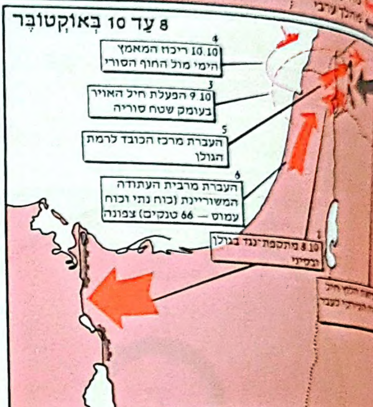

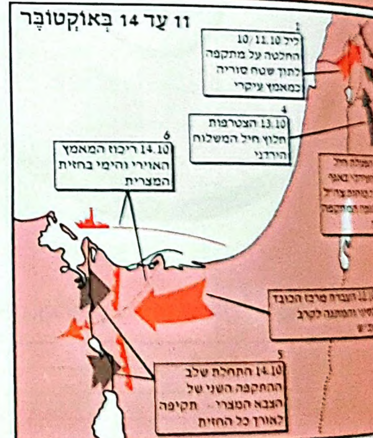

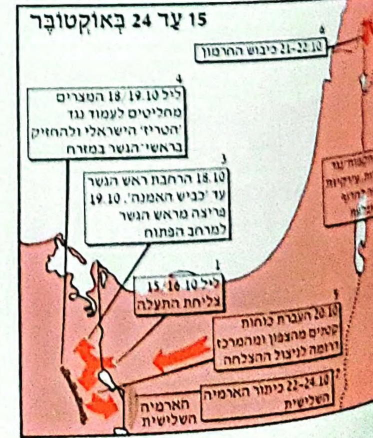

הַכְרָעוֹת אַסְטְרָטֶגִיּוֹת בְּמִלְחֶמֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים

אֵרוּעִים עִקָּרִיִּים בְּמִלְחֶמֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים

היום	החזית המצרית	החזית הסורית	המעצמות והאו"ם
6 באוקטובר	1405 — תחילת המתקפה של הצבא המצרי. 5 דיביזיות חי"ר מתחילות בצליחת תעלת סואץ לכל אורכה	1405 — תחילת המתקפה של הצבא הסורי. 3 דיביזיות חי"ר ממוכן תוקפות לכל אורך קו הגבול. 1600 — המוצב הישראלי בכתף החרמון נלכד בידי כוח קומנדו סורי.	
7 באוק'	0600 — נפגעו כ־2/3 מכוחות השריון הסדירים של צה"ל בחזית זו. 1200 — חטיבות מילואים ראשונות מגיעות למערב סיני. 1500 — הצבא המצרי משלים את שלב הצליחה ועובר לשלב העצירה האופרטיבית. בידי המצרים לאורך התעלה רצועה שרחבה 3-4 ק"מ. ח"א תוקף את הגשרים המצריים והצליחה נפסקת ל־24 שעות.	0200 — 3 חטיבות שריון סוריות מבקיעות בדרום הגולן. 0500 — צה"ל משלים את פינוי מוצבי דרום הגולן. השריון הסורי פורץ צפונה לעבר נפח, ומערבה ודרומה אל הירדן. 0600 — אוגדת מ' פלד מופנית לבלימה בצפון, והמאמץ העיקרי של ח"א מופנה צפונה.	
8 באוק'	מתקפת הנגד הפיקודית מתחילה. 1400-1600 — התקפת אוגדת אדן נהדפת באבידות כבדות. 1700 — נהדפות התקפות גזרתיות של שריון מצרי.	תחילת תנועת חיל המשלוח העיראקי לעבר סוריה. 0500 — תחילת מתקפת הנגד של פיקוד הצפון. 1700 — אוגדת פלד מגיעה סמוך לציר הנפט.	
9 באוק'	0500 — מעבר למגננה בדרך החת"מ. נסיון פריצה מצרי לעבר מפרץ סואץ נבלם ע"י ח"א בעיון מוסה.	0500-1100 — אוגדת איתן בולמת מתקפת שריון סורית גדולה. 0700-1800 — המשך מתקפת הנגד של פיקוד הצפון בדרום ובמרכז הגולן. ח"א תוקף יעדים אסטרטגיים בעומק סוריה.	
10 באוק'	המשך המגננה לאורך דרך החת"מ. רא"ל (מיל.) בר־לב מתמנה למפקד חזית התעלה.	1000 — כל שטח הגולן נכבש מחדש בידי צה"ל. צבא סוריה הותיר בשטח כ־900 טנקים.	2 מעצמות־העל מציעות הפסקת אש. ההצעה נדחית ע"י הערבים וישראל. בצהרים — תחילת הרכבת האווירית הסובייטית לסוריה.
11 באוק'		1200-1700 — הבקעה לתוך שטח סוריה. ע"י שתי אוגדות בדירוג.	תחילת הרכבת האווירית הסובייטית למצרים. בלחץ אמריקני מסכימה ישראל להפסקת אש. מצרים דוחה את ההצעה.
12 באוק'		אוגדות פיקוד הצפון מרחיבות המובלעת. 1600 — חיל המשלוח העיראקי מופיע באגף הדרומי של כוחות פיקוד הצפון. קרב שב"ש עם העירקים.	הנשיא ניקסון מורה להפעיל רכבת אווירית לישראל.
13 באוק'	תחילת צליחת התעלה ע"י כוחות השריון מדיביזיות 4 ו־21 המצריות.	0500-1200 — אוגדת לנר מכה את הכוח העירקי ממארב, וחוזרת לעמדות שנטשה ביום הקודם.	בריטניה מציעה הפסקת אש (בתאום עם ארה"ב וברה"מ). נשיא מצרים מסרב לעצור את צבאו "בעיצומה של מתקפה"
14 באוק'	קרבות שב"ש לאורך כל החזית. המצרים נוחלים תבוסה.	0200 — תל שמס נכבש ע"י צנחנים. 0400 — תותחים ארוכי טווח מפגיזים את שדה התעופה אל־מאזה שבפרברי דמשק. חיל המשלוח הירדני מתרכז בדרום סוריה.	תחילת מבצע 'ניקל גראס' — הרכבת האווירית האמריקנית לישראל. 1410 — מטוס ראשון נוחת בלוד.
15 באוק'	תחילת מבצע הצליחה 'אבירי לב' — אוגדת שרון נערכת לצליחה.	אוגדת לנר כובשת מידי חיל המשלוח העירקי את תלי ענתר ועלקיה.	
16 באוק'	0100 — תפישת ראש הגשר בגדה המערבית של התעלה. בבוקר — דוברות 'תמסח' מעבירות גדוד טנקים, המגיח מערבה ופושט על סוללות טילים.	נהדפת התקפת נגד משולבת של צבאות סוריה, עירק וירדן.	1700 — קוסיגין מגיע לקהיר. תביעתו להפסקת אש נדחית ע"י סאדאת.
17 באוק'	0100 — יחידת צנחנים תוקפת את 'החווה הסינית' ונהדפת באבידות כבדות. מאמץ מצרי לחסל את ראש הגשר נכשל. 1500-1800 — בקרב האגמים המרים מושמדת חטיבת שריון מצרית. אחה"צ — מושלמת הקמת גשר הדוברות.		
18 באוק'	בלילה — צליחת אוגדת אדן, עם שחר היא פורצת מערבה. גשר הגלילים נפרש.	כיבוש אום־בוטנה.	
19 באוק'	הרמטכ"ל המצרי, שאזלי, מודח. 3 אוגדות של פיקוד הדרום תוקפות בגדה המערבית.	נהדפת מתקפת נגד משולבת של שלושת הצבאות הערביים על המובלעת שבידי צה"ל.	ארצות ערב מטילות אמברגו על משלוחי נפט לארצות המערב. ברז'נייב מבקש מניקסון לשלוח את קיסינג'ר למוסקבה.
20 באוק'	אוגדת אדן כובשת את גבעות גניפה.	כוחות קטנים של פיקוד הצפון ופיקוד המרכז נשלחים לחזית המצרית.	סאדאת נענה לקריאת המעצמות להפסקת אש.
21 באוק'	אוגדת אדן מופנית לדרום האגם המר כדי לחזק את 'הטריז'.	תחילת מבצע 'קינוח' לכיבוש מוצב כתף החרמון ומוצבי החרמון הסורי.	קיסינג'ר מתאם במוסקבה הסדר להפסקת אש.
22 באוק'	אוגדת שרון מגיעה עד סמוך לתעלת איסמעיליה. אוגדת מגן מגיעה לכביש סואץ-קהיר, וחוסמת אותו בק"מ ה־101 (מקהיר). הצבא המצרי מפר את הפסקת האש.	השלמת כיבוש כתף החרמון על ידי חטיבת 'גולני'.	החלטת מועצת הבטחון 338: האש תופסק בשעה 1852. קיסינג'ר מבקר בישראל ומגיש תביעה אולטימטיבית להפסקת אש.
23 באוק'	המשך הלחימה. אוגדת אדן מגיעה למבואות סואץ ולחלקה הדרומי של העיר. אוגדת מגן ממשיכה לאל־עדביה וכובשת את המקום לאחר חצות.	בוטלה מתקפה של חילות המשלוח הערביים בגולן.	סאדאת פונה ישירות לארה"ב ומבקש כפיית הפסקת האש. ברז'נייב פונה לארה"ב ומבקש כינוס דחוף של מועצת הבטחון.
24 באוק'	אוגדת אדן מסתבכת בקרב עז במרכז העיר ונחלצת עם לילה. חטיבה מאוגדת מגן מחסלת את 'כיס עג'רוד'. 1800 — הפסקת האש נכנסת לתוקפה.		החלטת האו"ם 339: הפסקת אש מיידית. ברה"מ תובעת לשלוח כוח סובייטי־אמריקני להבטחת הפסקת האש.

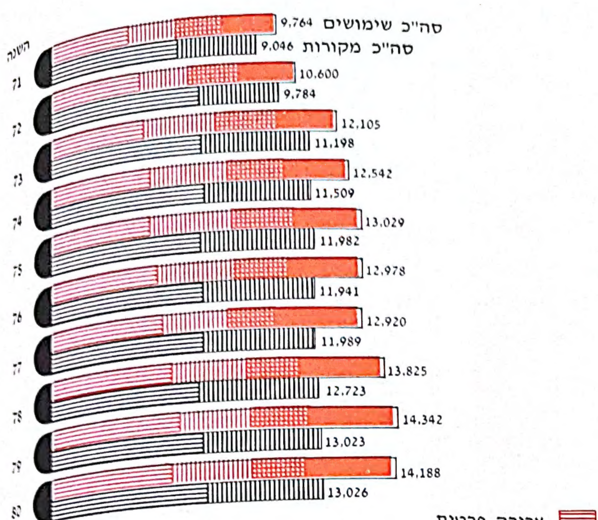
מֶשֶׁק וְכַלְכָּלָה

עשור שנות השבעים מתחלק לשלוש תקופות מבחינה כלכלית וגם מבחינות אחרות. ואלו הן שלוש התקופות: השנים שעד למלחמת יום הכיפורים, השנים שלאחר מלחמת יום הכיפורים ועד ל'מהפך הכלכלי', ושנות האינפלציה המואצת, עד כדי אינפלציה תלת־ספרתית, אחרי אותו 'מהפך'. תקופות אלה חופפות במידה רבה את האישים שעמדו במהלכן ליד הגה המדיניות הכלכלית בישראל. הראשונה — תקופתו של פנחס ספיר, השנייה — של יהושע רבינוביץ, והשלישית — של שמחה ארליך ויגאל הורביץ. המדובר הוא לא רק באישים שכיהנו כשרי האוצר בתקופות השונות, אלא באלה שכיוונו, לטוב ולרע, את המשק באותן השנים — והטביעו את חותמם האישי על המדיניות בתקופתם. משום כך, ומשום שהחפיפה האישית עם התקופות השונות אינה מקרית, נזהה להלן את ההתפתחויות שבעשור לפי האישים שהיו אחראים להן. מן הדין לציין שאחריות זו היתה מלאה, לפחות מן הבחינה הפנימית. כל שרי האוצר בעשור הזה נהנו ממידה יתרה של עצמאות, אם משום שעיסוקיה של הממשלה כממשלה היו בראש ובראשונה בנושאי חוץ ובטחון, ואם משום שראשי הממשלות לא נטו להתערב בנושאי המדיניות הכלכלית.

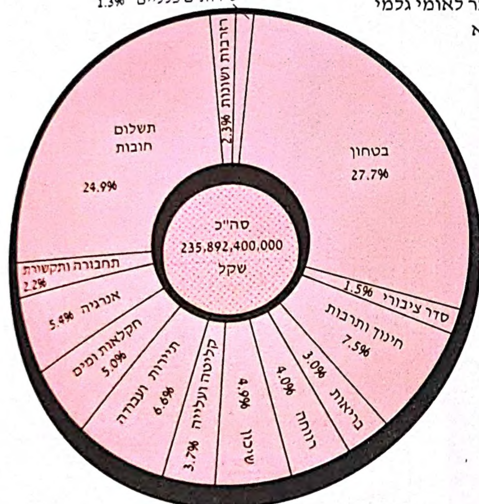
במהלך העשור עבר המשק הישראלי, לכאורה, כמה וכמה תמורות, ומקצתן אמורות היו להיות מופלגות ביותר, כגון הרפורמות של יהושע רבינוביץ או ה'מהפך' של שמחה ארליך. 'המהפך המדיני' של מאי 1977 אמור היה להביא לעידן של ליברליזציה גדולה במשק. אחר כך אף הוחלף המטבע בישראל. אך חרף השינויים החיצוניים, ומעבר להתפתחויות השוטפות, מעבר לגוונים ולאמצעים השונים בולטת העובדה שלא חלו למעשה שינויי מבנה גדולים ויסודיים במשק. האינפלציה 'הגדולה' של תחילת העשור נראתה כחלום־פז לאלה שהתנסו באינפלציה הגדולה של סוף העשור וראשית העשור שלאחריו. אף־על־פי־כן בולטת ההמשכיות ובולט העדרם של תיקונים יסודיים, אולי מפאת חוסר־יכולת להפוך רצון למעשה, כשהדברים נוגעים לשינויי מבנה של ממש במשק הישראלי.

מְקוֹרוֹת, שִׁמּוּשִׁים וְתוֹצָר לְאֻמִּי גָּלְמִי

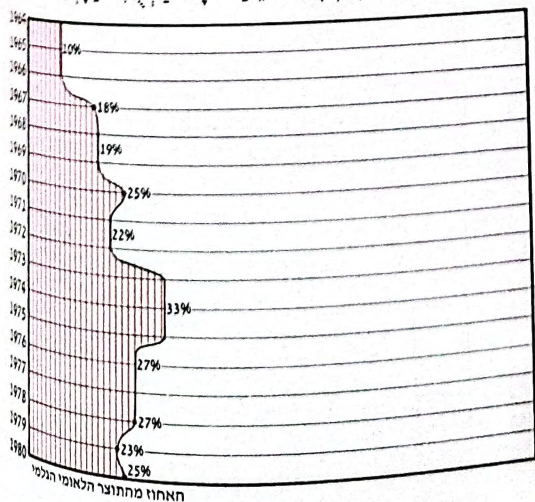
(במיליוני שקל במחירי 1975)

תַּקְצִיב הַמֶּמְשָׁלָה — 1981

הוֹצָאוֹת הַבִּטָּחוֹן כְּאָחוּז מֵהַתּוֹצָר הַלְּאֻמִּי הַגָּלְמִי

הוֹצָאוֹת הַמֶּמְשָׁלָה לְפִי יְעָדִים

